

Laila Okkonen

KOTITALOUSVÄHENNYS

–Vaikutukset yksityiseen kotipalveluyrittäjyyteen Kainuussa

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Tradenomikoulutus
Syksy 2007



**Kajaanin
ammattikorkeakoulu**

OPINNÄYTETYÖ TIIVISTELMÄ

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma
Tekijä(t) Laila Okkonen	
Työn nimi Kotitalousvähennys - Vaikutukset yksityiseen kotipalveluyrittäjyyteen Kainuussa	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot Taloushallinto	Ohjaaja(t) Malinen Päivi
	Toimeksiantaja -
Aika Syksy 2007	Sivumäärä ja liitteet 72 + 3
Jo lähes kymmenen vuoden aikana – nykyisessä muodossaan vuodesta 2001 - kotitalousvähennys on kannustanut kotitalouksia teettämään kodin ulkopuolisilla henkilöillä tavanomaisia kotitöitä, jotka kotitaloudet ovat aikaisemmin tehneet itse tai jotka jäisivät ilman kotitalousvähennystä tekemättä. Kotitaloudet ovat osallistuneet kotitalousvähennystä käyttämällä työllisyyden parantamiseen ja pimeän työn vähentämiseen. Lisäksi asuntojen omatoiminen ylläpito on edistynyt. Kotitalousvähennykseen oikeuttavia tavanomaisia kotitöitä ovat kotitalous-, hoiva- tai hoitotyö sekä asunnon tai vapaa-ajan asunnon kunnossapito- tai perusparannustyö. Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat: Mitkä asiat ovat vaikuttaneet uusien kainuulaisten kotipalveluyritysten syntyyn? Onko kotitalousvähennyksellä ollut vaikutusta yrityksiin? Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kotipalveluja siivous-, koti- ja hoivatyönä, joista on mahdollista saada verovähennys. Koti- ja hoivapalveluihin kuuluvat kotona tapahtuvat perinteiset askareet, kuten siivous, ruoanlaitto, silitys, lastenhoito, peseminen ja pukeminen. Terveyspalvelut ja muun muassa hoivakodit eivät kuulu tarkastelun piiriin. Työssä pyritään vastaamaan myös kysymyksiin: Mitä eroavaisuutta löytyy Kainuun ja muun Suomen väliltä työllisyydessä ja ikärakenteessa? Mikä on Kainuun maakunta-kuntayhtymän rooli koti- ja hoivapalveluissa? Ryhmälle kainuulaisille yksityisiä kotipalveluyrittäjiä tehtiin sähköpostilinkin välityksellä/kirjeitse kysely, josta saatiin suuntaviivoja kotitalousvähennyksen vaikutuksesta heidän yritystoimintaansa. Kysely rajattiin siivous-, koti- ja hoiva-alan yrityksiin, jotka olivat aloittaneet toimintansa loppuvuonna 1997 tai sen jälkeen. Kaikki sopivat yritykset pyrittiin saamaan kyselyyn. Kaikki valitut yritykset kuuluivat ennakkoperintärekestereihin. Kyselyyn tuli hyväksyttäviä vastauksia 12 yritykseltä. Kaikki vastaajat olivat naisia. Kyselyn tulokset ovat suuntaa antavia. Tärkeimmät syyt yritystoiminnan aloittamiseen kotityöpalvelualalle olivat itsensä työllistäminen, ihmisten tarpeisiin vastaaminen ja halu auttaa. Kaksi kolmasosaa yrityksistä käytti kotitalousvähennystä markkinoidessaan palveluitaan. Yrityksistä seitsemän eli lähes 60 prosenttia arveli, että kotitalousvähennys oli lisännyt jonkin verran yrityksen palvelujen kysyntää. Kahdessa yrityksessä kotitalousvähennys oli vaikuttanut paljon palvelujen kysyntään.	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Kotitalousvähennys, kotipalvelu, hoivapalvelu, yrittäjyys
Säilytyspaikka	☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun Kaktus-tietokanta ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Business	Degree Programme Business and Administration
Author(s) Laila Okkonen	
Title Domestic Help Credit - Effects on Private Entrepreneurs Offering Household Services in Kainuu	
Optional Professional Studies Administration	Instructor(s) Päivi Malinen
	Commissioned by -
Date Autumn 2007	Total Number of Pages and Appendices 72 + 3 appendices
The domestic help credit has encouraged householders to have outside help to do common housework tasks which have been done by themselves earlier or which would have been left undone without the domestic help credit. By using the domestic help credit the households have taken part in improving employment and reducing moonlight market. Common housework that entitle you to claim the domestic help credit include household services, nursing work and maintaining and renovation of homes and secondary homes. The research questions of this thesis included: what things have affected when new companies offering household services in Kainuu have been established? Has the domestic help credit had an impact on the entrepreneurs? In this thesis housework will be examined as cleaning, housework and nursing work which entitle the employer to claim the tax deduction. Traditional homework contains cleaning, cooking, ironing, child care, washing and dressing/undressing. Health services and nursing homes will not be covered. The thesis tries to provide answers to the following questions: What differences are there between Kainuu and the rest of Finland in the employment and the age structure? What is the role of the Joint Authority of the Kainuu Region in the household and nursing services? The research questionnaire was sent to a group of private entrepreneurs in Kainuu via e-mail and post and it gave some guidelines about what kind of influence the domestic help credit had had on the entrepreneurs. The survey was limited to companies of cleaning, household services and nursing which were established at the end of 1997 or after that. All the entrepreneurs belonging to the target group were approached. All the chosen entrepreneurs belonged to the register of the advanced tax collection. Acceptable responses were received from 12 female entrepreneurs. The results of the survey can be regarded as only indicative. The most important reasons to start a business in the field of household services were self-employment, meeting the people's needs and the will to help. Two thirds of the entrepreneurs used the domestic help credit in marketing their services. Almost 60 % of the entrepreneurs thought that the domestic help credit had increased the demand of their services to some extent. Almost 17 % of the entrepreneurs thought that the domestic help credit has affected the demand of their services considerably.	
Language of Thesis Finnish	
Keywords	Domestic help credit, housework, household service, nursing, entrepreneurship
Deposited at	☒ Kaktus Database at Kajaani University of Applied Sciences ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

ALKUSANAT

20 vuotta aluekehitystä Kainuussa

”Lasin alla puoli Suomea
tulevaisuuden vuosirenkaita.
Taikasauvoja monenlaisia.

Katsoimme toisiamme tutkivasti silmiin
–uskoimmeko tilastoihin?
–uskoimmeko muutokseen?
–uskoimmeko itseemme?

Onko vahvuutemme humisevissa metsissä,
väestöpyramidin huipulla,
maaseudun tuikkivissa valoissa
vai teknologian imussa?

Elämmekö komission herrojen
henkseleiden räpsyttelystä
vai omien vahvuuksiemme
tuotteistamisesta?

Heitimme valokeiloja tulevaisuuteen,
vedimme käsiä yhteen,
tunsimme pelilaudan,
laskimme hinnan.

Kehittämistä, arviointeja, ennusteita
–siinä meidän Isämeitä. ”

Lea Suopelto (Tuntematon tekijä, 2002)

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KOTIPALVELUYRITTÄJYYS	4
2.1 Yrittäjyys	4
2.2 Naisyrittäjyys	6
2.3 Kotipalveluyrittäjyys	8
3 KOTITALOUSVÄHENNYS VEROTUKSESSA	11
3.1 Kotitalousvähennys	11
3.1.1 Kotitaloustyö	13
3.1.2 Hoiva- ja hoitotyö	14
3.1.3 Asuntojen kunnossapito- ja perusparannustyö	14
3.2 Kotitalousvähennyksen vaikutuksia yhteiskuntaan ja kotitalouksiin	15
4 KAINUUN KOTIPALVELUYRITTÄJYYS	19
4.1 Kainuu	19
4.1.1 Kuntien ikärakenne- eläkeläiset valloittavat Kainuun	20
4.1.2 Muuttoliike	24
4.2 Kainuun työllisyys/työttömyys	26
4.3 Kainuun maakunta-kuntayhtymän rooli koti- ja hoivapalveluissa	30
4.3.1 Ostopalvelut	31
4.3.2 Palveluseteli	34
4.4 Kainuun kotipalveluyrittäjyys	36
4.5 Hoivaportaali	37
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	39
5.1 Erilaisia tutkimusmenetelmiä	39
5.2 Tutkimusmenetelmien luotettavuus	40
5.3 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen toteutus	42
6 KYSELYN TULOKSET	46
6.1 Taustatiedot	46
6.2 Yritystoiminta kotityöpalvelualalla	49
6.3 Kotitalousvähennyksen vaikutus	53

6.4 Kotitalousvähennystä koskevat väittämät	57
6.5 Yrittäjien ajatuksia tulevaisuudesta	59

7 YHTEENVETO JA POHDINTA	61
--------------------------	----

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

”Siivous, silitys,
kokkailu, pyykinpesu,
haravointi, kaupassa käynti... ÄITI!”

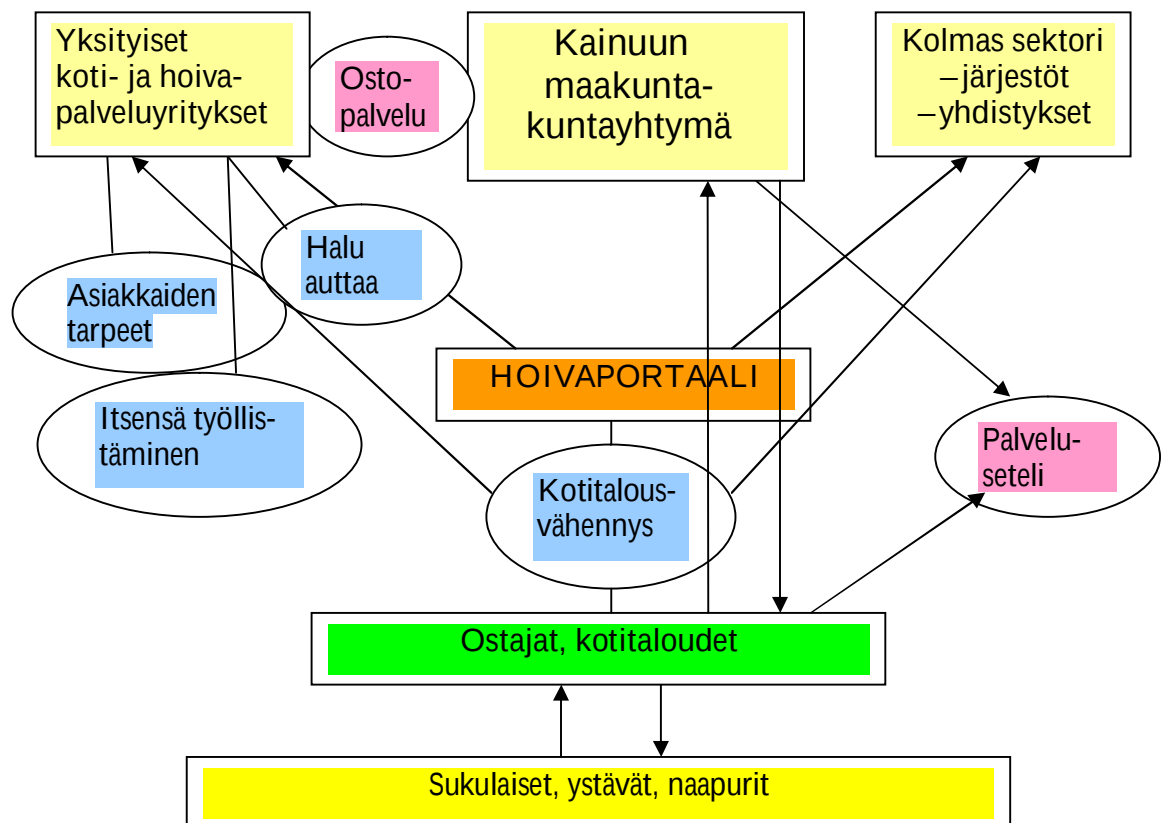
Jo lähes kymmenen vuoden aikana – nykyisessä muodossaan vuodesta 2001 - kotitalousvähennys on kannustanut kotitalouksia teettämään ulkopuolisilla henkilöillä tavanomaisia kotitöitä, jotka kotitaloudet ovat aikaisemmin tehneet itse tai jotka jäisivät ilman kotitalousvähennystä tekemättä. Kotitaloudet ovat osallistuneet kotitalousvähennystä käyttämällä työllisyyden parantamiseen ja pimeään työn vähentämiseen. Lisäksi asuntojen omatoiminen ylläpito on edistynyt. Kotitalousvähennykseen oikeuttavia tavanomaisia kotitöitä ovat kotitalous-, hoiva- tai hoitotyö sekä asunnon tai vapaa-ajan asunnon kunnossapito- tai perusparannustyö. (Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje... 2006.)

Ensiaskelaita kotitalousvähennykseen Suomessa otettiin alkaneen tukikokeilun myötä lokakuussa 1997. Etelä-Suomessa, Oulun ja Lapin läänien alueilla kotitaloudet saattoivat tehdä vähennyksen veroista, kun taas muualla Suomessa kokeiltiin suoran yritystuen mallia. Kokeilun jälkeen siirryttiin verovähennysmallin käyttöön. (Hallituksen esitys... 1999.) Käytäntö laajeni vuoden 2001 alusta koko maahan. Tulokset ovat olleet myönteisiä ja kotitalousvähennyksen käyttö on tullut pikku hiljaa tutuksi niin suomalaisille kuin kainuulaisillekin kotitalouksille.

Tämän opinnäytteen tutkimuskysymyksiä ovat: Mitkä asiat ovat vaikuttaneet uusien kainuulaisten kotipalveluyritysten syntyyn? Onko kotitalousvähennyksellä ollut vaikutusta yrityksiin? Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kotipalveluja siivous-, koti- ja hoivatyönä, joista on mahdollista saada verovähennys. Koti- ja hoivapalveluihin kuuluvat kotona tapahtuvat perinteiset askareet, kuten siivous, ruoanlaitto, silitys, lastenhoito, peseminen ja pukeminen. Terveyspalvelut ja muun muassa hoivakodit eivät kuulu tarkastelun piiriin. Työssä pyritään vastaamaan myös kysymyksiin: Mitä eroavaisuutta löytyy Kainuun ja muun Suomen väliltä työllisyydessä ja ikärakenteessa? Mikä on Kainuun maakunta-kuntayhtymän rooli koti- ja hoivapalveluissa?

Ryhmälle kainuulaisille yksityisiä kotipalveluyrittäjiä tehtiin syksyllä 2007 sähköpostilinkin välityksellä/kirjeitse kysely, josta saatiin suuntaviivoja kotitalousvähennyksen vaikutuksesta heidän yritystoimintaansa. Sopivia yrityksiä etsittiin Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisterin CD-katkasta, jossa on toimialoittain eri vuosina perustettuja sekä lakkautettuja yrityksiä. Kysely rajattiin siivous-, kotipalvelu- ja hoiva-alan yrityksiin, jotka olivat aloittaneet toimintansa loppuvuonna 1997 tai sen jälkeen. Kaikki valitut yritykset kuuluivat ennakkoperehtärekisteriin.

Koti- ja hoivapalveluja Kainuussa tarjoavat Kainuun maakunta-kuntayhtymä, yksityiset koti- ja hoivapalveluyritykset sekä kolmas sektori. Opinnäytetyön viitekehys (Kuvio 1.) kuvaa kuntayhtymän ostavan joitakin hoivapalveluja yksityisiltä yrittäjiltä. Asiakkaat saavat kuntayhtymältä palveluja myös suoraan tai kunnan palvelusetelin välityksellä yksityisiltä yrityksiltä palveluja ostaen. Suuri osa koti- ja hoiva-avusta tulee sukulaisten, ystävien ja naapurien kautta. Viitekehyksessä näkyvät syyt, jotka ovat vaikuttaneet kainuulaisten yksityisten koti- ja hoivapalveluyritysten lisääntymiseen: Itsensä työllistäminen, asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen ja halu auttaa toisia. Kotipalveluja voi tilata suoraan yrityksiltä tai hoivaportalista Internetistä vaikka toiselta puolelta maapalloa.



Kuvio 1. Kotitalousvähennyksen käyttö Kainuun koti- ja hoivapalveluissa

2 KOTIPALVELUYRITTÄJYYS

Tulevaisuudessa Suomen väestön ikääntyessä hoivan ja huolenpidon tarpeet kasvavat. Julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut eivät ole riittäviä kasvaviin tarpeisiin. (Rissanen & Sinkkonen 2004, 7.) Kotipalveluyrittäjyydessä yhdistyvät perinteinen kotityö sekä yrittäjyys. Kautta aikojen naiset ovat tehneet koti- ja hoivatyötä. Suurin osa kotipalvelun tarjoajista onkin naisia. Puhuttaessa hoivapalvelusta, kotipalvelusta tai vaikkapa sosiaalipalvelusta, ne kaikki voivat jossain tilanteessa tarkoittaa samaa asiaa.

2.1 Yrittäjyys

Kovalaisen (1989) mukaan yrittäjä on ”sankari”, joka menee ”läpi vaikka harmaan kiven” (Kovalainen, Simonen & Österberg 1996, 35). Yrittäjyys ei ole helposti määriteltävä käsite. Peltosen (1986) mukaan kantasana ”yrittää” kertoo ”tietynlaisesta ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistavasta”. (Rissanen & Sinkkonen 2004, 13, 14.) Yrittäminen on päämäärätietoista ja tahtovaa. Siinä ponnistellaan asetettuun päämäärään. Yrittäjyydessä on tärkeää elannon hankkiminen itselle ja samalla luodaan työpaikkoja toisillekin. (Rissanen & Sinkkonen 2004, 13.)

Yrittäjyydessä erotellaan myös sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys sekä omaehtoinen yrittäjyys. Sisäinen yrittäjyys merkitsee ”yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa”, olipa millaisessa työssä tahansa. Ulkoinen yrittäjyys tarkoittaa itsenäisen yrityksen perustamista. Omaehtoinen yrittäjyys kuvaa henkilön vastuuta työllistyvyydestään ja toimentulostaan, eduistaan kuin riskeistäänkin. (Kinkki & Isokangas 2003, 32.) Koironen ja Pohjansaari (1994, 31) kirjoittavat sisäisen yrittäjyyden olevan yksi tapa ”valjastaa organisaation jäsenissä piilevä energia kohti uuden luomista.”

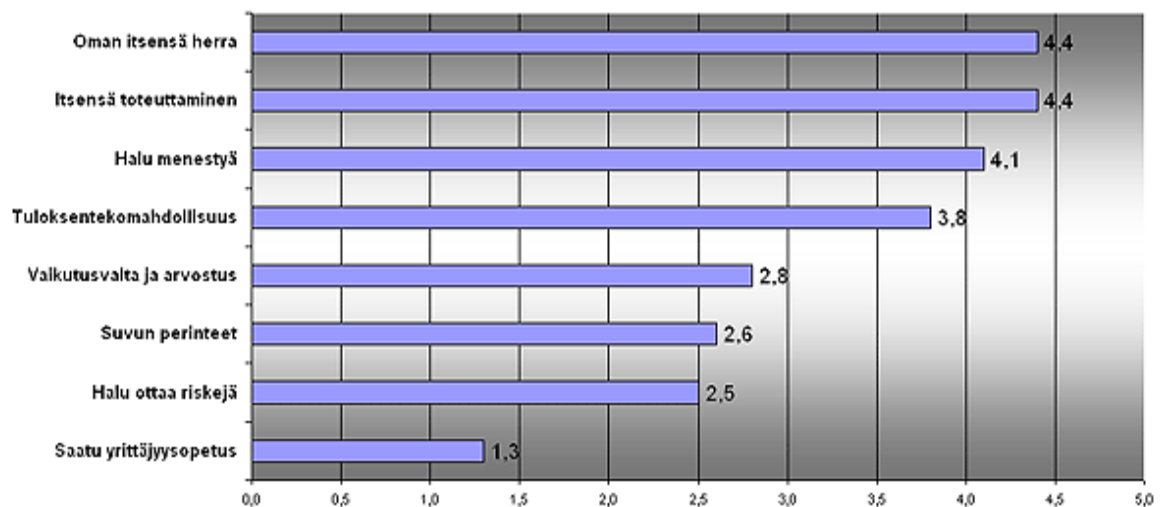
Visa Huuskosen (1992) mukaan yrittäjyys tarkoittaa toimimista yrittäjänä ja yksi yrittäjyyden tuntomerkeistä on oman yrityksen perustaminen (Rissanen ym. 2004, 14). Aina oman yrityksen perustaminen ei ole välttämätöntä, vaan yrittäjä voi olla osakkaana jo aiemmin perustetussa yrityksessä. Yrittäjänä voi olla päätoimisesti tai osa-aikaisesti. Yrittäjäksi voidaan siirtyä myös palkkatyöstä. (Heinonen, Kovalainen, Paasio, Pukkinen & Österberg 2006, 8, 9.)

Suomessa yritysten määrä vuonna 2005 oli 236 435 kappaletta. Tästä määrästä Pk-yrityksiä oli 99,8 % eli 235 856 kappaletta (Taulukko 1.). Pk-yritys tarkoittaa yritystä, jossa on alle 250 työntekijää. Keskisuuressa Pk-yrityksessä työntekijöiden määrä on 50:n ja 250 työntekijän välillä. Alle 50 työntekijän yritystä sanotaan pieneksi yritykseksi ja alle 10 työntekijän mikroyritykseksi. (Käsitteet ja määritelmät.) Vuonna 2005 yrittäjistä oli yksinyrittäjiä Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 61 %. Yrittäjistä toimi työnantajina alle 40 %. (Hyrsky 2006, 61.)

Taulukko 1. Yritysten lukumäärä, henkilöstö ja liikevaihto kokoluokittain Suomessa 2005 (Katsaus yrityksiin ja toimipaikkoihin)

	Yrityksiä	%	Henkilöstö	%	Liikevaihto milj. euroa	%
Pk-yritykset	235 856	99,8	818 652	61,6	163 885	51,5
- pienyritykset	233 536	98,8	585 401	44,1	106 947	33,6
- keskiuureet	2 320	1,0	233 251	17,6	56 938	17,9
Suuret yritykset	579	0,2	509 799	38,4	154 634	48,5
Yhteensä	236 435	100,0	1 328 451	100,0	318 519	100,0

Mikä saa henkilön ryhtymään yrittäjäksi? Harvoin kysymykseen on vain yksi vastaus – useimmiten yrittäjyyden aloittamiseen kuvataan useita tekijöitä. Esimerkiksi Sundinin ja Holmquistin (1989) mukaan toiset tekijät työntävät (push) ja toiset vetävät (pull) yrittäjyyteen (Huuskonen, 1992, 73, 74). Suomen Yrittäjien kotisivulla (www.yrittajat.fi) kerrotaan eräitä syitä siihen, muun muassa mahdollisuus olla oman itsensä ”pomo”, itsensä toteuttaminen, halu menestyä, tuloksenteikomahdollisuus, vaikutusvallan ja arvostuksen saaminen, suvun perinteiden jatkaminen, riskinottohalu ja saatu yrittäjyysopetus (Kuvio 2.). Vastentahtoisessa yrittäjyydessä (näennäisyrittäjyys) henkilö on ajautunut yrittäjäksi, vaikkei hänellä ole ollut halua siihen. Termiä ”vastentahtoinen yrittäjyys” käytetään myös palkkatyön ja yrittäjyyden väliin sijoittuvista työjärjestelyistä. (Kautonen 2007, 1.)



Kuvio 2. Miksi ryhdyin yrittäjäksi? (Suomen Yrittäjien paikallisyhdistysten puheenjohtajat 31.1.2005)

Monet yrittäjistä Suomessa ovat käyneet vain peruskoulun, ammattikoulun tai opiston. Uu-
sissa yrittäjissä monet ovat käyneet ammattikorkeakoulun. Aloittavat yrittäjät arvostavat ko-
keneiden yrittäjien tukea. Pelko sosiaalisten turvaverkkojen pettämisestä, omaisuuden menet-
tämisestä ja velkaantumisesta estävät monia uskaltautumaan yrittäjäksi. Kova kilpailu tai alan
harmaa talous nostavat kynnystä yrittäjyyteen. Kuitenkin Niilola ja Valtakari mainitsevat nai-
set potentiaalisiksi yrittäjäryhmäksi. Siivous- ja hoivapalvelut ovatkin lähes kokonaan nais-
ten ja naisyrittäjien toimialaa. (Niilola & Valtakari 2006, 43, 44.)

2.2 Naisyrittäjyys

Naisyrittäjyyttä pidetään tärkeänä Suomen kilpailukyvyn ja yhteiskunnallisen hyvinvoinnin
vuoksi. Naisyrittäjyyden edistäminen koetaan nykyään ajankohtaiseksi. Suomalaiset naiset
ovat osallistuneet aktiivisesti mittavalla panoksellaan yhteiskunnan rakentamiseen. (Salmela
2004, 5.) Suomessa on hyvät lähtökohdat yrittäjyydelle. Hallituksen talouspolitiikan tarkoitus
on vauhdittaa työllisyyskehitystä, parantaa tuottavuutta ja vahvistaa muun muassa palvelu-
yrittäjyyttä. Yritysten perustaminen, kasvaminen ja kansainvälistyminen ovat tässä avainase-
massa. (Hallituksen strategia- asiakirja 2006, 9, 12, 16.)

Naisyrittäjyydellä ja naisten työssäkäynnillä on Suomessa pitkä perinne, todetaan Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisussa "Naisyrittäjyys- nykytilanne ja toimenpide-ehdotuksia" (Erlund & Hyrsky 2005, 14). Vainio-Korhosen (1998) mukaan ennen vuotta 1868 naiset saattoivat toimia pelkästään avustajina puolisonsa yrityksessä. 1900-luvun alkupuolella naisten yritykset perustivat kaupunkilaisten tarvitsemiin palveluihin, kuten leivontaan, ompelutyöhön ja kauppaan liittyviä yrityksiä. Nykyään naiset perustavat yrityksiä, tosin miehiä vähemmän ja eri aloille kuin miehet. (Erlund & Hyrsky 2005, 15.)

Yksi naisyrittäjyyden määritelmistä on, että sillä tarkoitetaan naisen tai naisten perustamaa yritystä, jossa nainen/naiset omistavat yli 50 prosenttia ja /tai johtajana toimii nainen (Erlund & Hyrsky 2005, 21). Naisyrittäjiä Suomessa oli vuonna 2006 tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 73 600 (pois lukien alkutuotanto ja avustavat perheenjäsenet) henkilöä. Kaikista yrittäjistä se on kolmannes. (Hyrsky 2007, 60.)

Naiset ja miehet Suomessa (2003) mukaan naisvaltaisia koulutusaloja ovat terveys- ja sosiaaliala, kasvatustieteet, palveluala ja humanistinen ala, kun taas miehet suosivat tekniikkaa, maa- ja metsätaloutta sekä luonnontieteitä. (Erlund & Hyrsky 2005, 15.) Sanna Salmela toteaa (2004, 17) suurimman osan (40 %) naisyrittäjistä hankkineen korkea-asteen koulutuksen, opistotason tutkinto oli 30 prosentilla ja ammattitutkinto 20 prosentilla naisyrittäjistä. Suomen naisyrittäjät ovat keskimäärin miesyrittäjiä koulutetumpia (Hyrsky 2007, 61).

Väestö ikääntyy, samaten kymmenen vuoden sisällä kymmenet tuhannet yrittäjät jäävät eläkkeelle. Haja-asutusalueella väestö vähenee ja ikääntyy työikäisen väestön siirtyessä maalta kaupunkiin. Ratkaisuksi tulevaan ongelmaan on esitetty naisyrittäjyyden lisäämistä ja varsinkin maaseudun naisten yrittäjyyden herättämistä. (Erlund & Hyrsky 2005, 9.)

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa (2004–2007, 13) naisyrittäjyyden yleisen tukemisen lisäksi pidetään tärkeänä parantaa eräisiin vähemmistöryhmiin kuuluvien naisten, kuten maahanmuuttajanaisten, vaikutusmahdollisuuksia. Naiset siirtävät ja kehittävät kulttuuriperinnettä eteenpäin ja se nähdään tukemisen arvoisena seikkana. Maahanmuuttajat halutaan yhteiskunnan toimintaan mukaan yrittäjyyden kautta. (Erlund & Hyrsky 2005, 18.)

2.3 Kotipalveluyrittäjyys

Kotipalveluyrittäjyudessa törmää kirjajaan käytäntöön nimikkeiden suhteen. Samasta työstä jossain tilanteessa voidaan puhua hoivayrittäjyytenä, hoivapalveluna, kotipalveluna ja/tai sosiaalipalveluna. Varjosen, Aallon ja Leskisen mukaan (2005) kotitalouksille tarkoitetuista palveluista on tutkimuksissa ja tilastoissa käytetty lisäksi nimityksiä, kuten tukipalvelu, peruspalvelu, kotityöpalvelu, siivouspalvelu, ateriapalvelu ja remontti. Julkinen sektori (kunnat) käyttää yleisesti kotipalvelu-käsitettä, jolla tarkoitetaan apua normaaliin arkielämään, kuten ruoanlaittoon ja kaupassakäyntiin. Kuntien *kotipalvelu* on nykyään keskittynyt lähinnä terveydenhuoltoon julkisten voimavarojen vähentyessä. Kotitalouksia kannustetaan ostamaan kotipalvelut yksityisiltä yrittäjiltä. (Varjonen & Aalto & Leskinen 2005, 11.)

Termistä *hoivayrittäjyys* ei ole yksiselitteistä määritelmää. Hoiva merkitsee hoitoa, vaalintaa ja huolenpitoa (MOT Kielitoimiston sanakirja). Hoivayrittäjyyttä voidaan käyttää tarkoittaessa yritystoimintaa, joka kuuluu sosiaali- ja terveysalalle ja käsittää kaikenlaisten ryhmien hoivan, huolenpidon ja hoidon. Hoivayrittäjyys on sangen uusi ilmiö suomalaisessa yhteiskunnassa. Tilastoja sosiaalialan yksityisestä toiminnasta on vasta 1990-luvun puolivälistä alkaen. (Rissanen ym. 2004, 6.)

Taulukko 2. Kotipalveluiden (TOL 85323) toimipaikka – ja henkilöstömäärät sekä liikevaihto 1999 –2003 (Niilola & Valtakari & Kuosa 2005, 47)

Vuosi	Toimipaikkoja	Henkilöitä	Liikevaihto, 1.000 euroa	Liikevaihto/henkilö, 1.000 euroa
1999	357	572	15.167	26,5
2000	410	670	17.890	26,7
2001	457	784	23.471	29,9
2002	484	890	27.597	31,0
2003	544	1004	34.593	34,4

Hoivapalvelut ovat *tilastokeskuksen* luokittelussa kotitalouksissa tehtäviä *kotipalveluita* (TOL 85323). Kotipalveluiksi on määriteltä *”henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon, lastenhoidon sekä muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvien palveluiden ja tehtävien suorittaminen*

ja niissä avustaminen.” Tähän tilastoon ei lasketa kehitysvammaisten päivähuoltoloita eikä invalidien päiväkeskuksia. Hoivapalveluita käyttävät yleensä iäkkäät henkilöt, vammaiset ja sairaat. Kotipalveluita tuottavat yritykset, kunnat ja kolmas sektori. Taulukossa 2 nähdään kotipalveluiden toimipaikka- ja henkilöstömäärän sekä liikevaihdon huomattava kasvu vuosien 1999 ja 2003 välillä. (Niilola & Valtakari & Kuosa 2005, 47, 48.)

Kotipalvelut luetaan Stakesin mukaan *sosiaalipalveluiksi*. Sosiaalipalveluissa yksityisen tuotannon osuus oli vuonna 2002 noin 24 prosenttia, josta järjestöjen osuus on noin 18 prosenttia ja yritysten noin 6 prosenttia. Julkiselle puolelle jää siten 76 prosenttia sosiaalipalvelujen tuotannosta. Uudellamaalla lähes 30 prosenttia sosiaalipalveluista tapahtui järjestöjen tai yritysten toimesta. Ahvenanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla sosiaalipalvelujen henkilöstöstä alle 16 prosenttia työskenteli yksityisellä sektorilla. Järjestöjen osuus sosiaalipalveluiden työvoimasta oli suurin Uudellamaalla ja Kymenlaaksossa. Yritysten osuus oli suurin Kainuussa, Etelä-Karjalassa, Pohjois-Savossa sekä Pohjois-Karjalassa. (Kauppinen & Niskanen 2005, 5, 27.)

Yrittäjillä on eri syitä lähteä sosiaali- ja terveysalan palvelujen tuottajaksi. Kovalainen & Simonen & Österberg (1996, 36) listaavat tärkeimmät motiivit. Yrittäjistä 85 prosenttia halusi toteuttaa itseään monipuolisemmin. Yrittäjät halusivat vastata paremmin asiakkaiden tarpeisiin (81 %) ja tarjota vaihtoehtoja julkisen sektorin palvelurakenteeseen (77 %). Itsenäinen työskentely ja jonkun uuden kokeileminen tuntui tärkeältä 65 prosentista yrittäjistä. Puolet vastanneista arvosti työtovereiden ja alaisten valitsemista itse sekä uusien mielenkiintoisten ihmisten kohtaamista.

Lähes puolet vastaajista piti yrityksen aloittamisen syynä sitä, että julkisen sektorin säännöt ja byrokratia estävät palkkatyön mielekkään kehittämisen. Noin 40 prosenttia ei halunnut jäädä työttömäksi ja/tai palkkatyön sisältö oli liian rutiininomaista. Esille nousivat myös työn, perheen ja vapaa-ajan yhteensovittaminen, yrittäjyyden tutuus, paremman toimeentulon toive ja vaikuttamisen mahdollisuus sosiaali- ja terveysalan päätöksentekoon. (Kovalainen & Simonen & Österberg 1996, 36.)

Taulukko 3. Siivouksen (TOL 747) toimipaikka- ja henkilöstömäärät sekä liikevaihto 1999 – 2003 (Niilola & Valtakari & Kuosa 2005, 40)

Vuosi	Toimipaikkoja	Henkilöitä	Liikevaihto, 1.000 euroa	Liikevaihto/henkilö, 1.000 euroa
1999	2.580	19.086	588.750	30,8
2000	2.662	20.557	673.190	32,7
2001	2.744	20.940	749.406	35,8
2002	2.868	22.598	828.011	36,6
2003	2.977	24.129	895.835	37,1

Tilastokeskus luokittelee siivouspalvelut laajaan toimialaluokkaan ”siivous” (TOL 747). Pelkäästään siivouspalveluja tarjoavista yrityksistä pidetään omaa rekisteriä. Siivoustoiminta on kasvanut kovaa vauhtia. Vuosien 1999 ja 2003 välillä henkilökunnan määrä kasvoi noin neljänneksellä ja liikevaihto puolestaan puolitoistakertaistui (Taulukko 3.). Kotisiivouspalveluiden ongelmia ovat pysyvien työntekijöiden saaminen ja alan huono kannattavuus. Siirtyminen kodista toiseen on kallista ja alan hintataso on muutenkin alhainen. Kotitalousvähennyksen myötä kysyntä on kasvanut ja yleensä asiakkaita riittää. (Niilola & Valtakari & Kuosa 2005, 40, 41.)

3 KOTITALOUSVÄHENNYS VEROTUKSESSA

Kotitalousvähennysmahdollisuus verotuksessa alkoi Suomessa kokeiluluontoisena lokakuussa 1997. Vuonna 2001 käytäntö laajeni koko maahan. Kotitalousvähennystä voi saada tavanomaisesta kotitaloustyöstä, hoiva- ja hoitotyöstä sekä asunnon tai vapaa-ajan asunnon kunnossapito- ja perusparannustyöstä. Vuonna 2007 vähennyksen vuotuinen enimmäismäärä on 2300 euroa. Omavastuu on 100 euroa. Koti- ja remonttipalvelujen kysyntä on kasvanut ja varsinkin siivouspalveluita käytetään ahkerasti. Kotitalousvähennysmahdollisuuden käyttäminen on toiminut osalla kotitalouksissa kannustimena saada lisää vapaa-aikaa tai aikaa lisänsioiden kartuttamiseen.

3.1 Kotitalousvähennys

Kotitalousvähennys vähentää kotitalouksissa tehtävää harmaata työtä ja luo uusia työpaikkoja alan pienille yrityksille (Hallituksen esitys... 2004). Hallituksen esityksessä (2004) ehdotettiin kotitalousvähennyksen myöntämistä myös työstä, joka on tehty verovelvollisen tai hänen puolisonsa vanhempien tai isovanhempien kotona. Ehdotuksessa mainittiin, että kotitalousvähennystä hyödyntämällä vanhusten hoitoa voitaisiin tukea perheen sisältä päin. Koska pienituloiset vanhukset ovat usein kykenemättömiä hankkimaan itselleen kotitalouspalveluja, työssä käyvät lapset voisivat osallistua vanhempiensa hoitamiseen kotitalousvähennyksen kautta. (Hallituksen esitys... 2004.) Hallituksen esitys hyväksyttiin ja laki tuli voimaan vuoden 2005 alusta.

Kotitaloudet saavat vähentää osan kotona teetetyn työn kustannuksista tuloveroista. Vähennyksen voi tehdä kahdella tavalla. Jos palkan maksaa kotitalous, se voi vähentää 30 % maksettusta palkasta ja palkan sivukulut. Toinen mahdollisuus on vähentää 60 % työkorvauksesta, joka maksetaan *ennakkoperintäkisteriin* merkitylle yrittäjälle tai yritykselle. Työkorvaus ei ole luonteeltaan palkkaa. Kotitalousvähennys on henkilökohtainen ja molemmat perheen puolisista voivat saada vähennykseen erikseen. Vähennystä ei myönnetä muille kuin luonnollisille henkilöille, joten muun muassa asunto-osakeyhtiöt, yritykset ja kuolinpesät eivät voi

saada sitä. Vähennystä ei saa myöskään työhön, jota varten on jo saatu tukia, esimerkiksi omaishoidon tukea tai työllistämistukea. (Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje... 2006.)

Taulukko 4. Kotitalousvähennys Suomessa vuonna 2005, asiakkaittain (Verohallitus. Vero-
menettely-yksikön 13.11.2006, mukaan)

Koko maa verovirastoittain				
Verovirasto	Vähennystä saaneiden asiakkaiden lukumäärä	Lisäystä edellisvuo- teen	Vähennys veroista euroina	Vähennys veroista keskimää- rin euroina
Kaakkois-Suomi	20 628	23 %	12 434 672	603
Lappi	5 096	24 %	3 071 100	603
Lounais-Suomi	28 313	22 %	17 885 465	632
Länsi-Suomi	12 387	25 %	7 495 061	605
Oulu ja Kainuu	15 270	22 %	9 520 773	623
Savo-Karjala	15 572	26 %	9 174 254	589
Sisä-Suomi	46 442	23 %	29 849 882	643
Uusimaa	72 127	23 %	49 822 756	691
YHTEENSÄ	215 835	23 %	139 253 964	645

Kotitalousvähennys vähennetään asiakkaan valtion tulovero-osuudesta. Jos tuloveron määrä ei riitä, ylittävä osa vähennetään kunnallisverosta, vakuutetun sairausvakuutusmaksusta ja kirkollisverosta näiden suhteessa. Jos asiakas niin haluaa, vähennys otetaan huomioon jo ennakoperinnässä. Kun muutosta haetaan ennakonpidätysprosenttiin, tositteet kuluista tai muun selvityksen on oltava mukana verotoimistossa. (Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje... 2006.) Kotitalousvähennysten saajien määrä Suomessa vuonna 2005 oli 215 835 henkilöä, jossa oli 23 prosentin lisäys edelliseen vuoteen. Asiakkaat saivat vähennystä veroista kaikkiaan 139 253 964 euroa (Taulukko 4.). Kainuussa kotitalousvähennyksen käyttäjien määrä kolminkertaistui vuosien 2001 ja 2005 välillä (Taulukko 5.).

Taulukko 5. Kotitalousvähennykset Kainuussa vuosina 2001 -2005 (Partanen 2007)

Verovelvolliset, jotka ovat saaneet kotitalousvähennystä					
Kunta	2001 Lukumäärä	2002 Lukumäärä	2003 Lukumäärä	2004 Lukumäärä	2005 Lukumäärä
Hyrynsalmi	19	19	35	60	78
Kajaani	539	672	1 001	1 187	1 538
Kuhmo	106	122	215	246	328
Paltamo	26	52	71	128	169
Puolanka	36	51	79	86	83
Ristijärvi	12	27	45	40	54
Sotkamo	109	127	222	227	332
Suomussalmi	74	119	230	304	381
Vaala	33	42	59	91	98
Vuolijoki	22	17	23	46	52
KAINUU	976	1 248	1 980	2 415	3 113

3.1.1 Kotitaloustyö

Verohallituksen ohje kuvailee *tavanomaiseksi kotitaloustyöksi* esimerkiksi siivouksen, ruoanlaiton, pyykinpesun, silityksen ja muun vaatteiden huollon. Vähennyksen saa myös pihaan ja puutarhaan kohdistuvista tavallisista töistä, kuten nurmikon ja pensasaidan leikkauksista, pihapuiden kaadosta ja puiden hakkuusta, lumitöistä sekä muusta pihan puhtaana pidosta. Jos huonekalujen kokoaminen tapahtuu asiakkaan kotona, silloin kustannukset hyväksytään vähennykseksi. Kaupassa käynti, asiointi ja lemmikin ulkoiluttaminen kuuluvat myös vähennyksen piiriin, kun ne liittyvät muuhun tavanomaiseen kotitaloustyöhön. (Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje... 2006.)

Vähennyksen ulkopuolelle jäävät jätteiden kuljetus, likakaivon tyhjennys, muutto- ja kuljetuspalvelut, huonekalujen verhoilu ja esimerkiksi sisustussuunnittelu. Vähennystä ei saa muusta kuin työn osuudesta – ei omasta työstä, eikä samassa taloudessa asuvan työstä. Vuonna 2007 henkilökohtaisen vähennyksen vuotuinen enimmäismäärä tavanomaisesta koti-

talous-, hoiva- ja hoitotyöstä on 2300 euroa. Omavastuu on 100 euroa. (Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje... 2006.)

3.1.2 Hoiva- ja hoitotyö

Hoiva- ja hoitotyön on oltava myös *tavanomaista*, normaalisti kotona tehtävää työtä, kuten lasten, sairaiden, vammaisten tai vanhusten hoitamista. Siihen sisältyy syöttämistä, pukemista, pesemistä ja auttamista muissa henkilökohtaisissa kotitoimissa. Kotitalousvähennystä voidaan myöntää yksityisessä palvelutalossa hoidettavan yksityistiloissa tapahtuvasta tavanomaisesta hoiva- ja hoitotyöstä sekä esimerkiksi siivouksesta. (Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje... 2006.)

Vähennykseen eivät oikeuta kampaaja, kosmetologi tai jalkahoitajan palvelut, koska ne eivät ole tavanomaista kotityötä. Vähennystä ei saa myöskään terveyden- ja sairaudenhoitopalveluista, joiden myynti on arvonlisäverolain mukaan verovapaata. Jos lääkäri, fysioterapeutti, hieroja, sairaanhoitaja tai lähihoitaja myyvät koulutustaan vastaavia palveluja, kotitalousvähennystä ei voida myöntää. Jos kyseiset ammattihenkilöt tekevät tavanomaista kotitaloustyötä, tällöin vähennyksen voi saada. (Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje... 2006.)

3.1.3 Asuntojen kunnossapito- ja perusparannustyö

Kotitalousvähennykseen oikeuttaa asunnon kunnossapito- ja perusparannustyö, joka tapahtuu verovelvollisen omassa asunnossa tai vapaa-ajan asunnossa. Vähennyksen, enimmäismäärä 1150 euroa vuonna 2007, voi saada myös vanhempien, isovanhempien tai appivanhempien asunnossa tapahtuvasta työstä. Vähennystä ei saa sijoitusasunnosta, jota verovelvollinen tai hänen laissa mainittu ylenevässä polvessa oleva sukulaisensa ei käytä asuntonaan. Asunnon vuokrannut henkilö voi saada kotitalousvähennyksen vuokra-asunnossa tapahtuvasta kunnossapitotyöstä, jonka hän itse on kustantanut. Jos joku vuokraa kesäasuntoa osan vuotta, hän voi vähentää asuntoon kohdistuvista kustannuksista omaa käyttöä vastaavan suhteellisen osuuden. (Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje... 2006.)

Vähennykseen oikeuttavaa perusparannus- ja kunnossapitotyötä on muun muassa keittiön, kylpyhuoneen, muiden huoneiden sekä sauna- ja kellaritilojen remontti. Sähkö- ja putkityöt kuuluvat vähennyksen piiriin samoin kuin omakotitalon ulkokunnostus, esimerkiksi maalaus. Jos verovelvollisen asunnossa tapahtuvassa työssä käytetään valvojaa, hänen työnsä perusteella saa kotitalousvähennyksen. Piha-alueella tehtävät vesi-, viemäri-, kaukolämpöjärjestelmiin ja sähköistykseen liittyvät asennus- ja korjaustyöt ovat vähennyskelpoisia. Pora- ja tai muun kaivon rakentaminen ovat rinnastettavissa asunnon perusparannustyöhön. (Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje... 2006.)

Vähennystä ei saa toistuvista asuntoon kohdistuvista huoltotoimenpiteistä, joita voi tehdä vain alan ammattilainen, kuten nuohouksesta, öljypolttimen ja ilmastointikanavien puhdistuksesta. Erilaiset liittymismaksut, kuntotarkastukset, hälytys- tai turvajärjestelmän asentaminen sekä kyseisten järjestelmien ylläpitäminen ei oikeuta kotitalousvähennykseen. Uudisrakentamisesta ja sen yhteydessä tehdyistä piha-alueen töistä ei saa vähennystä. Piha-alueen ulkopuoliset työt, kuten johtojen tai putkien vetäminen piha-alueen ulkopuolelle tai rannan ruoppaus eivät myöskään oikeuta kotitalousvähennykseen. (Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje... 2006.)

3.2 Kotitalousvähennyksen vaikutuksia yhteiskuntaan ja kotitalouksiin

Hallmanin (1990) mukaan kotitaloutta voidaan pitää yksikkönä, jonka tavoitteena on tyydyttää jäsentensä tarpeet. Kotitaloustyö voidaan määritellä kodissa harjoitetuksi toiminnaksi, jonka eläminen kodissa saa aikaan. (Niilola ym. 2005, 23.) Kotitalouksien tekemää työn hintaa ei ole määritelty ja sen vuoksi sitä ei lasketa mukaan kansantuloon. Ajankäyttötutkimuksen (2000) mukaan kotitalous- ja huoltotyötä ovat muun muassa ruoan valmistus, leipominen, astianpesu, siivous, pyykinpesu ja silitys, lämmitys ja vesihuolto, korjaus- ja rakennustyö ja pihanhoito. (Niilola ym. 2005, 23.)

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksessa vuonna 2000 kävi selville, että kotitaloustöihin naiset käyttävät aikaa keskimäärin 2 tuntia ja 40 minuuttia. Miehet osallistuvat työhön 1 tunnin ja 40 minuutin ajan. Pienten lasten äideiltä kuluu aikaa kuusi tuntia, josta lastenhoito vie aikaa 2 tuntia ja 30 minuuttia. Äidit tekevät yleensä useita tehtäviä samaan aikaan. Naisista 70 prosenttia työskentelee kodin ulkopuolella. Perinteisesti naiset huolehtivat eniten kodin hoi-

tamisesta, kun taas miehet keskittyvät korjaus- ja rakennustöihin. Mitä useampia jäseniä taloudessa on, sitä enemmän selviydytään ilman ulkopuolista apua. Muualta on kuitenkin välttämätöntä ostaa palveluita, johon tarvittavaa ammattitaitoa ei ole. (Niilola ym. 2005, 23, 24.)

Varjosen (2004) mukaan kuluttajatutkimuskeskus järjesti kuluttajakyselyn ja kuluttajien pienryhmäkeskustelun ”kotitalouksien suhtautumisesta palveluiden ostamiseen ja kotitalousvähennyksen käyttöön”. Saatujen tulosten perusteella tutkitut kotitaloudet jaettiin neljään eri ryhmään. *Ensimmäisessä* ryhmässä ostettiin pelkästään välttämätöntä erikoisosaamista vaativat palvelut, kuten remontointi ja auton korjaus. *Toisessa* ryhmässä ostettiin siivousta ja ikkunoiden pesua satunnaisesti kotitalousvähennyksen kannustamana. *Kolmannessa* ryhmässä ostettiin runsaasti lastenhoito- ja siivouspalveluita, erityisesti lapsiperheisiin. *Viimeisessä* ryhmässä ei tultu toimeen ilman palveluita iäkkyyden, sairauden tai muun seikan johdosta. Tässä ryhmässä oli yleensä pienet tulot ja verot. (Niilola ym. 2005, 25.)

Remonttipalvelut osoittautuivat suosituimmaksi kotitalousvähennyksen oston kohteeksi. Talouksista, jotka käyttivät kotitalousvähennystä, remonttipalveluita osti 73 prosenttia. Siivouspalveluita käytti 25 prosenttia ja pihapalveluita 4 prosenttia. Lastenhoito- tai hoivapalveluita osti 4 prosenttia sekä muita palveluita osti 1 prosenttia. Koska samat taloudet ostivat useampia eri palveluita, kokonaisprosenttimääräksi tulee 106 prosenttia. Remonttipalveluiden ostomäärä taloutta kohden oli 3700 euroa. Toiselle sijalle nousi piha- ja puutarhatyöt 800 eurola taloutta kohden. Siivouspalveluita ostaneissa talouksissa siivottiin 730 euron edestä. (Niilola ym. 2006, 77, 78.)

Kotitalousvähennyksen on epäilty vaikuttaneen palveluhintojen nousuun. Vuosina 2000–2004 Niilolan ym. mukaan (2006, 78) kotitalouspalvelujen hinnat olivat nousseet suhteellisen vähän. Viime aikoina uutisissa on puhuttu remonttipalveluhintojen rajusta noususta. Myös kotitalousvähennyksen työllisyysvaikutuksia on kritisoitu, varsinkin remonttialalla vallitsevan työvoimapulan vuoksi. Roope Uusitalo (2005) arvioi ”tuen lisänneen vain kotitalouspalvelun markkinahintaa ja parantaneen kotitalouspalveluyritysten kannattavuutta tai alan palkkatasoa”. Uusitalo toteaa kotitalousvähennyksen työllisyysvaikutuksen olevan vaikeasti laskettavissa.

Kotitalousvähennystä on myös arvosteltu, että se on valtion tarjoama hintatuki. Hannele Kerola kirjoittaa (2007), että remonttipalveluissa kotitalousvähennys ei ole ollut tehokas tapa

hoitaa työllisyyttä. Vaikutukset siivouspalveluihin ovat merkittävämpiä, kun kotitalousvähennys on muokannut ihmisten asenteita myönteisempään suuntaan ostamaan lisäpalveluita. Kerola lisää, että ”empiiristä näyttöä ei löydy sille, että kotitalousvähennys olisi vähentänyt pimeästi tehtyä kotitaloustyötä.” Kuitenkin kokonaistaloudellisena hyötynä pidetään sitä, että parempituloiset voivat palveluja ostamalla – lisäämällä vapaa-aikaansa - tehdä enemmän omaa työtään.

Jotakuinkin samoihin tuloksiin on päädytty valtiovarainministeriölle laaditussa muistiossa. Akava, Elinkeinoelämän Keskusliitto, Kunnallinen Työmarkkinailaitos, SAK ja STTK laativat yhteisen muistion. Siinä todetaan perheen arjen sujuvan kotitalousvähennyksen myötä paremmin ja uusia työpaikkoja muodostuneen. Kuitenkin työvoimapula rakennus- ja siivousalalla rajoittavat alojen kasvua. Jos työvoimaa saataisiin työvoimamarkkinoiden ulkopuolelta, esimerkiksi työllistämällä työttömiä ja vajaakuntoisia, verotuki ei menisi palvelujen hintojen nousemiseen. Ratkaisuna voisi muun muassa olla kotitalousvähennyksen saaminen pelkästään ns. palkkamallilla korjaus- ja kunnossapitotyössä, jolloin kotitaloudet palkkaisivat henkilön työmarkkinoiden ulkopuolelta. Muistiossa kehoitetaan hallitusta selvittämään kotitalousvähennyksen todellista vaikutusta työllisyyteen. (Tuovinen 2007, 1, 2.)

Niilolan ja Valtakarin tutkimuksessa kotitalousvähennyksen työllisyysvaikutus kotipalvelu-aloilla vuonna 2004 on laskettu olleen n. 10 000 henkilötyövuotta, joka tarkoittaa n. 12 100 työpaikkaa. Kun luvuista vähennetään pois se vaikutus, joka olisi tapahtunut ilman kotitalousvähennystä, nettovaikutukseksi saadaan yli 3 500 henkilötyövuotta ja yli 4 600 työpaikkaa. Työpaikat ovat pysyviä ja kannattavia, eivätkä syrjäytä aikaisempia työpaikkoja. Kansantaloudellisesti kotitalousvähennys on vaikuttanut pimeän työn vähenemiseen. Esimerkiksi remonttialan yrittäjät arvioivat pimeän työn vähentyneen 57 prosentista 23 prosenttiin. Kotisiivouksissa pimeä työ väheni 26 prosenttiin, kun se ennen oli 62 prosenttia. (Niilola ym. 2006, 80, 83.)

Kotipalveluiden ostamisen takia vuonna 2004 kotitalouksilla lisääntyi vapaa-aika. Suurin osa (66 %) vapautuneesta ajasta käytettiin vapaa-ajan viettoon. Loput 34 prosenttia käytettiin omaan ansiotyöhön. Kun oma ansiotyö lisääntyy, työpaikat eivät lisäänty ja sillä voi olla myös työpaikkoja syrjäyttävä vaikutus. Vuonna 2004 kotitaloudet saivat kotitalousvähennyksistä veronpalautuksia noin 111,3 miljoonaa euroa. Yli 65 miljoonaa euroa palautuu kotitalouksille, jotka olisivat hankkineet palveluja ilman kotitalousvähennystä. Koska palvelut olisi

ostettu ilman kotitalousvähennystäkin, palautuvat rahat voidaan käyttää muuhun kulutukseen tai säästämiseen. Silloin veronpalautuksen voidaan sanoa lisäävän ostovoimaa (verosubventio). (Niilola ym. 2006, 84, 85.)

Tiivistelmänä voitaisiin sanoa Kari Niilolan ja Mikko Valtakarin (2006, 5) työvoimapolitiittisesta tutkimuksesta että kotitalousvähennyksellä on ollut taloudellisia ja yhteiskunnallisesti merkittäviä vaikutuksia pimeään työn vähenemisessä. Esimerkiksi siivouspalveluissa ovat käynnistyneet täysin uudet markkinat (Niilola ym. 2006, 87). Tutkimuksen mukaan myös yhteiskunnallinen työnjako on tehostunut ja naisten työmarkkina-asema on parantunut. Kotitalousvähennys on aktivoinut kotitalouksia ostamaan enemmän palveluja ja sitä kautta on lisännyt kotitalouksien vapaa-aikaa. (Niilola ym. 2006, 5.)

4 KAINUUN KOTIPALVELUYRITTÄJYYS

Kainuun väestön ikääntyminen tuo uusia haasteita huolehtia asukkaiden hyvinvoinnista. Kainuun maakunta-kuntayhtymän rinnalla sosiaalialan palveluja tarjoavat myös yksityisyrittäjät ja järjestöt. Nuorten muuttaessa työn perässä pois Kainuusta yrittäjyyden on katsottu olevan tärkeä voimavara työllisyyden parantamisessa ja ammattitaitoisen väestön pitämiseksi maakunnassa. Kainuussa on pyritty kasvattamaan yrittäjyyttä erilaisten projektien ja hankkeiden turvin. Naisyrittäjyyteen on panostettu ja Kainuun kylien yritysten toimintaedellytyksiä on vahvistettu. Esimerkiksi Kainuun yrittäjät ry, TE-keskus ja Intotalo tarjoavat erilaisia palveluita helpottamaan aloittavan yrittäjän taivalta.

4.1 Kainuu



Kuvio 3. Kainuun kartta ja maakunnan logo (Kainuun maakunta ja maakunnan kartat; Kainuun maakunnan tunnukset)

Kainuu on vaarojen, metsien, soiden ja vesistöjen maa keskellä Suomea Oulu-järven ympärillä. Kainuuseen (Kuvio 3.) kuuluu yhdeksän kuntaa: *Kajaanin seutukuntaan* kuuluvat Kajaani (johon yhdistyi 1.1.2007 Vuolijoki), Sotkamo, Paltamo ja Vaala sekä *Kehys-Kainuun seutukuntaan* kuuluvat Ristijärvi, Kuhmo, Puolanka, Suomussalmi ja Hyrynsalmi. Vuoden 2007 alussa Kainuun pinta-ala oli 21 506 m². Väkiluku vuoden 2006 lopussa oli 84 350 henkeä (Taulukko 5). Vuoden 2004 Kainuun bruttokansantuoteluku oli 70,2, koko maan suhdeluvun ollessa 100. Suhde on huonompi kuin missään muussa maakunnassa. (Väestö.) Kainuu on harvaan

asuttua seutua. Asukastiheys Kainuussa on noin neljä henkilöä/km², kun se koko maassa on reilut 17 henkilöä/km². (Kainuu. Tilastoja a.)

Kainuun vientituotteita ovat muun muassa ajoneuvotietokoneet, junavaunut, elektroniikka, paperi, talkki ja luonnontuotteet. Turistit vierailevat mielellään luonnonkauniissa Kainuussa erilaisten elämysten houkuttelemina. Tarjontaa on runsaasti, muun muassa Kajaanin linnan-rauniot, Kuhmon Kamarimusiikkifestivaali, Katinkulta ja Vuokatti Sotkamossa monine harrastusmahdollisuuksineen. Hyrynsalmella voi kannustaa suosikkiaan suopotkupallon MM-kisoissa. (Kainuu.) Suomussalmella pääsee ihmettelemään kivistä kalliomaalauksia (Suomussalmi). Kainuulaisten haasteita ovat työttömyys ja väestön väheneminen. Myös tuleva väestörakenteen muutos ja maakunnan talouden kehitys huolestuttavat maakuntalaisia. (Kainuu.)

Kainuun kehittämiseen ja kunnallisten palvelujen järjestämiseen tähtää myös Kainuun hallintokokeilun mahdollistava laki, joka on voimassa 1.6.2003 - 31.12.2012 (Laki Kainuun hallintokokeilusta). Kainuun hallintokokeilun syitä ovat asukasluvun lasku ja väestön ikääntyminen. Yritystoiminta Kainuussa on supistunut, työpaikat ovat vähentyneet ja sitä kautta kuntatalous on heikentynyt. (Hallintokokeilu 2005 -2012.) Kainuun maakunta – kuntayhtymään kuuluvat Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Puolanka, Ristijärvi, Sotkamo sekä Suomussalmi. Kuntayhtymä vastaa kuntien sosiaali- ja terveydenhuollosta, toisen asteen koulutuksesta, samaten Kainuun keskussairaalan ja entisen Kainuun liiton palveluista. Maakunta vastaa Vaalan kunnan alueidenkäyttö- ja hanketoimialaan liittyvistä asioista sekä aluekehityksestä. (Kainuun maakunta – kuntayhtymä.)

4.1.1 Kuntien ikärakenne- eläkeläiset valloittavat Kainuun

Suomen itsenäistyessä 90 vuotta sitten maassa oli 3,1 miljoonaa ihmistä, nyt vuonna 2007 ihmisiä on 5,3 miljoonaa. Väestörakenne on muuttunut selvästi, kun lapsia on syntyvyyden alenemisen takia vähemmän. Elinajan pidentyminen on lisännyt iäkkäiden määrää. Elinkeinorakenne on muuttunut maatalousyhteiskunnasta jälkiteolliseen palveluyhteiskuntaan. Monin paikoin maaseudulla työikäinen ja työllinen väestö vähenevät ja iäkkäiden määrä kasvaa. Tällä hetkellä Suomessa on eläkeläisiä 1,2 miljoonaa. Määrä on yli nelinkertaistunut vuodesta 1950. (Kaskipelloilta palveluyhteiskuntaan - 90 vuotta elinkeinorakenteen muutosta.)

Taulukko 6. Eläkkeensaajien lukumäärä Kainuussa vuonna 2006 (Kainuun maakunta-kuntayhtymän 2007, mukaan)

Kunta	Eläkkeen- saajia yhteensä	Eläkkeen- saajat / 1000 as.	Vanhuuseläkk. saajat / 1000 as.	Työkyvytt.eläkk. saajat 16-64-v. väestöstä
Hyrnsalmi	1 175	390	261	15,9
Kajaani	10 048	264	177	8,3
Kuhmo	3 528	350	240	11,5
Paltamo	1 394	341	224	13,6
Puolanka	1 301	390	259	15,6
Ristijärvi	668	415	307	13,1
Sotkamo	3 209	299	207	10,0
Suomussalmi	3 531	359	247	11,7
Vaala	1 311	363	257	12,2
KAINUU	26 165	310	211	10,5
KOKO MAA	1 371 944	260	183	7,4

Vuonna 1960 Kainuun väkiluku oli 106 880. Vuoden 2006 lopussa maakunnan väkiluku oli 84 350. (Kainuu. Tilastoja b.) Ikärakenteeltaan Kainuu poikkeaa muusta maasta. Koko maan keskiarvo -14- vuotiaista on 17,1 %, se Kainuussa on 15,8 %. Kainuulaisia 15–64-vuotiaissa on 64,3 %, koko Suomen vastaava luku on 66,5 %. Kainuulaisia 65- vuotiaita ja sitä vanhempia on 19,9 %, muun maan keskiarvo on 16,5 %. (Kainuu. Tilastoja c.) Tämä tarkoittaa sitä, että eläkeikäisiä on Kainuussa muuta maata enemmän. Kun keskiarvo Suomessa tuhatta asukasta kohden on 260 eläkeläistä, Kainuussa on 310 eläkeläistä. Hyrnsalmella ja Puolangalla työkyvyttömyyseläkkeellä olevien määrä on yli kaksinkertainen koko maahan verrattuna. (Taulukko 6.) Kainuussa lasten syntyvyys on ollut koko 2000-luvun pienempää kuin kuolleisuus (Taulukko 7.).

Taulukossa 8 ovat Kainuun kuntien asukasmäärät vuonna 2006. Kajaaniin on laskettu mukaan Vuolijoki. Kajaani maakunnan pääkaupunkina on vetänyt asukkaita ympärillä olevista kunnista. Kajaanin kaikki lukemat väestön ikärakenteen suhteen ovat suurin piirtein koko maan keskiarvon paikkeilla. Ristijärvellä on huomattavan paljon iäkkäitä ihmisiä ja vähän lapsia. Ristijärvi onkin kääntänyt ikääntymisen voimavaroiksi: Seniorpolikseen houkutellaan

ikäihmisiä ympäri Suomea ja jopa ympäri maailmaa viettämään leppoisia eläkepäiviä. Senioreille räätälöidyt palvelut tuovat kaivattuja työpaikkoja. (Ristijärvi - hyvän iän kunta.)

Taulukko 7. Kainuun väestömuutokset vuosina 1970 – 2006 (Kainuu. Tilastoja d:n, mukaan)

Vuosi	Elävänä syntyneet	Kuolleet	Syntyneiden enemmyys
1970	1 429	839	590
1980	1 495	885	610
1990	1 200	938	262
2000	831	985	-154
2001	763	920	-157
2002	768	1 003	-235
2003	768	1 003	-235
2004	743	918	-175
2005	812	887	-75
2006	751	1 045	-294

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Suomen väkiluvun kasvu jatkuu melko voimakkaana vuoteen 2030 asti, jos kehitys jatkuu nykyisenä. Vuonna 2030 Suomessa asuisi ennusteen mukaan 5,68 miljoonaa henkeä. Vuonna 2030 vuotuinen kuolleiden määrä ylittäisi syntyneiden määrän. Väestönkasvu jatkuisi silti nettomaahanmuuton kautta. Ennusteessa on huomioitu syntyvyyden, kuolevuuden ja muuttoliikkeen aikaisempi kehitys. Ennusteeseen ei ole laskettu taloudellisten, sosiaalisten eikä muiden yhteiskunta- tai aluepoliittisten päätösten mahdollisia vaikutuksia tulevaan väestönkehitykseen. (Väestöennuste 2007 – 2040.)

Taulukko 8. Väestö iän ja sukupuolen mukaan kunnittain 2006 (Kainuu. Tilastoja e:n, mukaan)

KAINUUN VÄESTÖ 31.12.2006				Ikä	Ikä	Ikä
Kunta	Yhteensä	Naisia	Miehiä	%	%	%
				- 14	15 - 64	65-
Hyrnsalmi	3 015	1 470	1 545	13,2	61,6	25,1
Kajaani	38 027	19 360	18 667	17,2	66,3	16,5
Kuhmo	10 072	4 837	5 235	13,7	63,8	22,6
Paltamo	4 093	1 991	2 102	15,5	63,3	21,2
Puolanka	3 337	1 599	1 738	13,9	61,7	24,4
Ristijärvi	1 608	771	837	11,0	59,1	29,9
Sotkamo	10 738	5 394	5 344	16,7	63,7	19,6
Suomussalmi	9 848	4 829	5 019	13,5	63,0	23,5
Vaala	3 612	1 742	1 870	16,4	59,3	24,3
KAINUU	84 350	41 993	42 357	15,8	64,3	19,9

Tilastokeskuksen ennusteessa yli 65-vuotiaiden osuus Suomen väestöstä nousee 26 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Vuoteen 2040 mennessä alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä pienenee 15,5 prosenttiin. Työikäisten osuus väestöstä pienenee 57,5 prosenttiin. Vuonna 2010 on odotettavissa suurten ikäluokkien siirtyminen eläkkeelle. Tällöin työikäisten määrä alkaa vähentyä. Ennuste kertoo edelleen, että vuoteen 2034 mennessä "väestöllinen huoltosuhde eli lasten ja vanhusten määrä sataa työikäistä kohden nousee nykyisestä 50:stä 74,6:een." Yli 85-vuotiaiden osuus väestöstä nousee huomattavasti 1,8 prosentista vuoteen 2040 mennessä 6,1 prosenttiin. Se tarkoittaa määrän nousua nykyisestä 94 000:sta 349 000 henkilöön. (Väestöennuste 2007 - 2040.)

Taulukko 9. Tilastokeskuksen väestöennuste Kainuussa 2006 -2040 (Kainuu. Tilastoja f:n, mukaan)

	2007	2010	2020	2030	2040
KAINUUN MAA-KUNTA YHTEENSÄ	83 642	81 809	77 756	75 679	73 527
Hyrnsalmi	2 962	2 814	2 500	2 360	2 245
Kajaani	37 882	37 535	36 830	36 389	35 720
Kuhmo	9 902	9 454	8 374	7 684	7 104
Paltamo	4 062	3 982	3 821	3 778	3 730
Puolanka	3 270	3 097	2 702	2 499	2 334
Ristijärvi	1 590	1 541	1 462	1 477	1 483
Sotkamo	10 733	10 732	10 767	10 872	10 840
Suomussalmi	9 709	9 329	8 371	7 822	7 372
Vaala	3 532	3 325	2 929	2 798	2 699

Yhden Kainuun maakuntaa koskevan väestöennusteen mukaan asukasmäärä tulee tulevina vuosikymmeninä laskemaan (Taulukko 9.). Vuonna 2040 lukumäärä on tippunut noin 10 000 henkilöllä. Ainoastaan Sotkamon arvioidaan pitävän asukkaansa ja vieläpä hieman nostavan lukumäärää. Kuolleiden enemmyyden lisäksi myös vilkas muuttoliike on vaikuttanut Kainuun kuntien asukasmäärään.

4.1.2 Muuttoliike

Suomen sisäpuolella muuttaja eli maassamuuttaja haluaa saada paremmat elinolot ja elämän, todetaan Valta- ja vastavirtaan - tutkimuksessa. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut saada selville seikkoja, jotka liittyvät kaupungin ja maaseudun välisiin maassamuuttoihin. Muuton syitä olivat elämänvaihe ja sosiaaliset syyt (33 %), asuminen (29 %), opinnot (20 %) ja työ (18 %). Maalta kaupunkiin muutot liittyivät useimmiten opintoihin ja työhön. Takaisinpaluu maaseudulle kuului elämänvaiheeseen ja sosiaalisiin syihin. Maalta kaupunkiin -muuttoliike oli Suomessa vilkasta 1970-luvulla maaseudun työttömyyden vuoksi. 1980-luvulla koulutettu väestö otti suunnaksi suuremmat kaupungit ja maaseutukeskukset. (Valta- ja vastavirtaan tutkimus 2003, 11, 44 - 46.)

Suuret yliopistokaupungit ja niiden ympäristökunnat ovat vetäneet työpaikkoja. Suosituimpia ovat olleet Oulu, Helsinki, Tampere, Jyväskylä ja Turku. Esimerkiksi Oulun asukasmäärä on kasvanut 20 prosenttia kymmenen vuoden sisällä. Työpaikkakasvu pienemmillä yliopistokaupungeilla, kuten Kuopiossa, Joensuussa, Rovaniemellä ja Lappeenrannassa on ollut vai-sumpaa. Monet muuttavat työpaikkakunnan ympäryskuntaan ja käyvät sieltä pitäen töissä.. Tätä kutsutaan *pendelöinniksi*. (Myrskylä 2004.)

Taulukko 10. Kainuun väestönmuutokset vuosina 1970- 2006 kuntien välisessä muutossa (Kainuu. Tilastoja d:n, mukaan)

Vuosi	Tulo- muutto	Lähtö- muutto	Netto muutto
1970	4 283	7 047	- 2 764
1980	2 787	3 441	- 654
1990	2 876	3 229	- 353
2000	2 978	4 210	- 1 232
2001	3 322	4 553	- 1 231
2002	3 016	4 060	- 1 044
2003	3 226	3 912	- 686
2004	3 325	4 034	- 709
2005	3 319	4 090	-771
2006	3 189	3 997	- 808

Taulukosta 10 nähdään, kuinka vuonna 1970 kuntien välisessä muutossa Kainuusta muutti pois 2 764 asukasta enemmän kuin maakuntaan muutti. Vuosina 1980 ja 1990 muuttaminen oli rauhallisempaa ja muuttotappio huomattavasti aiempaa pienempi. 2000-luvun alkupuolella poismuutto oli vilkasta, mutta on kääntynyt laskuun. Vuonna 2006 Sotkamo sai ainoana Kainuun kunnista muuttovoittoa sekä kuntien välisessä muutossa että maiden välisessä muutossa (Taulukko 11.).

Taulukko 11. Kainuun kuntien väestönmuutokset vuonna 2006 (Kainuu. Tilastoja g:n, mukaan)

Kunta	Kuntien välinen muutto			Maahanmuutto	Maastamuutto	Nettomaahtamuutto
	Tulo- muutto	Lähtö- muutto	Netto- muutto			
Hyrnsalmi	88	132	-44	5	1	4
Kajaani	1 674	2 002	-328	89	27	62
Kuhmo	242	389	-147	21	2	19
Paltamo	158	217	-59	9	6	3
Puolanka	110	165	-55	15	1	14
Ristijärvi	73	82	-9	4	1	3
Sotkamo	451	419	32	31	4	27
Suomussalmi	251	379	-128	21	5	16
Vaala	142	212	-70	4	3	1
KAINUU	3 189	3 997	-808	199	50	149

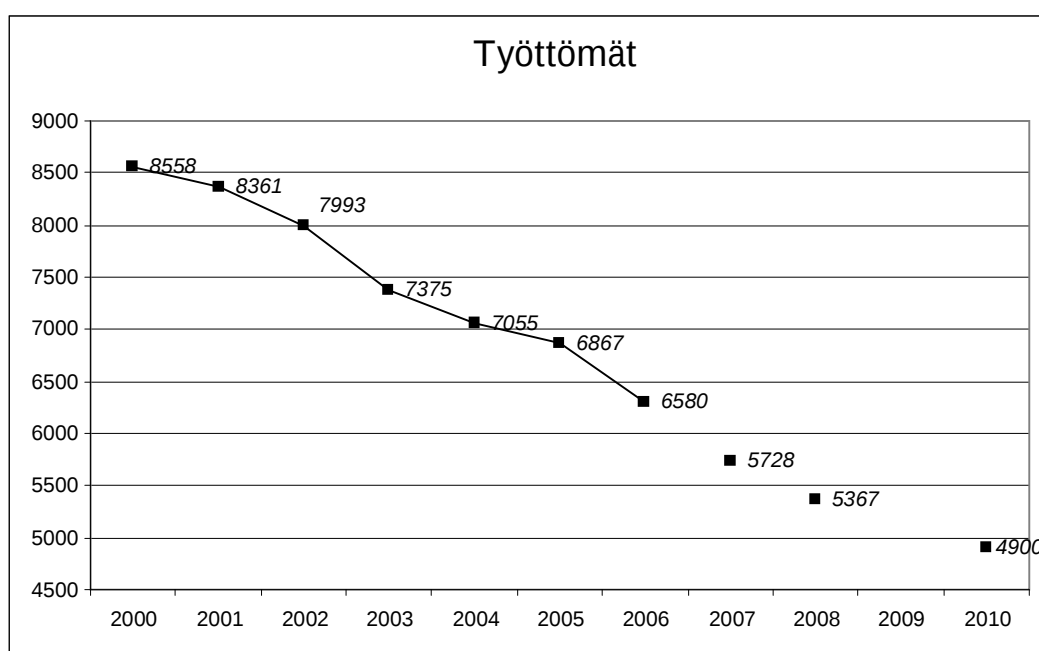
Monet kainuulaiset lähtevät joko opiskelemaan tai töihin muualle ja jäävät usein sille tielleen. Minne kuntiin Kainuusta muutetaan? Kolmen kärkeen kipuavat Pohjois-Pohjanmaa, Uusimaa ja Pohjois-Savo. Vuonna 2006 Pohjois-Savoon suuntasi 356 kainuulaista, Uudellemaalle 491 ja Pohjois-Pohjanmaa sai 914 uutta kainuulaista asukasta. Yhteensä muihin kuntiin muuttajia samana vuonna Kainuusta oli 2928 henkilöä. (Tilastokeskus.) Alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen totesi puheessaan Kainuun hallintokokeilusta, Kainuun väestömuutoksen olevan erityisen vaikean. Kainuussa väestön kuolleisuus ylittää syntyvyyden ja muuttoliike osaltaan "vääristää ikärakennetta niin, että maakunta menettää aktiiviväestöä." Yksi poismuuton syy on korkealla pysyvä työttömyys. (Korhonen 2002.)

4.2 Kainuun työllisyys/työttömyys

Kainuu on kuulunut pitkään korkean työttömyyden alueeseen. Työttömyys nousi rajusti 1990-luvun alkupuolella ja enimmillään työttömiä Kainuussa oli vuonna 1993 heinäkuun lopussa 11 380 henkeä (Työvoima- ja elinkeinokeskus). Lamavuosien jälkeen työttömyys on

alkanut hellittää ja suunta on ollut laskemaan päin. Tultaessa vuoteen 2007, työttömyys on jotakuinkin puolittunut pahimmista lukemista (Kuvio 4.). Kainuussa työttömyys on kuitenkin edelleen muuta maata korkeampaa.

Tuoreen TE-keskuksen tiedotteen mukaan heinäkuussa 2007 työllisyys oli kohonnut ja työttömyys vähentynyt. Koko maan työllisyysaste eli työllisten osuus 15- 64-vuotiaista oli 72,9 %. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 8,9 %. Suomen työvoimatoimistoihin oli rekisteröitynyt yhteensä 237 953 työtöntä työnhakijaa. (Työvoima- ja elinkeinokeskus.) Miehiä oli 47 % ja naisia 53 %. Pitkäaikaistyöttömiä oli 52 700, joka on 13 500 vähemmän kuin vuotta aiemmin. (Työllisyyskatsaus. Työministeriö.) Palvelualoille on kysytty eniten työvoimaa, samoin uutta työvoimaa kaivataan esimerkiksi talonrakennustyöhön. (Työvoima- ja elinkeinokeskus)



Kuvio 4. TE-keskuksen ennakointitietoja vuosille 2007 – 2010 Kainuun työttömistä (Kainuu. Tilastoja h.)

Myös Kainuussa työllisyys nousi 34 100 henkilöön ja kohosi 1400:lla verrattuna vuoden takaiseen tilastoon. Heinäkuun lopulla 2007 Kainuun työvoimatoimistoihin oli kirjoittautunut 5 701 työtöntä työnhakijaa. (vrt. Kuvio 4.) Pitkäaikaistyöttömien eli yhtäjaksoisesti 12 kuukautta työttöminä olleiden määrä väheni melkein 22 prosentilla. Työllisyysaste on tällöin 62,8

%. Edellisen kerran työllisyys on ollut yhtä korkealla vuonna 1991. Heinäkuun lopulla Kainuussa oli 5701 työtöntä työnhakijaa. (Työvoima- ja elinkeinokeskus.)

Taulukko 12. Työttömyystietoja maakunnittain keskimäärin vuonna 2006 (Työministeriön informaatiopalvelujen mukaan)

Maakunta	Työvoima	Tyött.osuus työvoim. %	Työttömät yhteensä	Pitkäaikai- set tyött.
Uusimaa	722 205	7,2	51 706	15 159
Itä-Uusimaa	46 311	6,8	3 129	1 016
Varsinais-Suomi	222 972	7,9	17 703	4 274
Satakunta	109 720	11,5	12 634	3 442
Kanta-Häme	81 063	9	7 259	2 078
Pirkanmaa	229 848	10,1	23 199	6 503
Päijät-Häme	96 626	12,2	11 817	3 362
Kymenlaakso	87 748	11,4	10 034	2 875
Etelä-Karjala	63 405	12,3	7 779	2 062
Etelä-Savo	72 115	11,7	8 447	2 043
Pohjois-Savo	113 543	11,6	13 118	2 713
Pohjois-Karjala	76 081	15	11 435	2 972
Keski-Suomi	125 427	12,6	15 768	4 366
Etelä-Pohjanmaa	88 248	8,2	7 256	1 398
Pohjanmaa	83 088	6,6	5 512	1 390
Keski-Pohjanmaa	32 464	9,3	3 017	719
Kainuu	38 143	16,5	6 306	1 354
Lappi	85 155	15,4	13 100	2 655
Ahvenanmaa	13 469	2,3	311	23
KOKO MAA	2 620 750	9,5	249 519	64 793

Heinäkuun lopussa 2007 työttömien työnhakijoiden osuus koko Kainuun työvoimasta oli 14,3 % (Työvoima- ja elinkeinokeskus). Vastaava keskimääräinen luku Kainuussa vuonna 2006 oli 16,5 % (Taulukko 12.). Kajaanin seutukunnalla suurimmat lukemat olivat Vaalassa (15,7 %) ja Kajaanissa (15,6 %). Sotkamossa oli alhaisin vastaava prosenttiluku (10,6 %). Suurin työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta Kehys-Kainuun seutukunnalla Puolan-

galla oli 17,0 prosenttia ja pienin Suomussalmella 15,0 prosenttia. Pohjois-Karjalassa aste oli 14,7 % ja Lapissa 14,0 %. (Työvoima- ja elinkeinokeskus.)

Monista pessimistisistäkin Kainuuseen kohdistuneista ennusteista huolimatta Kainuun maakunta-kuntayhtymän elokuun 2007 raportti on optimistinen maakunnan tulevaisuuden suhteen. Maakunnan asettamat kehittämistavoitteet ovat edenneet oikeaan suuntaan. Myönteistä näkökulmaa vahvistavat esimerkiksi Talvivaaran kaivososakeyhtiön investointipäätös ja kaivosalueella aloitetut rakennustyöt. Raportissa luetellaan edelleen UPM Oy:n Kajaanin paperitehdas, matkailuun liittyvät suuret investoinnit sekä ICT-toimialalla tapahtuva kasvu. (Maakuntaohjelman väestötavoitteen toteutuminen.)

Maakunnan raportissa toiveita herättävät myös työttömyyden vähentyminen ja uusien yritysten perustaminen. Eläkkeelle jääviltä vapautuu nuoremmille henkilöille monia työpaikkoja, jolloin työtä ei tarvitse etsiä muualta Suomesta. Seurauksena Kainuun väestön asukasmäärä voi olla ennustettua suurempi. Kainuulaiset itse uskovat lujasti maakuntansa talouden kehittymiseen. (Maakuntaohjelman väestötavoitteen toteutuminen.) Eläköityminen merkitsee myös sitä, että kotiapua tarvitsevien ja kotitalousvähennystä käyttävien määrä tulee luultavasti lisääntymään. Kainuun väestön ikääntyminen tuo siis haasteita sekä mahdollisuuksia.

Tiivistelmäksi Kainuun tilanteesta on laadittu Peste(I)-kehikko (Taulukko 14.), joka kuvaa yleensä Kainuun tilanteeseen vaikuttavia ulkoisia tekijöitä. Peste(I)-kehikkoa käyttävät muun muassa yritykset, jotka arvioivat ympäristötekijöiden vaikutusta omaan liiketoimintaansa. Ympäristön tilanne muuttuu jatkuvasti. Tilanteiden ennakoiminen vaikuttaa suunnitelmien tekemiseen ja johtamisen strategiaan. Peste(I)-kehikkoa käytetään suunnittelun työvälineenä. (Using the PESTEL Analysis Tool.; PESTEL Analysis.) Esimerkiksi Kainuussa on huomioitu tuleva ikärakennemuutos ja eläköityminen. Tekniikan edistysaskeleet halutaan tarjota kaikkien kainuulaisten ulottuville muun muassa Internetin käyttämisen kautta. Yrittäjyyttä pyritään lisäämään ja tukemaan. Kainuu nähdään osana –ei vain koko Suomea tai Eurooppaa – vaan globaalia maailmaa.

Taulukko 14. Kainuuseen vaikuttavien ulkoisten tekijöiden Peste(l)-kehikko

Poliittiset / Lailliset tekijät (Political / Legal)	Taloudelliset tekijät (Economic)	Sosiaaliset tekijät (Social / Cultural)	Teknologiset tekijät (Technological)	Ekologiset tekijät (Ecological / Environmental)
Poliittiset tekijät Rikollisuus	Taloudelliset suhdanteet Talvivaara-kaivos Yrittäjyys	Ikärakenne Eläköityminen Sairastavuus Kuolleisuus	Internet Hoivaportaali	Energia –kustannusten kasvaminen
Lait ja säädökset Direktiivit	Työttömyys Tuet Työvoimapula	Muuttoliike Maahanmuuttajat Kulttuuri	Tiedonvälitys	Ilmaston muutokset Saastuminen
Kansainväliset sopimukset Standardit	Asiakkaiden ostovoima	Koulutus Arvot Elämäntyyli	Verkko-kauppa	Pitkät matkat Harva-asutus

4.3 Kainuun maakunta-kuntayhtymän rooli koti- ja hoivapalveluissa

Suomen perustuslaissa velvoitetaan julkinen valta eli valtio ja kunnat turvaamaan jokaiselle kansalaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistämään väestön terveyttä. Jokaisella on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Kunnille kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteisten tehtäviä koskeva palvelujen järjestämisvastuu. Suuri osa sosiaali- ja terveyspalveluista ovat lakisääteisiä. Kunnat voivat järjestää muitakin sosiaali- ja terveyspalveluja. (Sosiaali- ja terveyspalveluiden hankinta ostopalveluna 2007, 7.)

Kainuun maakunta-kuntayhtymä järjestää kaikki sosiaali- ja terveyshuollon palvelut lukuun ottamatta lasten päivähoitoa (Kainuun maakunta-kuntayhtymä). Kainuulaisen väestön jatkuva ikääntyminen tuo uusia haasteita huolehtia asukkaiden tarpeista. Kuntayhtymän tavoitteena on ikääntyvien kainuulaisten kotona asuminen mahdollisimman pitkään esimerkiksi tukemalla kuntoutusta. Ennaltaehkäiseviä kotikäyntejä tehdään vanhusten luo, jotka eivät vielä tarvitse palveluja. Koulutetut palvelunohjaajat ja kotihoidon työntekijät antavat tarvittaessa palveluohjausta. Epäiltäessä muistihäiriötä asiakas ohjataan muistineuvolaan. Kaikissa tilanteissa huomioidaan vanhusten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja palvelun joustavuus. Omaishoitajia halutaan tukea jaksamaan työssään. (Kotona asumista tukevat palvelut.)

Kainuun maakunnan vanhuspalvelujen visiossa vuonna 2012 ”vanhukset asuvat omaisten, muiden verkostojen ja ammattitaitoisten ja hyvinvoivien työntekijöiden turvin kotona niin kauan kuin se on vanhuksen/omaisten ja palveluntuottajan näkökulmasta inhimillistä ja taloudellisesti järkevää”. Työntekijöille uuden oppiminen ja onnistuminen työssä auttaa jaksamaan työssä. Teknologia auttaa vanhusten turvallisuudessa ja helpottaa myös työntekijöiden työtä. Visiossa luvataan, että tarvittaessa hoitokotipaikka järjestyy odottelematta. (Kotona asumista tukevat palvelut.)

Kainuun maakunta-kuntayhtymän ”Ikäihmisten palveluoppaissa” kerrotaan eri paikkakunnilla tapahtuvista muun muassa terveyden- ja sairaudenhoidosta, kotona asumista tukevista palveluista, tuesta ja korvauksista sekä muista palvelun tuottajista, järjestöistä ja yhdistyksistä. Oppaissa on selostettu lyhyesti kotitalousvähennyksestä. Oppaista hyötyvät myös vammaiset tai henkilöt, joiden toimintakyky on alentunut. (Ikäihmisten palveluoppaat.) Kuntayhtymän ohella yksityiset koti- ja hoivapalveluyritykset sekä kolmas sektori tarjoavat koti- ja hoivapalveluja. Niiden riittävässä tarjonnassa maakunta on ostanut joitakin palveluita ja tarjoaa myös palveluseteliä asiakkaiden käytettäväksi.

4.3.1 Ostopalvelut

Ostopalvelujen merkitys sosiaali- ja terveydenhuollossa kasvaa jatkuvasti. Kunnat voivat vapaasti valita, miten palvelut järjestetään. Kuntalain mukaan kunta voi järjestää palvelut itse omana työnään, yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai hankkia palveluja muilta palveluntuottajilta. Kunnat tekevät sopimuksia yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa uudistaakseen palvelujen sekä saadakseen taloudellista hyötyä. Kunta voi käyttää palvelujen järjestämiseen vuokratyövoimaa, jolloin kunta toimii ns. käyttäjäyrityksenä. Tavoitteena on kuitenkin säilyttää hyvä peruslaatu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa riippumatta palvelujen järjestämistavasta. Kesäkuun alusta 2007 tuli voimaan ostopalvelujen uusi hankintalaki, joka määrittää täsmällisemmin julkisten hankintojen toteuttamisen. (Sosiaali- ja terveystalouden hankinta ostopalveluna 2007, 4, 5, 10.)

Kunnat ostavat suurimman osan yritysten ja järjestöjen tuottamista sosiaalipalveluista (Sosiaali- ja terveystalouden hankinta ostopalveluna 2007, 11). Suomessa kunnat ovatkin tehneet *ostopalvelusopimuksia* esimerkiksi lasten päivähoidossa, vanhustenhoidossa ja vammaispal-

veluissa (Ostopalvelut yrityksiltä ja yhteisöiltä). Vuonna 2004 kunnat ostivat sosiaalipalveluja yksityisiltä palveluntuottajilta lähes miljardilla eurolla. Tämä on lähes viidennes kaikista kuntien sosiaalipalvelujen kustannuksista. (Sosiaali- ja terveystalouden hankinta ostopalveluna 2007, 11.) Kotitalousvähennys tukee yksityisten palveluntuottajien tarjonnan kasvavaa käyttöä (Ostopalvelut yrityksiltä ja yhteisöiltä).

2000-luvulla kunnat ovat lisänneet ostopalveluita majoituksen sisältävissä sosiaalipalveluissa. Ostopalvelujen ennustetaan kasvavan vanhusten asumispalveluissa, avohuollon kotipalveluissa sekä lasten päivähoitossa. Yksityisiä ostopalveluja hankitaan yleensä sitä enemmän, mitä suurempi on palvelujen järjestämisalue. Sosiaalipalveluyritysten liikevaihdosta jopa 80–100 prosenttia kertyy kuntien ostopalveluista. Alan yksityisen toiminnan kasvu on ollut terveystalouden nopeampaa. Yksi kasvun syistä on ollut ”laitospainotteisen vanhusten palvelujärjestelmän purkaminen”, jolloin yksityisten palvelukotien ja avohuollon palveluiden kysyntä on lisääntynyt. Muita syitä ovat muun muassa ikääntyvä väestö ja lisääntyvät sosiaaliset ongelmat. Yritysten elinikä sosiaalialalla vaihtelee paljon. Alhaisin yritysten selviytymisaste oli lasten päivähoitolla ja korkein palvelutaloilla ja -asunnoilla. (Lith 2006, 8, 10, 15, 17, 65, 67.)

Vuonna 2002 sosiaalipalvelujen tuotos eli tuotettujen palvelujen arvo Suomessa oli kuusi miljardia euroa ja palvelut työllistivät 176 000 henkeä. Vuonna 1995 julkinen toiminta hallitsi noin 82 prosenttia tuotetuista sosiaalipalveluista. Vuonna 2004 osuus oli alentunut 73 prosenttiin alan tuotoksesta ja yksityisen toiminnan osuus oli noussut 27 prosenttiin. Kolmannen sektorin osuus (18 prosenttiyksikköä) yksityisten sosiaalipalvelujen tuotoksesta on selvästi yrityksiä (9 prosenttiyksikköä) suurempi. Kuntien osuus esimerkiksi vanhusten laitoshuollossa, lasten päivähoitossa ja kotipalvelussa on 80–90 prosentin luokkaa. (Lith 2006, 10, 11.)

Vuosina 1996 – 1999 aloittaneista sosiaalipalveluyrityksistä vastuuhenkilönä naisia oli yhteensä 84 prosentissa yrityksistä. Kotipalveluissa naisten osuus yritysten vastuuhenkilöistä oli 81,5 prosenttia. Vuonna 2004 yksityisessä sosiaalipalvelussa oli 5 040 toimipaikkaa ja työntekijöitä oli noin 37 000 (Taulukko 13.). Yrityksillä ja kolmannella sektorilla on lähes yhtä monta toimipaikkaa. Yritystoiminta oli kolmatta sektoria laajempi vain lasten ja nuorten laitoshuollossa ja kotipalvelussa. Yritystoiminta on kuitenkin kasvanut viime vuosina, johtuen osittain kolmannen sektorin palvelujen yhtiöittämisestä sekä kotitalousvähennysjärjestelmän laajentamisesta. Kunnat suosivat ostopalvelujen hankkimista suuremmilta yrityksiltä,

koska siten saadaan varmuus palvelujen toimivuudesta. Sosiaalipalveluissa käytetään myös kunnan palveluseteleitä, jotka sopivat muun muassa kotipalveluun. (Lith 2006, 13, 16, 46, 63.)

Taulukko 13. Yksityisen sosiaalipalvelun toimipaikat ja työllisyys toimialoittain vuonna 2004 (Lith 2006, 56)

Toimiala (Nace 2002)	Yritys-toimipaikat, lukumäärä	Yritystoi-mipaikko-jen henki-löstö, lukumäärä	Kolmannen sektorin toimi-paikat, lukumäärä	Kolmannen sektorin henkilöstö, lukumäärä
Lasten ja nuorten laitokset	298	1 484	53	1 285
Kehitysvammalaitokset	5	38	7	876
Vanhusten laitokset	16	202	71	2 638
Päihdehuoltolaitokset	15	121	67	775
Palvelutalot ja ryhmäkodit	575	4 476	720	9 336
Ensi- ja turvakodit	1	8	38	360
Muut laitokset ja asumisp.	16	98	31	215
Lasten päivähoito	625	1776	444	2 473
Päivätoiminta	14	43	64	249
Kotipalvelut	652	1 326	65	579
Työtoiminta ja työhön kunt.	13	187	118	1 718
Neuvolat	0	0	6	16
Avomuotoinen päihdekunt.	1	3	27	260
Muu sosiaalitoiminta	181	824	916	5 343
YHTEENSÄ	2 412	10 586	2 627	26 123

Kainuun maakunta-kuntayhtymän vanhuspalvelujohtaja Eija Tolonen arvelee, että suurin osa Kainuussa tuotettavista koti- ja hoivapalveluista tulee kunta-yhtymän kautta joko kunta-yhtymän työntekijöiden tekemänä työnä tai ostopalvelujen, esimerkiksi palvelusetelin, kautta. Kajaanin seudulla Paltamossa on tehty ostopalvelusopimus yksityisen kotipalveluyrityksen kanssa, vaikka yleensä maakunta ostaa koti- ja hoivapalveluja palvelusetelin kautta. (Tolonen 2007.)

4.3.2 Palveluseteli

Hoiva- ja terveystalveluiden kysyntä tulee kasvamaan tulevina vuosikymmeninä erittäin paljon. Nykyään kunnat itse tuottavat suurimman osan palveluista ja ostavat niitä eniten. Kunnat ovat alkaneet palveluiden kilpailuttamisen, joka on vaativa tehtävä. Kunnan vastuulla on palveluiden laadun valvonta. Ennen sitä on määritelty, mitä kotihoito pitää sisällään, luotu standardit ja tuotteistettu palvelut. Kotipalveluyritysten ollessa valtaosin mikroyrityksiä, kilpailuttamisessa on hyvä huomioida, etteivät esimerkiksi laatusertifikaatit muodostu liian vaativiksi pienille yrityksille. (Niilola & Valtakari 2006, 60, 61.)

Palveluseteli on vaihtoehtoinen tapa järjestää nykyisiä sosiaalihuollon tukipalveluita ja kotipalveluita. Setelin saajalla on oikeus saada palveluita setelin arvoisella määrällä. Jos palvelun hinta ylittää setelin arvon, ostaja itse maksaa ylimenevän osan. Palveluita voi hankkia yrityksistä, jotka kunta on hyväksynyt palveluiden tekijöiksi. Kunta valvoo näin palveluiden laatua ja tasoa. Yrityksille kunta on sitoutunut maksamaan palvelusta setelin arvon mukaisen hinnan. (Niilola & Valtakari 2006, 62.)

Palveluseteli on nykyisen palvelusetelijärjestelmän mukaisesti käytettynä asiakkaalle verovapaa. Kotitalousvähennystä ei voida myöntää palvelusetelin omavastuuosuudesta aiheutuneisiin kustannuksiin. Jos asiakas ostaa samalta palveluntuottajalta lisäpalveluja täysin omalla kustannuksellaan, kotitalousvähennys voidaan myöntää. (Palvelusetelin myöntämisperusteet Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalveluissa 1.1.2007 alkaen.)

Palvelusetelillä tuetaan ikääntyneiden, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden kotona asumista tai parannetaan lapsiperheiden ja omaishoitajien koti- ja tukipalvelujen saatavuutta (Palveluseteli – ohjeita käyttäjälle, 2004). Esimerkiksi seteliä käytetään sosiaalihuollon kotipalveluissa, mutta sitä ei ole tarkoitettu kotisairaanhoidon hankkimiseen, vaikka sairaanhoidollisia toimenpiteitä ei voikaan täysin erotella pois. Palvelusetelin arvon määrää kotitaloudessa asuvien henkilöiden määrä ja yhteiset tulot. Setelin arvo vaihtelee viiden euron ja kahdenkymmenen euron välillä. (Räty 2004, 12, 16.)

Sosiaali- ja terveysministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön teettämän tutkimuksen mukaan palvelusetelit olivat vuonna 2006 käytössä 126 kunnassa palvelujen hankkimiseen ja 41 kunnassa palvelusetelien käyttöönotto oli vireillä. Useimmin järjestettyjä palveluita olivat ko-

ti- ja siivouspalvelut sekä omaishoitoa tukevat palvelut. Palvelusetelin saaneita asiakkaita arvioitiin olleen yli 4 200, joista kotipalvelussa 1300 - 1 400 ja saman verran siivoamisessa. Omaishoitoa tukevissa palveluissa asiakkaita oli yli 1 000. Palveluseteliasiakkaita on vielä vähän, mutta toiminta laajenee jatkuvasti. (Volk & Laukkanen 2007, 3, 23- 25.)

Kainuussa palveluseteliä käytetään Hyrynsalmella, Kajaanissa, Paltamossa, Ristijärvellä, Vuolijoenlailla, Puolangalla, Sotkamossa ja Suomussalmella. Palveluseteli ei ole ollut vielä käytössä Kuhmossa. (Palveluseteli. Tuet ja etuudet.) Hoivapalvelujen piirissä Kainuussa palveluseteliä käyttää noin 170 henkilöä (Tolonen 2007).

Kainuun maakunta – kuntayhtymän palvelusetelin myöntämisperusteissa ja toimintaohjeissa kerrotaan, että palveluseteli voidaan myöntää *vanhusten ja pitkäaikaissairaiden* kotipalvelujen ostamiseen yrittäjiltä, jotka kuntayhtymä on hyväksynyt. Palveluseteli myönnetään samoin perustein kuin kuntayhtymän tuottamissa kotihoitopalveluissa. Kotihoidon palveluseteliä on kohdistettu henkilöille, joiden palvelutarve on vähemmän kuin 40 tuntia kuukaudessa. Palvelusetelin arvo on 22 €tuntia kohti. Palveluseteliä voi hakea oman kunnan sosiaalitoimistosta, jossa annetaan seteliin liittyvää neuvontaa. Kunta päättää, kuka palveluseteliä voi käyttää. (Palvelusetelin myöntämisperusteet Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalveluissa 1.1.2007 alkaen.)

Kotihoidon palveluseteli ei ole tarkoitettu kotisairaanhoidon hankkimiseen, mutta ”kotihoidon yhteydessä voidaan tehdä sellaisia sairaanhoidollisia toimenpiteitä, joita lääkäri voi antaa potilaan itsensä suoritettavaksi”. Palveluntuottajalta edellytetään tällöin tehtävään vaadittava koulutus. *Tilapäiseen kotihoitoon*, kuten sairaalasta kotiutumisessa tai omaishoitajan sairastuessa, palveluseteli myönnetään enintään kahdeksi viikoksi. Palvelusetelin arvo on 15 euroa tuntia kohden ja palvelun tarve korkeintaan kaksi tuntia vuorokaudessa. (Palvelusetelin myöntämisperusteet Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalveluissa 1.1.2007 alkaen.)

Hallitus esittää palvelusetelijärjestelmää laajennettavaksi kotisairaanhoidon vuodesta 2008 lähtien. Monet vanhuksat tarvitsevat sekä kotipalvelua että kotisairaanhoidon. Joissakin kunnissa palvelut on jo yhdistetty monessa kunnassa yhdeksi kotihoidon palvelukokonaisuudeksi. (Hyrsky 2007, 97.)

4.4 Kainuun kotipalveluyrittäjyys

Vuonna 2005 Kainuussa oli yhteensä 2954 yritystä. Asukkaita yritystä kohden Kainuussa oli noin 29. Maan keskiarvo on noin 22 asukasta yritystä kohden. Suurin osa yrityksistä on alle kymmenen työntekijän yrityksiä. Kun jätetään pois alkutuotanto ja avustavat perheenjäsenet, naisten osuus Kainuun yrittäjistä vuonna 2006 oli noin 33 prosenttia, joka on vähän maan keskiarvoa suurempi. Kehys-Kainuun alueella samoin kuin Etelä-Savon ja Satakunnan alueilla yrityskannan kasvu on selvästi hidastunut. Suomessa yritysten määrä on kasvanut viime vuosina eniten muun muassa kiinteistö- ja liike-elämän palveluissa, sosiaali- ja terveystaloudessa sekä muissa henkilökohtaisissa palveluissa. Vuoden 2007 Yrittäjyyskatsauksessa mainitaan, että ”kotitalouspalveluissa on paljon kasvupotentiaalia”. Kotitalousvähennysjärjestelmä on vaikuttanut kotipalveluyrittäjiin myönteisellä tavalla. (Hyrsky 2007, 24, 62, 89.)

”Meillä on aloittanut paljon yhden, kahden henkilön yrityksiä, joissa kotitalousvähennys on parantanut kannattavuutta”, toteaa Anna-Liisa Heikkinen Kainuun TE-keskuksesta Kainuun Sanomien haastattelussa 3.1.2007. Heikkinen arvelee kotitalousvähennyksen madaltaneen osana kynnystä perustaa yritys erityisesti kotipalvelualalle. TE-keskus antaa yritysneuvontaa myös kotitalousvähennyksistä. (Partanen 2007.)

Kainuun ammattiopiston aikuiskoulutuspalvelut aloitti ensimmäisen kotityöpalveluun tähtäävän koulutuksen työvoimakoulutuksena Sotkamossa marraskuussa 2006. Ensimmäiset kainuulaiset *kotityöpalvelun ammattilaiset* valmistuivat Kainuun ammattiopistosta elokuussa 2007. Kotityöpalvelujen ammattitutkinnossa opiskelijat näyttivät osaamistaan kodin ruokapalveluissa, avustamis- ja asiointipalveluissa ja siivouspalveluissa. Kouluttaja Virpi Ohtonen kertoi Sotkamo-lehden haastattelussa, että valmistuneet ammattilaiset voivat sijoittua kotipalvelutyöhön johonkin organisaatioon tai itsenäisiksi yrittäjiksi. (Eskelinen 2007.)

Valmistuneiden ammattilaisten pääasiallisena kohderyhmänä ovat vanhukset. Ohtonen toteaa, että kotityöpalvelu kasvaa palvelutuotannon alana ja tuo lisää työpaikkoja. Palvelun kysyntää lisääviä tekijöitä ovat vanhusten kotona asumisen tukeminen ja kotona teetetävästä työstä saatava kotitalousvähennys. Kotityöpalvelujen tuottaminen edellyttää monipuolista osaamista. Koulutus sopii henkilöille, joilla on jo perustutkinto esimerkiksi siivous-, ruokatai hoiva-alalta tai hankittu työkokemus alalta. Koulutukseen pääsee mukaan oppisopimuksella tai omaehtoisesti. (Eskelinen 2007.)

4.5 Hoivaportaali

Kainuulaisten asukkaiden ikääntymisen myötä tarve erilaisille koti- ja hoivapalveluille kasvaa tulevaisuudessa. Kainuussa välimatkat ovat usein pitkiä ja ihmiset asuvat hajallaan. Yksi Kainuun maakunta-kuntayhtymän hyödyistä on se, että kuntien rajat eivät estä palveluiden tarjoamista kunnasta toiseen (Liljeblad 2007). Kainuussa on haluttu huolehtia, että palvelut ovat ihmisten helposti saatavilla luomalla kattava hoivapalvelujärjestelmä KainuunHoiva - hankkeen kautta.

KainuunHoiva oli koko Kainuun alueella vuosina 2001 -2005 toiminut hanke, jonka rahoitti Euroopan Sosiaalirahasto. KainuunHoiva loi Kainuuseen hoivapalvelujärjestelmän, jota sanotaan hoivaportaaliksi. Hankkeen aikana koulutettiin n. 160 sijaisomaista ja perustettiin sijaisomaisille sekä muille hoivapalveluiden tarjoajille kymmenen alueellista palvelukeskusta. (Palvelun esittely. Kainuu.)

KainuunHoivan hoivaportaali hyödyntää internetin ja gsm:n mahdollisuuksia koti- ja hoivapalvelujen tilaamisessa kotiin. Portaalin tarkoituksena on kerätä yhteen kaikki Kainuun hoiva-alan palveluntarjoajat, jolloin kaikki palvelut ovat saatavilla yhdestä osoitteesta ja yhdestä puhelinnumerosta. Palvelu on suunniteltu kattamaan julkisen-, yritys- ja kolmannen sektorin hoivapalvelut. (Hoivayrittäjyys rakentaa portaalia.)

Asiakas voi hakea hoivaportaalin palveluhausta oman paikkakuntansa mukaan sopivan palveluntuottajan. Hakuehdoiksi tulevat kunnat ja palvelut. Kunnat ja palvelut voidaan ryhmitellä pienempiin osiin. Asiakas voi siten valita esimerkiksi oman kylänsä ja vaikkapa ikkunanpeusun. Portaali organisoii palvelujen tuotantoa, mutta toimii myös markkinointi- ja tilausjärjestelmänä. Tavoitteena on tuottaa laadukkaita ja sertifioituja palveluita. Kolmannen sektorin hoivapalvelutuotannon on suunniteltu luovan uutta osa- ja kokoaikaista työllisyyttä. Portaali tukee hoiva-alan liiketoimintaedellytyksiä ja tarjoaa alan tietoutta ja opetusmateriaalia hoiva-alalle aikovalle. Portaalissa on yrittäjyyteen liittyvää tietoutta ja ajankohtaista tietoa sekä yrittäjille että asiakkaille. Portaalissa toimii myös alan keskusteluryhmä. (Hoivayrittäjyys rakentaa portaalia.)

Lapset voivat ostaa kotipalveluja vanhemmilleen tai isovanhemmilleen hyödyntäen samalla kotitalousvähennysetua. Palveluja tilataan suoraan tai hoivaportaalista Internetistä vaikka

toiselta puolelta maapalloa. Jos tilaaja ei ole valinnut tiettyä yritystä, hoivaportaali valitsee yleensä sen taksitolppaperiaatteella. Yrityksiä hoivaportaalissa on reilut 100. Kuukausittain yhteydenottoja tulee 500 -600 kappaletta, useimmiten asiakkaat soittavat suoraan haluamaansa yritykseen. (Liljeblad 2007.)

Hankkeen päätyttyä hoivaportaalia on tarjottu Kainuun maakunta-kuntayhtymän hyvinvointiportaalin osaksi. Nämä neuvottelut ja järjestelyt ovat edelleen kesken, joten selkeää ”kotipesää” hoivaportaalille ei tällä hetkellä ole. Projektin johtaja Hannu Liljeblad on huolehtinut hoivaportaalin päivityksestä elokuuhun 2007 saakka. Nyt hoivaportaali on KainuunHoiva-hankkeen hallinnoijan, Ristijärven kunnan omistuksessa. Kunta ratkaisee portaalin toimivuuden jatkossa. (Liljeblad 2007.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimustyöllä pyritään uuden tiedon löytämiseen tai jo olemassa olevien tietojen varmentamiseen. Niiniluodon (1980) mukaan tieteellisen tiedon vaatimuksiin kuuluu perusteltavuus, ymmärrettävyys, yleistettävyys, totuus sekä tiedon jatkuva kasvaminen. *Tutkimusmetodi* tarkoittaa tapaa tavoitella jotakin ilmiötä tutkimuksen keinoilla. *Tutkimusmenetelmät* ovat tapoja ja normeja, kuten esimerkiksi kyselylomake ja faktorianalyysi, aineiston hankkimiseen ja analysointiin. (Likitalo & Rissanen 1998, 6, 8.) Opinnäytetyössä on tärkeää valita tutkimuksen kannalta oleellinen tutkimusmenetelmä ja työn toteutusmuoto. Tutkimusmenetelmiä on tarjontasta riippuen monenlaisia.

5.1 Erilaisia tutkimusmenetelmiä

Tutkimus on luovaa prosessia ja se voi olla joko *teoreettista kirjoituspöytätyöstä* (valmis tietomateriaali) tai *empiiristä (havainnoivaa)* tutkimusta. *Empiirinen tutkimus* perustuu menetelmiin, jotka on kehitetty teoreettisen tutkimuksen pohjalta. Havainnoiva tutkimus voidaan jaotella eri perustein: tutkimuksen tarkoituksen, aikanaäkökulman, tutkimusotteen tai tiedonkeruumenetelmän mukaisesti. *Evaluaatiotutkimus* pyrkii arvioimaan toiminnan tai päätösten vaikutuksia. Esimerkiksi, kuinka hyvin koulujen opetussuunnitelmat vastaavat työelämän vaatimuksia. (Heikkilä 1999, 13 – 15.)

Empiirinen tutkimus tunnetusti jaetaan *kvantitatiiviseen (määrälliseen)* ja *kvalitatiiviseen (laadulliseen)* tutkimusotteeseen. *Kvantitatiivista tutkimusta* voidaan nimittää tilastolliseksi tutkimukseksi, joka edellyttää riittävän laajaa ja edustavaa otosta. Tiedonkeruumenetelmänä voidaan käyttää postikyselyä, puhelin- tai käyntihaastattelua, havainnointia, www-kyselyä tai informoitua kyselyä, joka on kirjekyselyn ja henkilökohtaisen haastattelun välimuoto. Tutkimus vastaa kysymyksiin: Mikä, missä, paljonko, kuinka usein? Ilmiöiden kuvaukset tulevat numeerisen tiedon pohjalta. (Heikkilä 1999, 16 – 19.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa hyödynnetään psykologian ja muiden käyttäytymistieteiden opetuksia. Tutkittavien määrä voi olla pieni, mutta harkinnanvarainen. Aineistoa kerätään vähemmän strukturoidusti kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Perinteiset lomakehaastattelut,

avoimet keskustelunomaiset haastattelut, ryhmäkeskustelut ja eläytymismenetelmät antavat tutkijalle arvokasta tietoa. Tutkimus vastaa kysymyksiin: Miksi, miten, millainen? (Heikkilä 1999, 16 –17.) Laadulliseen tutkimusmenetelmään kuuluvassa teemahaastattelussa, tutkijalla on tietty teema valmiina esimerkiksi kysymysten muodossa. Tehdyllä lomakkeella varmistetaan, että kaikki suunnitellut kysymykset saadaan kysyttyä. Haastattelussa käytetään usein nauhuria, jonka käytöstä on saatu haastateltavalta lupa. (Likitalo & Rissanen 1998, 65.)

Kartoittavaa tutkimusta käytetään usein esitutkimuksena, jolla pyritään valaisemaan ongelmaa ilman systemaattista tiedon keräämistä tai analysointia. *Deskriptiivinen (kuvaileva) tutkimus* vastaa kysymyksiin mikä, kuka, millainen, missä ja milloin. Sitä käytetään lähes jokaiseen tutkimukseen, mutta vaatii laajan aineiston tulosten luotettavuuden takia. *Kausaalinen (selittävä) tutkimus* pyrkii selvittämään ilmiöiden välisiä syy- ja seuraussuhteita. Tutkimus vastaa mm. kysymykseen: Miksi avioerot ovat lisääntyneet? *Eksperimentaalinen (kokeellinen) tutkimus* on selittävän tutkimuksen erityismuoto, jota käytetään luonnon-, lääke- ja sosiaalitieteissä. (Heikkilä 1999, 14–15.)

5.2 Tutkimusmenetelmien luotettavuus

Hyvä tutkimisen aineisto on *reliabiliteettia* eli luotettavaa. Sitä voivat alentaa mittausten satunnaisvirheet, huolimattomuus yms. Hyvä aineisto on myös *validiteettia* eli pätevää. Aineisto sopii juuri siihen, mihin sen tarkoitus onkin. Tutkija ja mittarit ovat päteviä. Aineisto on riittävän kattava ja laaja (tutkimusyksikköjen/havaintojen määrä). Se ei ole vanhentunutta ajallisesti ja on tarkoituksenmukaista. Luotettavuus ja pätevyys liittyvät toisiinsa. Jos tutkimus ei ole tarpeeksi luotettava, tällöin tutkimus ei ole riittävän pätevä. Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä on arvioitava tulosten merkittävyyden kannalta: Voidaanko tulokset yleistää? (Likitalo & Rissanen 1998, 22, 71.)

Tutkiminen alkaa perehtymisellä samasta aiheesta ennemmin tehtyihin tutkimuksiin ja teoria-tietoon. Valmis dokumenttiaineisto säästää aikaa ja varoja sekä voi ohjata tutkimusongelman hahmottamisessa. Sekundääriaineiston tulkitsemisessa on syytä tarkistaa, että aineistojen käsitteet ovat samoja ja huomioida aineiston luotettavuus ja käyttökelpoisuus samaten lähteiden tuoreus ja pätevyys. Vaikka kenttätöön tekeminen voi olla työlästä, primääriaineiston

etuja on, että tutkija voi päättää aineiston sisällön ja muodon juuri oman tutkimusongelman-
sa pohjalta. (Likitalo & Rissanen 1998, 24–5.)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa analysoidaan laskemalla tilastollisia tunnuslukuja ja testaamalla hypoteeseja, tulkitsemalla taulukoita, kuvioita ja piirroksia (Likitalo & Rissanen 1998, 20, 21). Tilastollinen tutkimus alkaa tutkimuksen huolellisella suunnittelulla. Siihen liittyy tutkimuskustannusten arvioiminen. Seuraavaksi hankitaan tutkimusaineisto, se esitetään ja tiivistetään. Aineistoon sovelletaan matemaattisia malleja, jonka jälkeen tehdään johtopäätökset. Oikean laskentamenetelmän valinta on tärkeä. Jos tietokone antaa virheellisiä tuloksia, menetelmä on voinut olla väärä tai virhe on tapahtunut aineiston syöttö- tai tallennusvaiheessa. (Karjalainen 2004, 10.)

Kvalitatiivisen aineiston jo keräämisvaiheessa tutkija aloittaa analysoinnin ja tekee päätöksiä, hankkiiko mahdollista lisäaineistoa. Tiedon hankinta, analyysi ja tulkinta ovatkin läheisessä sidoksissa toisiinsa. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteisiin kuuluu muun muassa ymmärtämisen syvyys, yksityiskohtainen taustan kuvailu ja tapausten vähäinen määrä. Reliabiliteettiin ja validiteettiin vaikuttavia tekijöitä ovat tutkimusaineiston määrä ja laatu samoin kuin tutkimusajankohta sekä tutkijan asiantuntemus. (Likitalo & Rissanen 1998, 12, 69, 73.)

Tutkimuksessa tarvittavaan kyselyyn - lähetettiinpä se kirjeitse tai sähköpostitse - on valmistauduttava huolellisesti. Tutkimuslomakkeen on täytettävä tiettyjä vaatimuksia. Heikkilän (1999, 48, 49) mukaan hyvässä tutkimuslomakkeessa on seuraavia tuntomerkkejä:

- Tutkimuslomake on selkeä, siisti ja houkuttelevan näköinen
- Teksti ja kysymykset eivät ole liian täyteen ahdettuja
- Vastausohjeet ovat selkeät ja yksiselitteiset
- Vain yhtä asiaa kysytään kerrallaan
- Looginen kysymysten järjestys ja juokseva numerointi
- Ryhmitellyt kokonaisuudet, joilla on ehkä selkeät otsikot
- Kontrollikysymyksillä varmistetaan, että vastaukset ovat luotettavat
- Lomake on sopivan pituinen ja saa tuntemaan vastaamisen tärkeäksi
- Lomake on esitettävä ja se on helppo syöttää ja käsitellä tilasto-ohjelmalla

5.3 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen toteutus

Tässä opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä käytettiin osittain teoreettista kirjoituspöytätyöstä hyödyntäen kotitalousvähennyksistä tehtyjä valmiita tutkimuksia (sekundäärinen aineisto). Arvokasta aineistoa antoivat muun muassa Niilolan, Valtakarin ja Kuosan työpoliittiset tutkimukset kotitalousvähennyksistä. Kirjoituspöytätyöstä käytettiin myös Kainuun taustatietojen kartoittamisessa.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvantitatiivista tutkimistapaa. Yksityisille kotipalveluyrityksille tehtävä kysely (primäärinen aineisto) sisälsi avoimia, suljettuja ja sekamuotoisia kysymyksiä. (Liite 1) Kysymykset oli pyritty suunnittelemaan selkeiksi. *Validiteetissa* eli pätevässä tutkimuksessa kysytään asioita, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Osassa käytettiin Likertin asteikkoa, jossa vastausvaihtoehdot oli porrastettu viiteen osaan. Tilastomatematiikan opettaja tarkisti lomakkeen. Osa kysymyksistä voitiin käsitellä SPSS:llä. Ongelmana oli, että Kainuussa yksityisten kotipalveluyrittäjien määrä on verrattain pieni ja joidenkin vastaamatta jättäminen vaikutti tulosten luotettavuuteen eli tutkimuksen *reliabiliteetti* kärsi.

Lomake haluttiin pitää selkeänä ja verrattain lyhyenä. Lomake aloitettiin kysymällä yritykseen liittyviä perusasioita, kuten yritysmuotoa, yrityksen kokoa, perustamisvuotta, yrittäjän koulutusta, sukupuolta ja ikää. Tutkimusongelmaan saataisiin vastaus kysymällä syitä yritystoiminnan aloittamiseen kotityöpalvelualalle. Kysymyksissä haluttiin saada myös selville, mitkä olivat tärkeimmät asiakasryhmät ja mitä palveluita yritys tarjosi. Mielipidettä pyydettiin kotitalousvähennyksen vaikutuksesta palvelujen kysyntään. Yrittäjä joutui arvioimaan omaa sekä asiakkaan tietomäärää kotitalousvähennyksestä. Lopuksi yrittäjä valitsi omaa mielipidettä lähinnä olevan vaihtoehdon kotitalousvähennystä koskevista väittämistä. Kyselyn päätteeksi vastaajalla oli mahdollisuus kertoa omista tulevaisuutta koskevista ajatuksistaan.

Kysely tehtiin pienelle ryhmälle kainuulaisia siivous-, koti- ja hoivapalvelun yrityksiä sähköpostilinkin välityksellä. Koska kaikilla yrittäjillä ei ollut sähköpostia käytössä tai sähköpostiosoitetta ei löytynyt, lähetettiin osalle henkilökohtainen kirje. Kotitalousvähennyksen hyödyntämismahdollisuus alkoi loppuvuodesta 1997. Siksi kysely rajoitettiin yrityksiin, jotka ovat aloittaneet toimintansa aivan tuon vuoden lopussa tai sen jälkeen. Ongelmana oli saada selville kyselyyn sopivat yritykset. Asiaa tiedusteltiin sähköpostin välityksellä Kainuun Työvoima- ja elinkeinokeskuksesta (TE-keskus), josta neuvottiin tutustumaan Kajaanissa sijaitsevan

TE-keskuksen aulan yleisöpöytäellä olevaan Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) kaupparekisterin CD-katkaan (Patentti- ja rekisterihallitus).

CD-katka on kaupparekisterin ajantasainen tietopankki, joka sisältää aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten tietoja cd-rom-levyllä. Tiedot päivitetään neljästi vuodessa: maaliskuussa, kesäkuussa, syyskuussa ja joulukuussa. Yleisölle tiedot ovat maksutta käytettävissä. CD-katkasta näkee muun muassa yrityksen y-tunnuksen, kaupparekisteriin merkitsemispäivän, yhtiömuodon, toiminimen, osoite- ja yhteystiedot ja toimialan joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. (Patentti- ja rekisterihallitus.)

CD-katkalla yhteenvertoa esimerkiksi Kainuun kotipalvelun yrityksistä ei ole valmiina. Mahdollisuus on tehdä poimintoja, kuten valita tiettyjä toimialan sanoja, paikkakunta/paikkakuntia ja vuosi/vuosia ja katsoa, mitä tietoja kone antaa. Aluksi kainuulaisia yrityksiä yritettiin löytää paikkakunta kerrallaan ja valikoimalla tiettyjä sanoja – menetelmä osoittautui hankalaksi. Kotipalveluun liittyviä sanoja oli niin runsaasti, että tätä kautta poiminta tuntui mahdottomalta. Loppujen lopuksi poimittiin kerralla kaikki Kainuun kunnat ja aloitettiin kaikkien aloittaneiden yritysten läpi käyminen vuosi kerrallaan. Tarkastelu aloitettiin vuodesta 1997 ja lopetettiin vuoteen 2007. CD-katka oli päivitetty kesäkuussa 2007.

Lukuisien yritysten joukosta valittiin sopivalta tuntuvia yrityksiä. Selkeät siivousalan yritykset ja yritykset, joiden päätoimialana oli koti- tai hoivapalvelu, olivat helppoja valittavia. Valinnan ulkopuolelle jäivät nuohousyritykset ja hoivakodit, koska kotitalousvähennystä ei yleensä näissä voida paljon käyttää. Monet yritykset kuitenkin tarjoavat jonkinlaista kotipalvelua päätoimensa ohella. CD-katka kertoo vain sen, millä toimialoilla yritys tulee mahdollisesti toimimaan. Jos toimialana on siivous, se ei välttämättä kerro, missä siivous tapahtuu – kotona vai rakennuksella. On vaikea myös tietää, miten suuri osuus yrityksen toimeentulosta tulee eri toimialoista. Esimerkiksi Kainuussa toimii monia osuuskuntia, jotka tarjoavat apua monenlaisiin töihin, ei pelkästään koti- ja hoivapalveluun.

Kyselyyn pyrittiin valitsemaan yrityksiä, joilla toimialan pääpaino olisi koti- ja hoivapalvelussa. Myönnetyksiä jouduttiin tekemään valitsemalla mukaan yrityksiä, jotka mahdollisesti tekivät kotipalveluita sivutoimena. Kyselyyn valittiin myös muutamia osuuskuntia. On täysin mahdollista, että kaikkia sopivia yrityksiä ei löytynyt mukaan johtuen tutkijan inhimillisestä virheestä. CD-katkasta saatujen yritysten ennakoperintärekisteritiedot tarkistettiin vielä Yri-

tys- ja yhteisötietojärjestelmästä (YTJ-tietopalvelu). Sähköpostiosoitteita ja postiosoitteita oli molemmissa edellä mainituissa lähteissä ja Internetissä erilaisilla yritysten sivustoilla.

Kysely muutettiin sähköiseen muotoon ja lähetettiin 17 yritykselle sähköpostilinkin (Data-Entry) kautta ja 11 yritykselle kirjeenä elokuun lopussa 2007. Vastanneille yrityksille luvattiin tiivistelmä kyselyn tuloksista. Vastausaikaa annettiin kaksi viikkoa. Viikon päästä tarkistettiin, kuinka moni yritys oli vastannut linkin välityksellä. Vastaamattomiin osoitteisiin lähetettiin ystävällinen muistutus kyselystä tavallisella sähköpostiviestillä. Viestin tuloksena eräs yritys pyysi lähettämään kyselyn uudelleen sähköpostiosoitteeseensa. Yllättävästi tässä vaiheessa paljastui myös, että kuudessa osoitteessa oli jokin virhe, eivätkä todennäköisesti kyselyt olleet menneet perille. Sähköpostiosoitteita oli pidetty luotettavina, mutta jo alun pitäen olisi pitänyt varmistua osoitteiden paikkansapitävyydestä.

Kolmelle yritykselle uusi osoite löytyi Internetistä ja kolmelta yritykseltä saatiin ajankohtaiset osoitteet puhelinsoitolla. Puhelimessa yritykset kertoivat aikovansa vastata kyselyyn. Myös yksi kirje palautui väärän postiosoitteen vuoksi. Koska vastaamattomien yritysten määrä oli erittäin suuri, päätettiin lähettää sähköpostilinkin kautta uusi kysely.

Kun vastausaika kirjeillä oli lähes loppuun kulunut, muutamiin vastaamattomiin yrityksiin otettiin yhteyttä puhelimitse. Kirjeet olivat tulleet perille. Eräässä yrityksessä selitettiin, että kyselyyn ei ollut aikaa syventyä kiireen takia. Yrityksestä annettiin kuitenkin ystävällinen lupaus täyttää kysely. Toisessa yrityksessä, johon soitettiin, toiminta oli loppunut ja kolmannessa palvelua tarjottiin pelkästään yrityksille. Listalta päätettiin poistaa nämä kaksi yritystä, eikä niitä huomioida tuloksissa.

Vastausajan päätyttyä huomattiin erään vastanneen yrityksen alan olevan täysin tutkimukseen soveltumaton. Tämä vähensi entisestään pientä vastaajien joukkoa. Päänvaivaa aiheutti erään yrityksen ilmoittama yrityksen perustamisikä, joka poikkesi kaikista rekisterien antamista tiedoista. Yritys kuitenkin hyväksyttiin kyselyyn. Tutkimuksessa myös joihinkin kysymyksistä ei vastattu lainkaan tai vastattiin vain osittaisesti, mikä heikentää kyselyn luotettavuutta eli *reliabiliteettia*.

Sähköpostin välityksellä tulleet vastaukset käsiteltiin niin, että ne oli mahdollista ajaa SPSS-tilasto-ohjelmalla. Myös kirjeitse tulleet vastaukset lisättiin manuaalisesti käsiteltävään tiedostoon. Koska kirjeitse tulleita vastauksia oli vain viisi kappaletta, tulosten mahdollisimman

virheetön siirto oli helposti tarkastettavissa. Vastausmäärän ollessa hyvin vähäinen, jouduttiin tyytymään tavanomaisiin frekvenssijakaumien ajamiseen.

Kainuun hoivapalvelutilanteen taustatietojen täydentämiseksi haastateltiin kahta asiantuntija-henkilöä. Haastatteluissa haluttiin lähinnä selvittää, millainen Kainuun hoivapalvelutilanne tällä hetkellä on. KainuunHoiva projektin johtajaa Hannu Liljebladia haastateltiin henkilökohtaisesti keväällä 2007 ja haastattelua täydennettiin myöhemmin sähköpostin kautta syksyllä 2007. Kainuun maakunta-kuntayhtymän vanhuspalvelujohtaja Eija Tolosen lyhyt haastattelu tapahtui yhteisen ajan puuttuessa lokakuussa 2007 sähköpostin kautta.

6 KYSELYN TULOKSET

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat: Mitkä asiat ovat vaikuttaneet uusien kainuulaisten kotipalveluyritysten syntyyn? Onko kotitalousvähennyksellä ollut yrityksiin vaikutusta? Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kotipalveluja siivous-, koti- ja hoivatyönä, joista on mahdollista saada verovähennys. Koti- ja hoivapalveluihin kuuluvat kotona tapahtuvat perinteiset askareet, kuten siivous, ruoanlaitto, silitys, lastenhoito, peseminen ja pukeminen. Terveyspalvelut ja muun muassa hoivakodit, eivät kuulu tarkastelun piiriin.

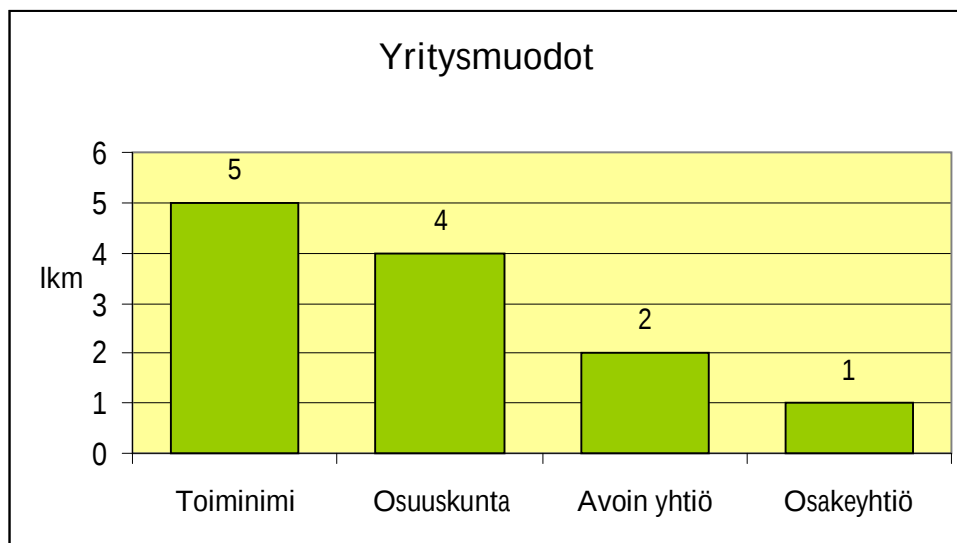
Kysely kotitalousvähennyksen vaikutuksesta lähetettiin sähköpostilinkin kautta 17:lle ja kirjoitettiin 11 kainuulaiselle kotityöpalveluyritykselle, kuten hoiva- ja siivousyrityksille. Myöhemmin kaksi kirjekyselyä hylättiin joukkoon sopimattomana, eikä niitä oteta huomioon tuloksissa. Kaikkiaan kyselyyn vastasi 13 yritystä eli 50 prosenttia yrityksistä. Tutkimukseen hyväksyttiin 12 yrityksen vastaukset. Kyselylomake on liitteessä 1. Avoimien kysymysten vastaukset ovat liitteessä 2. SPSS-tilasto-ohjelmalla saadut taulukot ovat liitteessä 3. Kyselyn tulokset ilmaistaan lukumäärien, prosenttilukujen ja grafiikan avulla. Kuvioissa esiintyvä n- kirjain kertoo vastauksien lukumäärän.

6.1 Taustatiedot

Vastauksia kyselyyn tuli viideltä (42 %) toiminimellä varustetulta yritykseltä. Osuuskuntia oli neljä kappaletta eli kolmannes yrityksistä. Avoimia yhtiöitä oli kaksi ja mukana oli myös yksi osakeyhtiö. (Kuvio 5.)

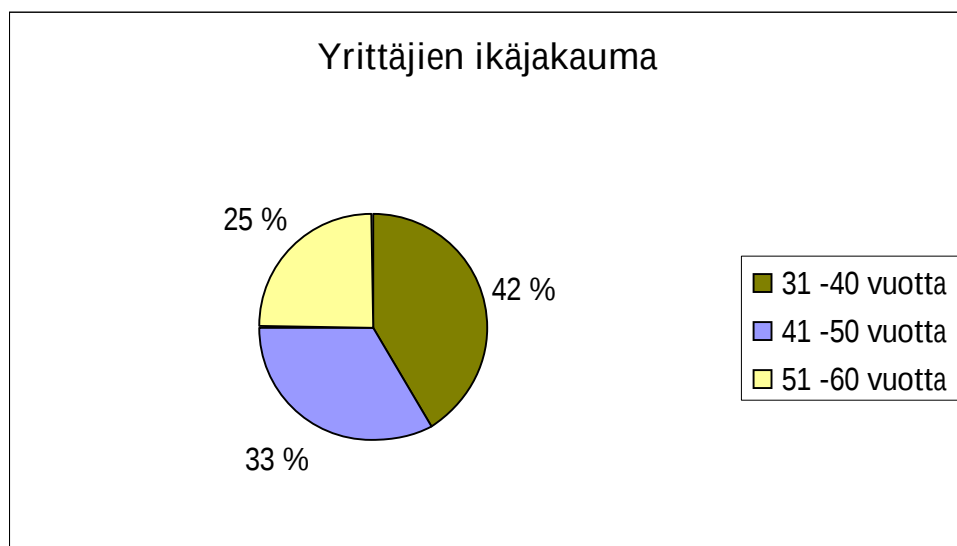
Yritykset *perustettiin* vuoden 1995 ja vuoden 2006 välisenä aikana. Vastanneista yrityksistä puolet perustettiin 2000-luvulla. Yksi puutteellinen perustamisvuosi täydennettiin rekisteritietojen perusteella.

Kaikki kyselyyn vastanneista olivat naisia. Tämä tukee tilastotietoa, että suuri osa sosiaalipalveluyritysten vastuuhenkilöistä on naisia.



Kuvio 5. Yritysmuoto (n=12)

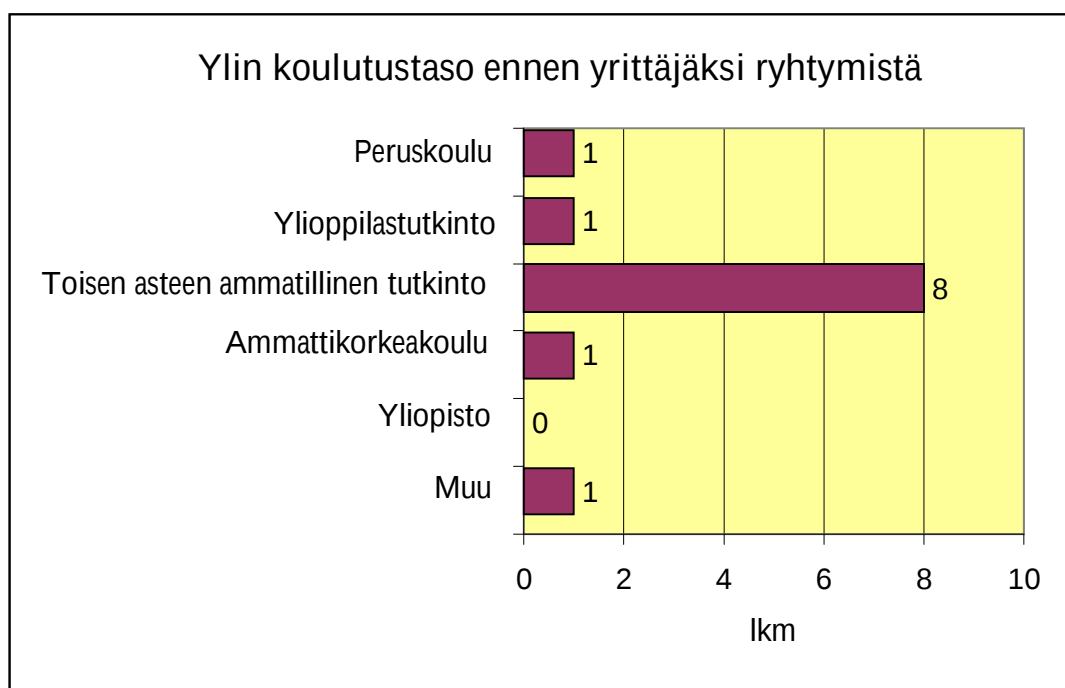
Vastanneiden yrittäjien *ikäjakauma* oli suhteellisen tasainen. Luokkaan 31 –40- vuotiaita kuului viisi yrittäjää eli noin 42 prosenttia, luokkaan 41 –50- vuotiaita kuului neljä yrittäjää eli noin 33 prosenttia ja luokkaan 51 –60- vuotiaita kuului 25 prosenttia yrittäjistä eli kolme henkilöä. (Kuvio 6.)



Kuvio 6. Ikä (n=12)

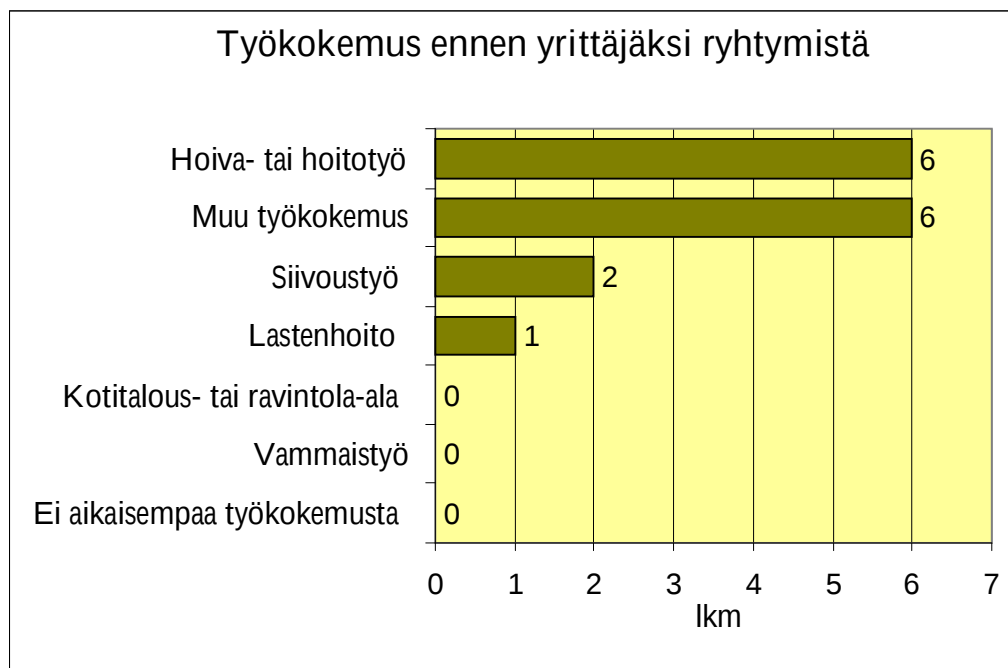
Kyselyyn vastanneista yrittäjistä puolet eli kuusi henkilöä piti yritystoiminnan *pääpaikkaa* Kaajanissa. Kolme yrittäjää toimi Sotkamossa. Hyrynsalmella, Puolangalla ja Suomussalmella toimi kussakin yksi yrittäjä.

Yrittäjiltä kysyttiin *ylintä koulutustasoa ennen yrittäjäksi ryhtymistä*. Suurin osa yrittäjistä (8 henkilöä) oli suorittanut toisen asteen ammatillisen tutkinnon. Peruskoulusta, lukiosta, ammattikorkeakoulusta ja kansakoulusta (muu koulutus) oli tutkinnon suorittanut kustakin yksi yrittäjä. Kukaan yrittäjistä ei ollut suorittanut yliopistotutkintoa. (Kuvio 7.)



Kuvio 7. Koulutus (n=12)

Kysymykseen ”*työkokemus ennen yrittäjäksi ryhtymistä*” sallittiin useampi vastaus. (Kuvio 8.) Kuusi yrittäjää oli ollut ennen yrittäjäksi ryhtymistä hoiva- ja hoitotyössä. Yhtä paljon vastauksia tuli vaihtoehtoon ”Muu”, jossa yrittäjien aikaisempi työkokemus koostui toimistotyöstä (4 yrittäjää), myyntityöstä (1 yrittäjä) ja nuorisotyöstä (1 yrittäjä). Siivoustyötä oli tehnyt kaksi yrittäjää ja yksi yrittäjä oli hoitanut lapsia. Kukaan yrittäjistä ei ollut työskennellyt vammaistyössä eikä kotitalous- ja ravintola-alalla.

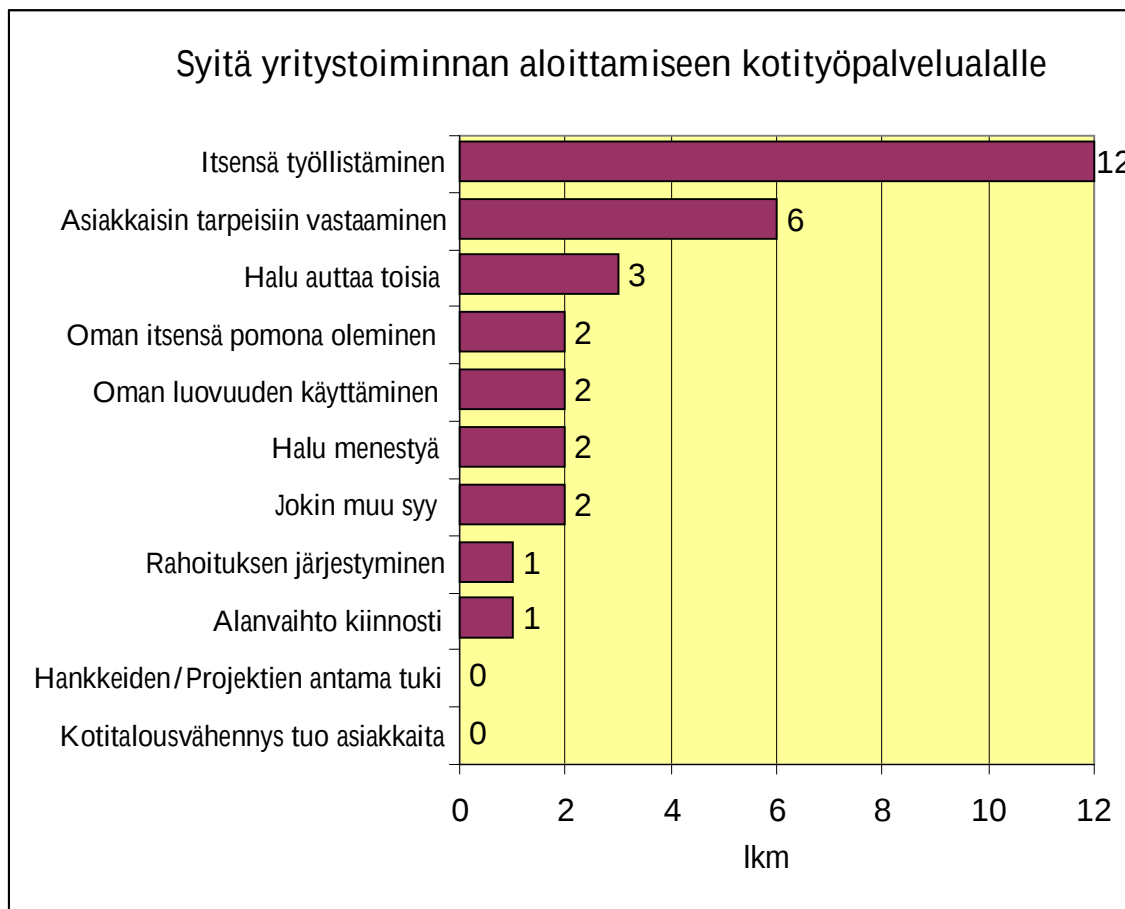


Kuvio 8. Työkokemus

6.2 Yritystoiminta kotityöpalvelualalla

Selvitettäessä *syitä yritystoiminnan aloittamiseen kotityöpalvelualalle* (Kuvio 9.), kaikki yrittäjät valitsivat kolmen tärkeimmän joukkoon itsensä työllistämisen. Puolet vastaajista kertoi myös syyn halun vastata asiakkaiden tarpeisiin ja neljännes yrittäjistä halusi auttaa toisia. Yrittäjät aloittivat yritystoiminnan voidakseen olla oman itsensä pomo, käyttääkseen luovuuttaan ja menestyäkseen. Muina syinä mainittiin oman työajan määrääminen sekä ketjun antama tuki. Kukaan yrittäjistä ei valinnut syytä ”kotitalousvähennys tuo asiakkaita” tai ”hankkeiden/projektien antama tuki”.

Osa sähköpostilinkin kautta annetuista vastauksista oli puutteellisia. Kysymyksessä piti valita kolme tärkeintä syytä yritystoiminnan aloittamiseen, mutta kolmannes yrittäjistä mainitsi vain yhden tai kaksi syytä. Se merkitsee sitä, että viisi syytä jää pois tutkimuksesta. Luultavasti kyselyssä oli ”tekninen” vika, ei niinkään vastaushaluttomuus. Tehtäviä testattaessa huomattiin, että jos vastaukset valittiin nopeasti hiiren painalluksella, kaikki vastaukset eivät välttämättä tallentuneet.



Kuvio 9. Yritystoiminnan aloittaminen

Kaikkien yrittäjien valitsema syy "itsensä työllistäminen" voidaan katsoa yrittäjyyteen *työntäväksi tekijäksi* eli push-tekijäksi. Hamiltonin (1987) mukaan työttömyys tai sen uhka ovat yrittäjyyteen *työntäviä tekijöitä*. (Huuskonen 1992, 77.) Joissakin tapauksissa markkinarako tai muuten suotuisa tilanne voi olla yrittäjyyteen *vetävä tekijä* (Huuskonen 1992, 78). Halu vastata asiakkaiden tarpeisiin, halu auttaa toisia ja muut yrittäjien valitsemat syyt ovat yrittäjyyteen *vetäviä tekijöitä*. Niilolan, Valtakarin ja Kuosan (2005, 49) tutkimus toteaa keski-ikäisten naisten, joilla on "kutsumus" ja halu auttaa ikääntyneitä, parhaiten soveltuvan hoivapalvelualalle.

Lähes kaikki vastanneista yrityksistä ovat *mikroyrityksiä*, joissa on alle 10 työntekijää. Yritykset työllistävät 1 –12 henkilöä. Puolessa yrityksistä on työntekijöitä 1 -2 henkilöä. Kokoaikaisten työntekijöiden määrä vaihtelee 0 -11 välillä. Kuudessa eli puolessa yrityksistä on kokoaikaisia työntekijöitä 1 -2 henkilöä (kaksi vastausta puuttuu). Osa-aikaisten työntekijöiden määrä

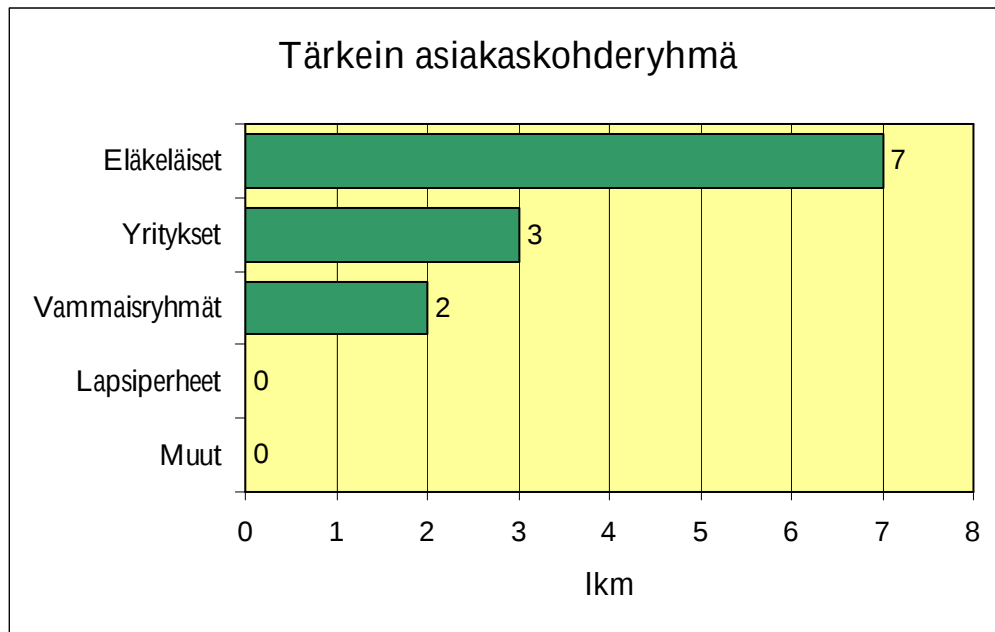
vaihtelee 0 -5 henkilön välillä. Neljässä yrityksessä työskentelee 1 henkilö osa-aikaisena työntekijänä (kaksi vastausta puuttuu).

Yritykset saivat arvioida, kuinka paljon *eri asiakasryhmät tuovat liikevaihtoa* prosentteina. Liikevaihtoa saatiin neljältä taholta: kotitalouksilta, yrityksiltä, Kainuun maakunta-kuntayhtymältä ja kunnalta. *Kotitalouksilta* liikevaihtoa saa 11 yritystä (n. 92 %). Liikevaihdon arvioidaan vaihtelevan 5 –100 prosentin välillä. Viisi yritystä saa kotitalouksilta noin 5 –15 prosenttia liikevaihtoa. *Yrityksiltä* liikevaihtoa saa 9 yritystä (75 %). Arvioitu liikevaihto vaihtelee 10 – 95 prosentin välillä. Kahdeksan yritystä (n. 67 %) saa liikevaihtoa *kuntayhtymältä*. Arvioitu liikevaihto vaihtelee 6 – 85 prosentin välillä. *Kunnalta* liikevaihtoa saa yksi yritys (n. 8 %). (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Liikevaihto

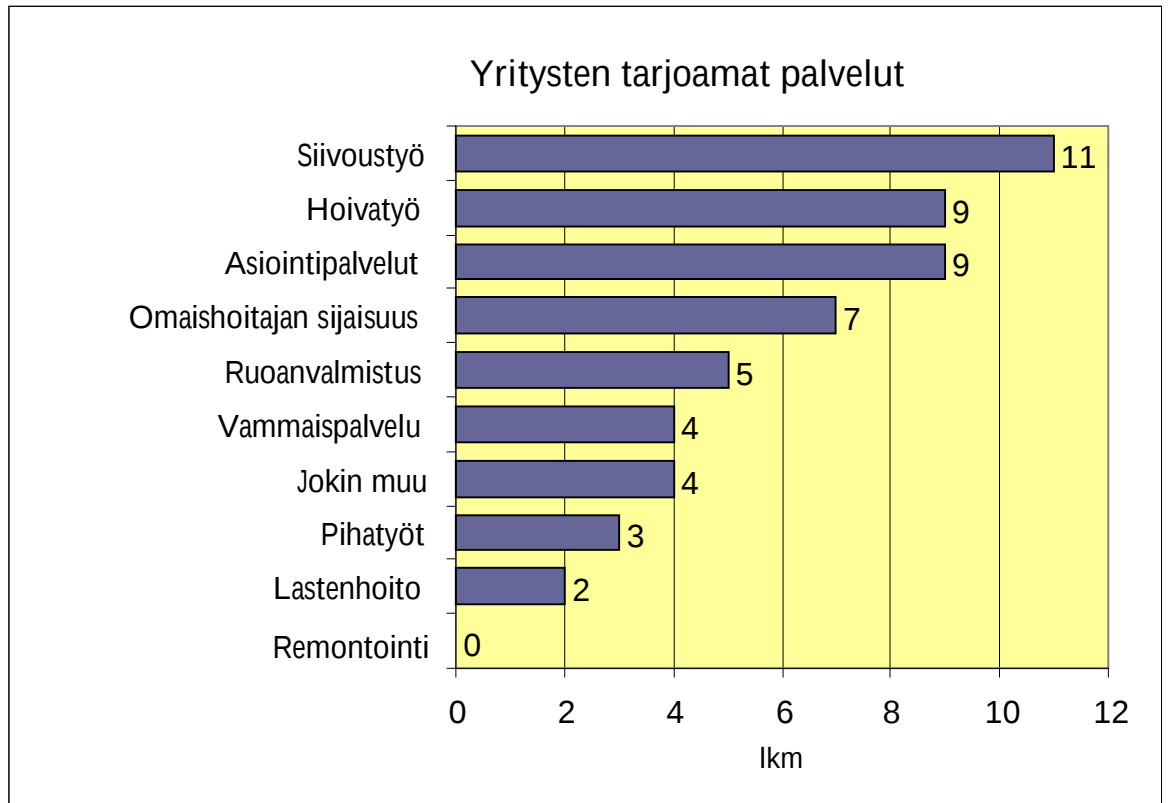
Kainuun yksityisten koti- ja hoivapalveluyritysten liikevaihto	Kotipalveluyritykset (lkm)	Arvioitu liikevaihto %
Kotitalouksilta	11	5 - 100
Muilta yrityksiltä	9	10 - 95
Kainuun maakunta-kuntayhtymältä	8	6 - 85
Kunnalta	1	8

Yrityksistä seitsemällä *tärkein asiakaskohderyhmä* on eläkeläiset. Neljäsosalle eli kolmelle yrityksistä tärkein asiakasryhmä on yritykset ja vammaisryhmät ovat tärkein asiakasryhmä kahdelle kotipalveluyrityksistä. (Kuvio 10.) Lapsiperheet eivät olleet tärkeimpiä asiakkaita. Niilola ym. (2005) tutkimuksessa kerrotaan, että yleisesti hoivapalveluita käyttävät vanhukset, vammaiset ja sairaat. Siivouspalveluita käyttävät lapsiperheet sekä nuoret ”juppiperheet”, joilla ei ole lapsia. Iäkkäät pyrkivät siivoamaan itse niin kauan kuin pystyvät. Kuntien vähentäessä siivouspalveluita, ikääntyvät joutuvat hankkimaan myös siivouspalveluja yrityksiltä ja järjestöiltä. (Niilola ym. 2005, 41, 48.)



Kuvio 10. Asiakas (n=12)

Yrityksiltä kysyttiin, mitä *palveluita ne tarjoavat* (useampi vastaus sallittiin). Melkein kaikki yritykset tarjoavat siivoustyötä. Hoivatyötä ja asiointipalveluja saa yhdeksästä (75 %) yrityksestä. Omaishoitajan sijaisuutta saa palveluna seitsemässä yrityksessä. Ruokaa valmistaa viisi eli lähes 42 prosenttia yrityksistä. Vammaispalveluja saa neljästä yrityksestä. Lapsia hoidetaan kahdessa yrityksessä. ”Jokin muu ”- vaihtoehdossa yritykset kertoivat tarjoavansa pihatöiden tekoa, saattohoitoa, toimistotyötä, palkanlaskentaa, kirjanpitoa (2 yritystä) ja metsänhoitoa. Remontointi ei kuulunut yritysten palvelujen piiriin. (Kuvio 11.)



Kuvio 11. Palvelut

6.3 Kotitalousvähennyksen vaikutus

Kaksi kolmasosaa yrityksistä käytti *kotitalousvähennystä markkinoidessaan* yrityksensä palveluja (Kuvio 12.). Avoimessa kysymyksessä neljä yritystä kertoi mainostavansa kotitalousvähennystä esitteissä ja erilaisissa mainoksissa. Neljässä muussa yrityksessä asiakkaita opastettiin ja asiakkaille annettiin tietoa henkilökohtaisesti kotitalousvähennyksestä muun muassa esimerkkilaskelmien avulla.

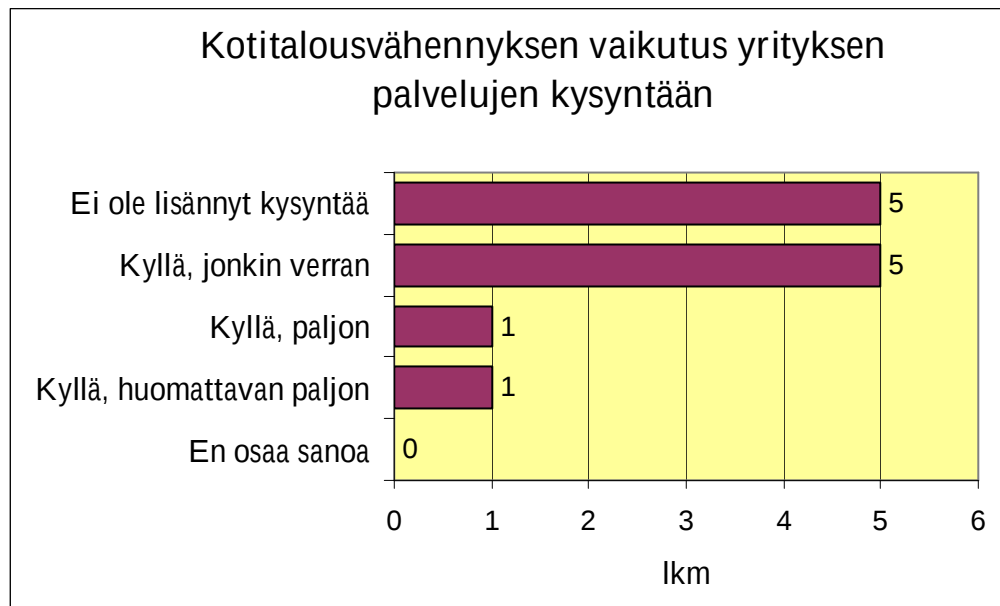
Kolmasosa yrityksistä *ei käyttänyt* kotitalousvähennystä mainonnassaan (Kuvio 12.). Avoimessa kysymyksessä yritykset ilmoittivat, että asiakkaat osaavat itse kysyä palvelujen vähennyskelpoisuudesta tai asiakkaana on yrityksiä, jotka eivät saa kotitalousvähennystä. Myös toiden riittävyys oli syynä kotitalousvähennyksen mainostamisen tarpeettomuuteen. Yhdessä yrityksessä oltiin valmiita tarvittaessa kertomaan vähennyksestä, jos työ oli vähennyskelpoinen.



Kuvio 12. Markkinointi (n=12)

Yrityksiltä kysyttiin *kotitalousvähennyksen vaikutusta yrityksen palvelujen kysyntään*. Kotityöpalveluyrittäjistä viisi eli noin 42 prosenttia oli sitä mieltä, että kotitalousvähennys *ei ole lisännyt* yrityksen palvelujen kysyntää. Näistä yrityksistä neljä saa pääasiallisesti liikevaihtoa joko kuntayhtymästä tai yrityksistä tai molemmista. Kolme yritystä, joiden palvelujen kysyntään kotitalousvähennys ei vaikuttanut, saa kotitalouksilta arvioitua liikevaihtoa 5 – 15 prosenttia. Yhdellä yrityksellä, jolla kotitalousvähennys ei lisännyt palvelujen kysyntää, arvioitu liikevaihto kotitalouksista on kuitenkin 80 prosenttia. (Kuvio 13.)

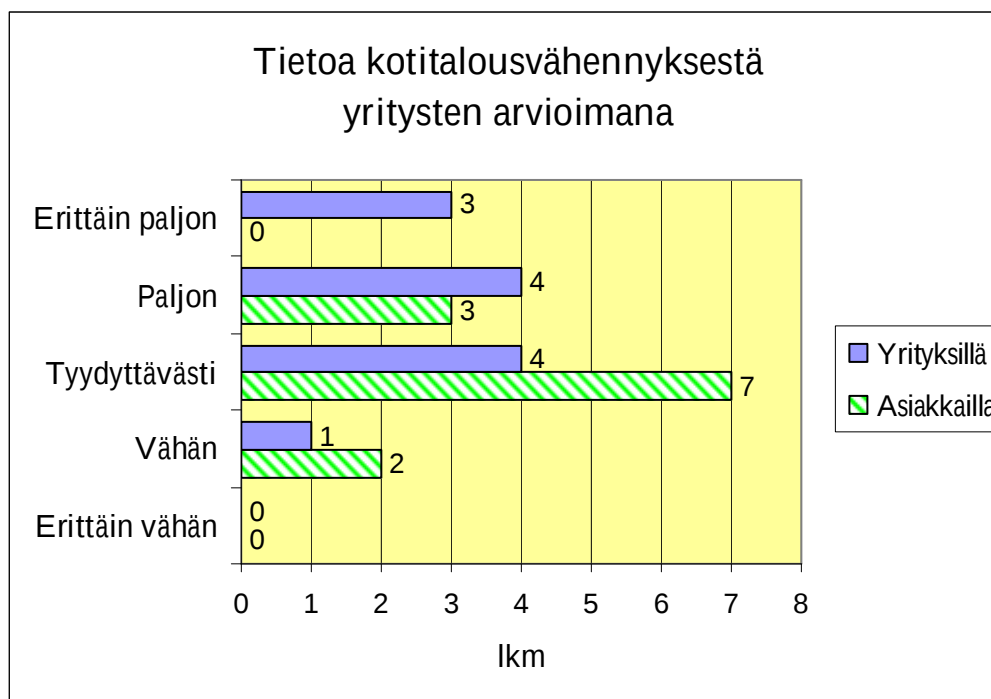
Kotitalousvähennys on *lisännyt palvelujen kysyntää* seitsemässä yrityksessä eli 58 prosentissa yrityksistä vähintään jonkin verran. Yrittäjistä kaksi (n. 17 %) arvioi kotitalousvähennyksen vaikuttaneen palvelujen kysyntään paljon tai huomattavan paljon. (Kuvio 13.)



Kuvio 13. Vaikutus kysyntään (n=12)

Yrittäjiltä kysyttiin arviota, kuinka paljon heillä on tietoa kotitalousvähennyksestä. *Yrittäjistä* yksitoista eli noin 92 prosenttia arvioi, että heillä on vähintään tyydyttävästi *tietoa kotitalousvähennyksestä*. Paljon tai erittäin paljon tietoa on seitsemällä eli noin 58 prosentilla yrittäjistä. Ainoastaan yksi yrittäjä arvioi olevan vähän tietoa kotitalousvähennyksestä. (Kuvio 14.)

Yrittäjät arvioivat myös *asiakkaidensa tietomäärää kotitalousvähennyksestä*. Kymmenen yrittäjää arvioi, että heidän asiakkaillaan on vähintään tyydyttävästi tietoa kotitalousvähennyksestä. Kolme yrittäjää arveli asiakkaillaan olevan paljon tietoa. Kaksi yrittäjää oli sitä mieltä, että heidän asiakkaillaan on vähän tietoa. (Kuvio 14.)



Kuvio 14. Kotitalousvähennys (n=12)

Yrittäjiltä kysyttiin, ”jos mielestänne teillä on *liian vähän tietoa* kotitalousvähennyksestä, mitä tietoa haluaisitte saada ja mitä kautta/millä tavalla?” (Liite 2.) Neljäsosa yrittäjistä toivoi saavansa lisätietoa kotitalousvähennyksestä, muun muassa mitä vähennyksen piiriin kuuluu sekä konkreettisia esimerkkejä. Tiedonanto voisi tapahtua verohallinnon tiedotteella yrittäjille ja käyttäjille sekä ”infolehdellä” tai pudottamalla ”lappunen postilaatikkoon”.

Yrittäjiltä kysyttiin, ”jos mielestänne *asiakkaillanne on liian vähän tietoa* kotitalousvähennyksestä, mitä tietoa arvelisitte heidän haluavan ja mitä kautta/millä tavalla?” (Liite 2.) Kahdeksan yrittäjää vastasi avoimeen kysymykseen. Yrittäjät kaipasivat asiakkailleen perustietoa kotitalousvähennyksestä: Mistä vähennystä saa, miten sitä saa, mitä vähennyksen piiriin kuuluu? Yrittäjät toivoivat konkreettisia esimerkkilaskelmia ja käytännön hyödyn tuomista esille.

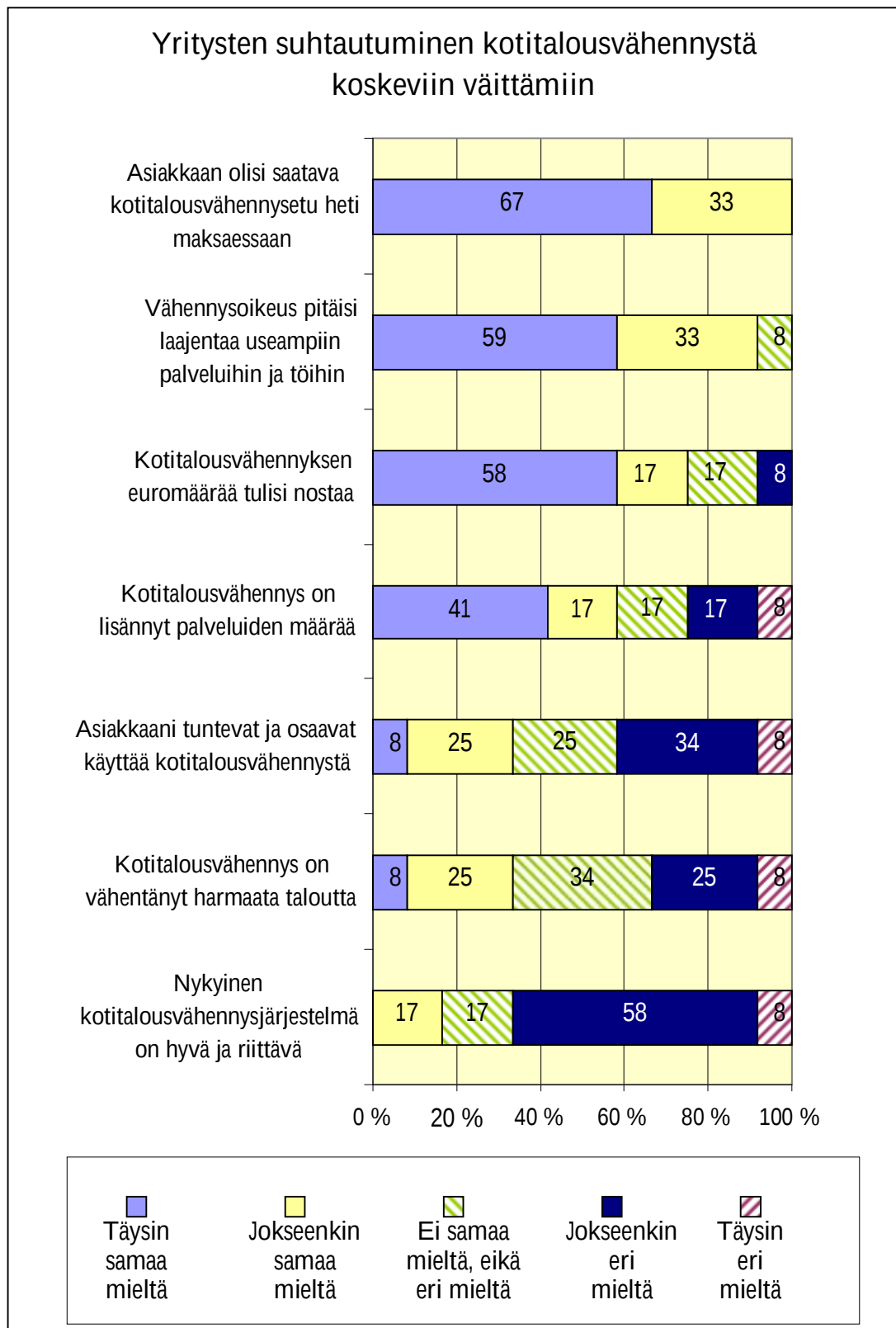
Yrittäjät toivovat *asiakkaiden saavan tietoa* kotitalousvähennyksestä eri tavoilla ja eri kautta. Yrittäjistä neljä vastasi avoimeen kysymykseen. (Liite 2.) Yksi yrittäjä katsoi vastuukseen informoida itse asiakkaita. Eräs yrittäjä ehdotti selkeää infopakettia veroilmoituksen yhteyteen sekä esimerkkilaskelmia. Tietoa voisi myös levittää maakuntalehtien tai jaettavan tietolehtisen välityksellä. Tiedon perille saamista pidettiin ongelmana, koska vanhuksset ”pelkäävät tulevansa petetyiksi turhilla lupauksilla.”

6.4 Kotitalousvähennystä koskevat väittämät

Yrityksiltä kysyttiin heidän suhtautumistaan kotitalousvähennystä koskeviin väittämiin. Kaikki yrittäjät olivat samaa mieltä siitä, että *asiakkaan olisi* saatava vähennysetu *heti* maksaessaan. Yrittäjistä yksitoista eli noin 92 prosenttia oli samaa mieltä, että kotitalousvähennysoikeus *pitäisi laajentaa useampiin palveluihin ja töihin*. Yrittäjistä yhdeksän eli noin 75 prosenttia oli samaa mieltä, että *kotitalousvähennyksen euromäärää tulisi nostaa*. Täysin eri mieltä oli yksi yrittäjä. (Kuvio 15.)

Yritykset kertoivat mielipiteensä, *onko kotitalousvähennys lisännyt palveluiden määrää*. Samaa mieltä väittämän kanssa oli seitsemän eli noin 58 prosenttia yrittäjistä. Eri mieltä oli 25 prosenttia yrittäjistä. Vain neljä eli 33 prosenttia yrittäjistä oli samaa mieltä, että *asiakkaat tuntevat ja osaavat käyttää kotitalousvähennystä*. Yrittäjistä viisi eli noin 42 prosenttia oli eri mieltä väittämästä. (Kuvio 15.)

Kotitalousvähennys on vähentänyt harmaata taloutta - väittämän kanssa samaa mieltä oli kolmannes yrittäjistä. Saman verran yrittäjiä valitsi kohdan ”ei samaa mieltä eikä eri mieltä”. Eri mieltä väittämän kanssa oli niin ikään kolmannes vastanneista yrittäjistä. Yrittäjistä kahdeksan eli noin 67 prosenttia oli eri mieltä siitä, että *nykyinen kotitalousvähennysjärjestelmä on hyvä ja riittävä*. Jokseenkin samaa mieltä oli kaksi yrittäjää. (Kuvio 15.)



Kuvio 15. Väittämät

Niilolan ym. (2005, 96, 97) suuntaa antavassa tutkimuksessa kotipalvelualan yrittäjiltä (n=74) kysyttiin kotitalousvähennystä koskevia väittämiä syys- lokakuun aikana vuonna 2004. Tutkimuksen kohdejoukko valittiin sähköisen ELIAS-torin yrityksistä, joilla oli oma sähköpostiosoite (Niilola ym. 2005, 16, 17). Yritystietojen joukossa ei luultavasti ole kainuulaisia kotityöpalveluyrityksiä. Niilolan ym. tutkimus on tehty hieman eri asteikolla. Verrattaessa Niilolan ym. (2005, 96, 97) tutkimuksen ja kainuulaisten yrittäjien vastauksia, huomataan tutkimusten välillä suuria yhteneväisyyksiä sekä eroavaisuuksia.

Sekä kainuulaiset yrittäjät (92 %) ja Niilolan ym. tutkimuksen yrittäjät (88 %) olivat vähintään jokseenkin samaa mieltä, että *"kotitalousvähennysoikeus pitäisi laajentaa useampiin palveluihin ja töihin"*. Niilolan ym. tutkimuksen yrittäjistä 79 prosenttia oli täysin samaa mieltä väittämästä *"kotitalousvähennyksen määrää tulisi kasvattaa"*, jota verrattiin kainuulaisille yrittäjille esitettyyn väittämään *"kotitalousvähennyksen euromäärää tulisi nostaa"*, josta täysin samaa mieltä oli 58 prosenttia. *"Nykyinen kotitalousvähennysjärjestelmä on hyvä ja riittävä"*-väittämästä oltiin molemmissa tutkimuksissa yhtä paljon eri mieltä (65 %).

Selkeää eroavaisuutta oli havaittavissa väittämässä *"kotitalousvähennys on lisännyt palveluiden määrää"*. Niilolan ym. yrittäjistä 94 prosenttia oli väittämästä täysin samaa mieltä, kun taas kainuulaisista yrittäjistä täysin samaa mieltä oli vain 42 prosenttia. Kainuulaiset yrittäjät arvioivat *asiakkaitensa tuntevan ja osaavan käyttää kotitalousvähennystä* heikommin kuin Niilolan ym. tutkimuksessa. Kainuulaisista yrittäjistä vain 33 prosenttia oli samaa mieltä väittämän kanssa, kun Niilolan ym. yrittäjistä samaa mieltä oli 84 prosenttia. *"Kotitalousvähennys on vähentänyt harmaata taloutta"* - väittämää epäiltiin enemmän Kainuussa kuin Niilolan ym. tutkimuksessa. Samaa mieltä oli 33 prosenttia kainuulaisista yrittäjistä ja 86 prosenttia Niilolan yrittäjistä.

6.5 Yrittäjien ajatuksia tulevaisuudesta

Yrittäjät kertovat avoimessa kysymyksessä mitä tulevaisuuden uhkia ja mahdollisuuksia he näkevät. (Liite 2.) Avoimeen kysymykseen vastasi viisi eli noin 42 prosenttia yrittäjistä. Monet yrittäjistä jättivät vastaamatta avoimiin kysymyksiin ilmeisesti ajan puutteen takia. *Tulevaisuuden uhkina* yrittäjät pitivät muun muassa pimeän työn jatkumista, vähävaraisten kykene-

mättömyyttä ostaa välttämättömiä palveluja ja kuntayhtymän suuntausta siirtää palveluja tarvitsevat laitoshoidon, jolloin kotityö vähenee ja asiakkaiden valinnan mahdollisuus pienenee.

Yrittäjien *tulevaisuuden mahdollisuuksista* kirjoitettiin varsin suppeasti. (Liite 2.) Vastauksissa todetaan vanhustyön lisääntymisen olevan uhka sekä mahdollisuus. Positiivista vaikutusta yrittäjyyteen katsotaan olevan ”prosentuaalista vähennysoikeutta nostamalla” sekä kotitalouksien myönteisellä asenteella kotipalvelujen ostamista kohtaan. Eräs yrittäjä arvioi, että jos asiakas saisi kotitalousvähennyksen heti maksaessaan, se vaikuttaisi talouksien parempaan ostovoimaan sekä yrityksen kasvavaan tulokseen. Kotitalousvähennyksen omavastuun poistamisesta olisi tuntuvaa hyötyä eläkeläisille.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Kotitalousvähennys on saavuttanut Suomessa suuren suosion viime vuosina. Vähennyksen on todettu vähentävän harmaata taloutta ja lisäävän työllisyyttä varsinkin siivouspalveluissa. Ostamalla tiettyjä kotipalveluja ennakoperintärekisterissä olevalta yritykseltä, kotitaloudet voivat saada tuntevan verovähennyksen. Asiakkaat ostavat eniten koti- ja remonttipalveluita. Kotitaloudet ovat oppineet, että siivouspalvelujen ostaminen ei ole ylellisyyttä. Sen sijaan hoivapalvelujen ostaminen on vähäisempää. Mahdollisuutta ostaa kotipalveluja vanhemmille tai isovanhemmille käytetään toistaiseksi vielä vähän.

Kotipalveluja ostetaan helpottamaan perheen arkea ja lisäämään vapaa-aikaa. Myös lapsettomat perheet hyödyntävät kotipalveluja. Siivous- ja hoivapalveluja joutuvat käyttämään ikääntyvät henkilöt ja sairaat, jotka eivät selviä ilman ulkopuolista apua. Monet vähävaraiset vanhuksat kokevat kotipalvelujen ostamisen liian kalliiksi.

Vastuu vanhusten, sairaiden ja vammaisten huolehtimisesta on kunnilla, mutta niiden resurssit käyvät riittämättömiksi tarpeiden kasvaessa jatkuvasti vuosi vuodelta. Kunnat ostavat hoivapalveluja yrityksiltä ja kuntien palvelusetelillä asiakkaat voivat hankkia joitakin kotipalveluita. Kotityöpalvelujen tarjoaminen on jakaantunut julkisen sektorin ohella yksityisille yrityksille sekä järjestöille ja yhdistyksille.

Harvaan asutussa Kainuussa eläkeläisten määrä on muuta maata suurempi ja kotipalveluja tarvitsevien vanhusten joukko kasvaa jatkuvasti. Kainuu saa ikääntyvien ihmisten leiman syntyvyyden ollessa vähäisen ja muuttajien suunnatessa kasvukeskuksiin. Kainuussa halutaan vähentää edelleen laskussa olevaa työttömyyttä ja tukea yrittäjyyttä. Tulevina vuosina suuri eläkkeelle jäävien määrä avaa uusia työpaikkoja. Kainuulaisia kuten muitakin suomalaisia askarruttaa kysymys, pystyykö vähentyvä työikäinen väestö vastaamaan lisääntyneeseen ikäihmisten palvelutarpeeseen.

Tässä opinnäytetyössä haluttiin selvittää, mitkä asiat ovat vaikuttaneet uusien kainuulaisten kotipalveluyritysten syntyyn ja onko kotitalousvähennyksellä ollut vaikutusta yrityksiin. Vastaukset antava kysely tehtiin sähköpostilinkin ja kirjeiden välityksellä.

Suurin osa kyselyyn vastanneista oli toiminimiä. Kaikki vastanneet yrittäjät olivat naisia. Yritykset perustettiin vuosien 1995 ja 2006 välisenä aikana. Yrittäjien iät jakautuivat melko tasaisesti ikävuosien 31 -60 välille. Yrityksistä puolet oli Kajaanista ja loput olivat Sotkamosta, Hyrynsalmelta, Puolangalta ja Suomussalmelta.

Suurimmalla osalla yrittäjistä ylin koulutustaso on toisen asteen ammatillinen tutkinto. Puolet yrittäjistä oli saanut työkokemusta ennen yrittäjäksi ryhtymistä hoiva- ja hoitotyöstä. Työkokemusta yrittäjillä oli myös toimistotyöstä, lastenhoito- ja siivousalalta. Lähes kaikki yrityksistä ovat mikroyrityksiä, joissa on alle 10 työntekijää. Liikevaihtoa yritykset saavat kotitalouksilta, yrityksiltä, Kainuun maakunta-kuntayhtymältä, ja kunnalta. Yritysten tärkein asiakasryhmä on eläkeläiset. Suurin osa yrityksistä tarjoaa siivous-, hoiva- ja asiointipalveluja.

Tämän opinnäytetyön *tutkimuskysymys* oli: Mitkä asiat ovat vaikuttaneet uusien kainuulaisten kotipalveluyritysten syntyyn? Tärkeimmät syyt olivat itsensä työllistäminen, halu vastata asiakkaiden tarpeisiin ja halu auttaa. Opinnäytetyössä kysyttiin myös, oliko kotitalousvähennys vaikuttanut kainuulaisten kotipalveluyrittäjien yritystoimintaan. Kaksi kolmasosaa yrityksistä käytti kotitalousvähennystä markkinoidessaan yrityksensä palveluja. Lähes 60 prosenttia yrityksistä arveli kotitalousvähennyksen vaikuttaneen yrityksen palvelujen kysyntää vähintään jonkin verran. Noin 60 prosentilla yrittäjistä oli paljon tai erittäin paljon tietoa kotitalousvähennyksestä. Suurin osa yrittäjistä arvioi, että asiakkaiden tietomäärä kotitalousvähennyksestä on vähintään tyydyttävää tasoa.

Kainuulaisten yrittäjien ja Niilolan ym. (2005) tutkimusten joissakin väittämissä havaittiin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tutkimusten tuloksissa yhtäläisyyksiä oli väittämissä: *"Kotitalousvähennysoikeus pitäisi laajentaa useampiin palveluihin ja töihin."*, *"hykyinen kotitalousvähennysjärjestelmä on hyvä ja riittävä"*, ja *"kotitalousvähennyksen euromäärää tulisi nostaa"*. Huomattavia eroja oli väittämien tuloksissa: *"Kotitalousvähennys on lisännyt palveluiden määrää"*, *"asiakkaat tuntevat ja osaavat käyttää kotitalousvähennystä"* ja *"kotitalousvähennys on vähentänyt harmaata taloutta"*.

Sekä kainuulaiset yrittäjät (92 %) ja Niilolan ym. tutkimuksen yrittäjät (88 %) olivat vähintään jokseenkin samaa mieltä, että *"kotitalousvähennysoikeus pitäisi laajentaa useampiin palveluihin ja töihin"*. *"Kotitalousvähennyksen euromäärää tulisi nostaa"*- väittäimestä kainuulaisista yrittäjistä oli täysin samaa mieltä 58 prosenttia ja Niilolan (*"kotitalousvähennyksen määrää tulisi kasvattaa"*)

ym. yrittäjistä 79 prosenttia. *”Nykyinen kotitalousvähennysjärjestelmä on hyvä ja riittävä ”*-väittämästä oltiin molemmissa tutkimuksissa yhtä paljon eri mieltä (65 %).

Niilolan ym. yrittäjistä 94 prosenttia oli täysin samaa mieltä väittämästä *” kotitalousvähennys on lisännyt palveluiden määrää ”*, kun taas kainuulaisista yrittäjistä täysin samaa mieltä oli vain 42 prosenttia. Kainuulaisista yrittäjistä vain 33 prosenttia oli samaa mieltä väittämän kanssa *”asiakkaat tuntevat ja osaavat käyttää kotitalousvähennystä ”*, kun Niilolan ym. yrittäjistä samaa mieltä oli 84 prosenttia. *”Kotitalousvähennys on vähentänyt harmaata taloutta ”*- väittämän kanssa samaa mieltä oli 33 prosenttia kainuulaisista yrittäjistä ja 86 prosenttia Niilolan yrittäjistä.

Tulevaisuuden uhkina yrittäjät näkevät kotitaloustöitä palkkansa pimeästi saavat tuttavat ja opiskelijat sekä vähävaraisten kykenemättömyys ostaa tarpeellisia palveluja. Eräs yrittäjä mainitsee uhkaksi *”kuntayhtymän suuntauksen ”* keskittää vammaisten ja vanhustenhoito yhä enemmän laitoksiin, *”jolloin vähennetään kotona sijaisuuksia hoitavien töitä sekä huononnetaan asiakkaiden valinnan mahdollisuuksia ”*.

Tulevaisuuden mahdollisuuksista yrittäjät kertovat, että vanhustyön lisääntyminen tulevaisuudessa on sekä uhka että mahdollisuus. Kotitalousvähennyksen prosentuaalisen vähennys-oikeuden nostaminen olisi myönteinen asia yrityksille. Kotiapupalvelujen ostamista ei pidetä enää ylellisyytenä ja näin kasvava palvelujen hyödyntäminen tarjoaa töitä myös yksityisille kotipalveluyrityksille.

Onko kotitalousvähennys lisännyt kainuulaisten kotipalveluyritysten määrää – ei voida kuitenkaan todeta kyselyn tulosten perusteella. Yritystoiminnan aloittamiseen vaikuttavat monet tekijät. Kyselyyn vastanneiden yrittäjien tärkein syy oli itsensä työllistäminen. Ympäristön suotuisat olosuhteet, mukaan luettuna kotitalouksien halu ja mahdollisuus hyödyntää kotitalousvähennystä, voivat vaikuttaa kannustavasti uuden yrityksen perustamiseen.

Mitä tutummaksi kotitalousvähennys tulee kainuulaisten asukkaiden keskuudessa, sitä enemmän sitä halutaan luultavasti käyttää. Vähävaraiset lapsettomat eläkeläiset, jotka kiipeimmin tarvitsevat kotiapua, eivät hyödy paljon kotitalousvähennyksestä. Kotitalousvähennyksen voidaan kuitenkin sanoa vaikuttaneen myönteisellä tavalla kainuulaisten yksityisten kotipalveluyrittäjien yritystoimintaan.

Pohdintaa opinnäytetyöstä

Pohdinnassa tarkastellaan lähinnä opinnäytetyöprosessin onnistumisia ja epäonnistumisia sekä asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Kokemukset –hyvät kuin huonotkin – ovat opettaneet ajattelemaan asioita uusista näkökulmista ja lisänneet arvokasta tietoa. Opinnäytetyön nimi muuttui monta kertaa prosessin aikana.

Opinnäytetyöhön haastetta toi alkuperäisen aineiston oikeanlainen referoiminen. Tietoa kotitalousvähennyksestä oli runsaasti ja aineiston valitseminen oli välillä vaikeaa. Myöskään Internetistä otettujen tietolähteiden merkitseminen ei ollut yksinkertaista.

Työhön tehtiin kaksi haastattelua. Toinen asiantuntijahenkilön haastattelu tehtiin lokakuussa 2007, mutta se olisi voitu tehdä jo aikaisemmin syksyllä. Tavoitteena oli tehdä henkilökohmainen haastattelu. Koska yhteistä aikaa oli vaikeaa sopia, haastattelu tapahtui loppujen lopuksi sähköpostin välityksellä.

Opinnäytetyön ”suola” oli sen kysely. Monet opettajat näkivät vaivaa kyselyn onnistumisen vuoksi. Kyselyn kirjeiden lähettäminen oli kallista ja palautumatta jääneet vastauskirjeet hämmittivät. Kuluja pienensivät sähköpostilinkin kautta lähetetyt kyselyt. Vanhentuneet nettiosoitteet teettivät ylimääräistä työtä ja kysely jouduttiin lähettämään kahteen kertaan. Tulosten analysointi ja kuvaavan grafiikan luominen oli antoisaa.

Kyselyssä palautettujen vastausten määrään (13) oltiin hiukan pettyneitä, vaikka vastausprosenttia (50) pidetään yleisesti hyvänä. Mitä suurempi vastausten määrä on, sitä luotettavamat tulokset ovat. Mitkä olivat syynä kyselyyn vastaamattomuuteen? Menivätkö kyselyt perille oikeisiin osoitteisiin? Tämän varmistamiseksi olisi voitu ennen kyselyä ottaa yhteyttä yrityksiin ja varmistaa yritysten osoitteet. Samalla olisi voinut lyhyesti kertoa tutkimuksesta ja se olisi voinut herättää mielenkiintoa kyselyyn – tai se olisi voinut myös herättää ärtymystä kiireisissä yrittäjissä.

Kun muutamaan yritykseen soitettiin kyselyn lähettämisen jälkeen ja tarkistettiin niiden osoitteet, yrityksistä luvattiin ystävällisesti vastata kyselyyn kovasta kiireestä huolimatta. Valitettavasti vastaukset eivät koskaan saapuneet perille – mahdollisesti tekniset ongelmat (säh-

köposti, tietokone) tai muu syy (kiire, kirje hävinnyt mainosten joukkoon, ei mielenkiintoa asiaan tai asia ei sovellu yrittäjän tilanteeseen) saattoivat vaikuttaa vastausten antamiseen. Vastauslomakkeissa ongelmia tuotti puutteellisesti täytetyt/tallentuneet kohdat. Jos kysymyksessä ”syitä yritystoiminnan aloittamiseen kotityöpalvelualalle ” olisivat tallentuneet viisi puuttuvaa kohtaa, ne olisivat vaikuttaneet tulosten lopputulokseen. Ehkäpä joku yrittäjästä olisi valinnut yritystoiminnan aloittamisen syyksi kohdan ”kotitalousvähennys tuo asiakkaita”.

Yksi tutkimuksessa mukana ollut yritys saa tällä hetkellä kaiken liikevaihtonsa yrityksiltä ja kuntayhtymältä. Yrityksellä ei ole tarvetta käyttää kotitalousvähennystä markkinoinnissaan eikä luonnollisestikaan vähennys ole vaikuttanut lisäävästi palvelujen kysyntään. Loogista on, että yritys arvioi asiakkaillaan olevan vähän tietoa vähennyksestä. Yritys vaikuttaa jonkun verran ”vääristävästi” kyselyn tuloksiin. Kuitenkin kaikki vastaukset antavat kiinnostavan ”lähileikkauksen” siitä, mistä kainuulaiset siivous-, koti- ja hoivapalveluyritykset saavat liikevaihtonsa.

Opinnäytetyön kaikki tavoitteet eivät täysin toteutuneet. Vaikka tutkimuskysymyksiin saatiinkin vastaukset, monet pienemmät toiveet jäivät toteutumatta. Esimerkiksi tavoitteena oli saada kyselyyn vastauksia kaikista Kainuun kunnista. Vastauksia saatiin viidestä eri kunnasta. Varsinkin kyselyn avoimet kysymykset olisivat kaivanneet lisää yrittäjien ajatuksia ja mielipiteitä, jolloin Kainuun yrittäjien ”oma ääni” olisi kuulunut selkeämmin. Vastaamattomuus kertoo yrittäjien kiireestä ja työtahdistä. Nykypäivän yrittäjien on keskittytävä olennaiseen eli elannon ansaitsemiseen.

Kyselyn tulokset antavat viitteitä siitä, että kotitalousvähennyksellä on ollut vaikutuksia myös kainuulaiseen kotipalveluyrittäjyyteen. Tulevaisuudessa kotitalousvähennyksen suosio todennäköisesti kasvaa. Eläkkeelle jäävät - myös Kainuussa - ovat mahdollisesti maksukykyisempiä ostamaan kotipalveluja. Kotitalousvähennys on laaja-alainen ja se muuttaa muotoaan jatkuvasti. Asiakkailla on viime kädessä vastuu hankkia ajankohtaista tietoa vähennyksestä.

LÄHTEET

- Erlund, M. & Hyrsky, K. (toim.) 2005. Naisyrittäjyys, Nykytilanne ja toimenpide-ehdotuksia. Kauppa- ja teollisuusministeriö. KTM julkaisuja 11/2005. Edita Publishing Oy. Saatavilla:
<http://www.yrittajanaiset.fi/doc/naisyrittajyysjulkaisu.pdf> (Viitattu 5.9.2007)
- Eskelinen, P. 2007. Vanhukset suuri kohderyhmä kotityöpalvelun ammattilaisille. Sotkamo-lehti 31.8.2007.
- Hallintokokeilu 2005 -2012. Kainuun Maakunta - kuntayhtymän palvelut.
<http://maakunta.kainuu.fi/hallintokokeilu> (Viitattu 26.8.2007)
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kotitaloustyön väliaikaisesta verotuesta annetun lain 10 ja 12 §:n muuttamisesta, HE 72/1999.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1999/19990072> (Viitattu 10.3.2007)
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tuloverolain muuttamisesta, HE 146/2004.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040146> (Viitattu 10.3.2007)
- Hallituksen strategia- asiakirja, 2006. Hallituksen poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat ja politiikat. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 3/2006. Saatavilla:
<http://www.netra.fi/nc/doc/download.asp?id=Hallituksen%20strategia-asiakirja%2C%20Vanhanen%202006;2948;%7B88C7D5EA-E8D8-4ACE-B1C7-11430CED69F8%7D> (Viitattu 3.9.2007)
- Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004 - 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:1. Yliopistopaino. Helsinki. Saatavilla:
<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2004/12/hu1113290103627/passthru.pdf> (Viitattu 23.8.2007)
- Heikkilä, T. 1999. Tilastollinen tutkimus. EDITA. Helsinki.
- Heinonen, J. , Kovalainen, A. , Paasio, K. , Pukkinen, T. & Österberg, J. 2006. Palkkatyöstä yrittäjäksi. Tutkimus yrittäjäksi ryhtymisen reiteistä sosiaali- ja terveysalalla sekä kaupallisella ja teknisellä alalla. Työpoliittinen tutkimus 2006. Helsinki.
- Hoivayrittäjyys rakentaa portaalia. Equal - elämää.
<http://www.equal.fi/default.asp?sc3=3277&sc2=3280&sc=3346> (Viitattu 13.9.2007)
- Huuskonen, V. 1992. Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja A-2: 1992. Saatavilla:
http://www.tukkk.fi/julkaisut/vk/Ae2_1992.pdf (Viitattu 3.9.2007)
- Hyrsky, K. 2006. Yrittäjyyskatsaus 2006. Kauppa- ja teollisuusministeriö. KTM julkaisuja 28/2006. Elinkeino-osasto. Edita Publishing Oy. Saatavilla:

[http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/C20A8DB6279DCAACC22571EF00306E05/\\$file/jul28elo_2006_netti.pdf](http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/C20A8DB6279DCAACC22571EF00306E05/$file/jul28elo_2006_netti.pdf) (Viitattu 3.9.2007)

Hyrsky, K. 2007. Yrittäjyyskatsaus 2007. Kauppa- ja teollisuusministeriö. Elinkeino-osasto. Saatavilla:

http://www.ktm.fi/files/17916/Yrikatsaus2007_Hyrsky_uusi.pdf (Viitattu 12.9.2007)

Ikäihmisten palveluoppaat. Palveluihin hakeutuminen. Kainuun maakunta-kuntayhtymän palvelut. Saatavilla: http://maakunta.kainuu.fi/vanhusten_palveluoppaat (Viitattu 14.9.2007)

Kainuu. <http://www.kainuu.fi/index.php?mid=2&la=fi> (Viitattu 22.8.2007)

Kainuu menettää eniten väestöä. Tilastokeskus. 2004.

http://www.stat.fi/til/vaenn/2004/vaenn_2004_2004-09-20_tie_001.html (Viitattu 27.8.2007)

Kainuu. Tilastoja a. Tietoja väestöstä. Asukastiheys.

http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_vaesto.xls (Viitattu 25.8.2007)

Kainuu. Tilastoja b. Tietoja väestöstä. Kainuun kuntien väkiluvut vuosina 1960 – 2006.

[http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_vaestokehitys_%20Kainuussa_1960_2006\(1\).xls](http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_vaestokehitys_%20Kainuussa_1960_2006(1).xls) (Viitattu 27.8.2007)

Kainuu. Tilastoja c. Tietoja väestöstä. Ikärakenne 2006.

http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_vaesto.xls (Viitattu 27.8.2007)

Kainuu. Tilastoja d. Tietoja väestöstä. Kainuun väestönmuutokset vuosina 1970 – 2006.

http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_VaestonmuutoksetKAINUU1970_2006.xls (Viitattu 4.9.2007)

Kainuu. Tilastoja e. Tietoja väestöstä. Väestö iän ja sukupuolen mukaan kunnittain 2006.

[http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_Ikarakenne2006\(1\).xls](http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_Ikarakenne2006(1).xls) (Viitattu 25.8.2007)

Kainuu. Tilastoja f. Tietoja väestöstä. Tilastokeskuksen väestöennuste Kainuussa 2006 - 2040. http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_Vaestoennuste-kunnittain.xls (Viitattu 3.9.2007)

Kainuu. Tilastoja g. Tietoja väestöstä. Kainuun kuntien väestönmuutokset vuonna 2006.

http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_Vaestomuutokset2006.xls (Viitattu 5.9.2007)

Kainuu. Tilastoja h. Työllisyys ja työttömyys. Työttömät. TE-keskuksen ennakointitietoja vuosille 2007 – 2010.

http://www.kainuu.fi/UserFiles/tilastot,tyollisyys/File/TILASTO_tyollisyys.xls (Viitattu 6.9.2007)

- Kainuun maakunnan tunnukset. Kainuun maakunta-kuntayhtymän palvelut.
http://maakunta.kainuu.fi/logopankki_ja_maakunnan_tunnukset (Viitattu 17.9.2007)
- Kainuun maakunta ja maakunnan kartat. Kainuun maakunta-kuntayhtymän palvelut.
<http://maakunta.kainuu.fi/kartat> (Viitattu 17.9.2007)
- Kainuun maakunta-kuntayhtymä. Terveyspalvelut. Kainuun maakunta-kuntayhtymän palvelut. <http://maakunta.kainuu.fi/kuntayhtyma-info> (Viitattu 12.9.2007)
- Kainuun maakunta-kuntayhtymä 2007. Eläkkeensaajien lukumäärä Kainuussa vuonna 2006.
http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_Elakkeensaajat2006.xls (Viitattu 4.9.2007)
- Karjalainen, L. 2004. Tilastomatematiikka. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Kaskipelloilta palveluyhteiskuntaan - 90 vuotta elinkeinorakenteen muutosta. Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/tup/suomi90/helmikuu.html> (Viitattu 27.8.2007)
- Katsaus yrityksiin ja toimipaikkoihin. Yritysten lukumäärä, henkilöstö ja liikevaihto kokuokittain 2005. Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/syr/2005/syr_2005_2006-11-30_kat_001.html (Viitattu 5.8.2007)
- Kauppinen, S. & Niskanen, T. 2005. Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa. STAKES. Raportteja 288. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Kautonen, T. 2007. Vastentahtoinen yrittäjyys. Työpoliittinen tutkimus 2007. Saatavilla: http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt327.pdf (Viitattu 12.9.2007)
- Kerola, H. 2007. Hyvä verojärjestelmä ja kansantalous. Valtiovarainministeriö. Kansantalousosasto. Keskustelualoitteita nro 75. Saatavilla: http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/08_muut_julkaisut/20070330Hannel/KA75_HyvaVerojarjestelmaJaKansantalous_30032007.pdf. (Viitattu 24.8.2007)
- Koiranen, M & Pohjansaari, T. 1994. Sisäinen yrittäjyys. Innovatiivisuuden, laadun ja tuottavuuden perusta. Konetuumat Oy. Tammer-Paino Oy. Tampere.
- Korhonen, M.2002. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Kainuun hallintokokeilusta, lakiesityksen lähetekeskustelu eduskunnassa. Sisäasiainministeriö. Puheet. <http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/vwSearchView/C49A02B22CCA4AADC2256C5B0047D7C8> (Viitattu 5.9.2007)
- Kotitalousvähennys. Verohallituksen ohje Dnro 74/32/2006, 9.10.2006. Saatavilla: http://www.vero.fi/default.asp?article=4968&domain=VERO_MAIN&path=5.40&language=FIN (Viitattu 10.3.2007)

- Kotona asumista tukevat palvelut. Kainuun maakunta-kuntayhtymän palvelut.
<http://maakunta.kainuu.fi/kotihoito> (Viitattu 12.9.2007)
- Kovalainen, A. & Simonen, L. 1996. Sosiaali- ja terveysalan yrittäjyys. WSOY:n graafiset laitokset. Juva.
- Käsitteet ja määritelmät. Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/meta/kas/index.html>
 (Viitattu 21.7.2007)
- Laki Kainuun hallintokokeilusta 9.5.2003/343. Finlex. Lainsäädäntö.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030343> (Viitattu 25.8.2007)
- Laukkanen, M.1999. Yrittäjyyden ja uuden liiketoiminnan jäljillä. Paikallinen kehittäminen kansainvälistyvässä maailmassa. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteis-kuntatieteet 8, Kuopio.
- Likitalo, H. & Rissanen, R. 1998. Tutkimusmenetelmät. Menetelmätietoutta tradenomiopiskelijoille. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Liljeblad, H. 2007. Haastattelut 7.3.2007 ja 19.9.2007.
- Lith, P. 2006. Yritystoiminta ja kuntien ostopalvelut sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kauppa- ja teollisuusministeriö. KTM julkaisuja 25/2006. Elinkeino-osasto. Edita Publishing Oy. Saatavilla:
http://www.ek.fi/terveyspalvelualan_tyonantajaliitto/liitetiedostot/Lith_ostopalvelut2006.pdf (Viitattu 12.9.2007)
- Lummila, M. 2006. Kotityöpalveluyrittäjyys Suupohjan seutukunnan alueella: Nykyiset haasteet ja tulevaisuuden mahdollisuudet. Saatavilla:
<http://portaali.suupohja.fi/images/OPINNAYTETYOtiivistelmatjasialto.doc>
 (Viitattu 24.8.2007)
- Maakuntaohjelman väestötavoitteen toteutuminen. Kainuun maakunta-kuntayhtymä. Suunnittelu- ja kehittämissyksikkö 20.8.2007.
http://www.kainuu.fi/UserFiles/suke/File/TILASTO_SEURANTARAPORTTI%202007_2_vaesto.doc (Viitattu 8.9.2007)
- MOT Kielitoimiston sanakirja 1.0
- Myrskylä, P. 2004. Muuttoliikkeen vaikutukset pienenevät ja leviävät. Tilastokeskus.
http://www.tilastokeskus.fi/tup/tietoaika/ta_09_04_muuttoliike.html?tulosta
 (Viitattu 5.9.2007)
- Niilola, K. & Valtakari, M. & Kuosa, I. 2005. Kysyntälähtöinen työllistäminen ja kotitalousvähennys. Työpoliittinen tutkimus 266. Hakapaino Oy. Helsinki. Saatavilla:
http://mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tp266.pdf
- Niilola, K. & Valtakari, M. 2006. Kotitalousvähennys kotipalvelumarkkinoiden luoja ja työllisyyden lisääjänä. Työpoliittinen tutkimus 310. Hakapaino Oy. Helsinki.

Saatavilla:

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt310.pdf

Ostopalvelut yrityksiltä ja yhteisöiltä. Lähipalvelukonseptit.

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;55264;55275;117031;118633;118638;118641 (Viitattu 28.3.2007)

Palvelun esittely. Kainuu.

http://www.hoivayrittajat.com/_hoiva/PublicAbout.po?region=308 (Viitattu 13.9.2007)

Palveluseteli – ohjeita käyttäjälle. 2004. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/1847/index.htm> (Viitattu 12.9.2007)

Palveluseteli. Tuet ja etuudet. Vanhuspalvelut. Kainuun maakunta-INFO.

<http://maakunta.kainuu.fi/palveluseteli> (Viitattu 12.9.2007)

Palvelusetelin myöntämisperusteet Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalveluissa

1.1.2007 alkaen. http://www.kainuu.fi/mk_paatokset/kokous/KOKOUS-262-8.HTM (Viitattu 12.9.2007)

Partanen, K. 2007. Kotitalousvähennystä saaneiden lukumäärä kolminkertaistui. Kainuun Sanomat 3.1.2007.

Patentti- ja rekisterihallitus. Kaupparekisteritietoja cd-rom-levyllä.

<http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/tietopalvelut/cd-katka.html> (Viitattu 9.9.2007)

PESTEL Analysis. <http://www.improvementnetwork.gov.uk/imp/aio/1033478> (Viitattu 2.10.2007)

Rissanen, S. & Sinkkonen, S. 2004. Hoivayrittäjyys. WS Bookwell Oy. Juva.

Ristijärvi- hyvän iän kunta. <http://www.ristijarvi.fi/> (Viitattu 27.8.2007)

Räty, T. 2004. 340 Palvelusetelit Sosiaali-palveluissa. Oy Nord Print Ab. Helsinki. Saatavilla: http://en.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/k340.pdf (Viitattu 18.3.2007)

Salmela, S. 2004. Naisyrittäjille suunnattujen yritysneuvontapalvelujen kehittämistarpeet. Kauppa- ja teollisuusministeriö. KTM Julkaisuja 30/2004. Elinkeino-osasto. Edita Publishing Oy.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden hankinta ostopalveluna. Ohjeita tarjouspyynnön ja hankintasopimuksen laatimiseksi. Kuntaliitto. Helsinki 2007. Saatavilla:

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;66354;66357;125214 (Viitattu 16.9.2007)

Suomen väestö 2006. Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/til/vaerak/2006/vaerak_2006_2007-03-23_tie_001.html (Viitattu 25.8.2007)

Suomen Yrittäjien paikallisyhdistysten puheenjohtajat 31.1.2005. Miksi ryhdyin yrittäjäksi? <http://www.yrittajat.fi/sy/home.nsf/www/miksiryhdyin> (Viitattu 1.4.2007)

Suomussalmi. Kivikautiset kalliomaalaukset.

http://213.255.163.57/2006/tietosivu_matkailu.php?id=1148 (Viitattu 4.9.2007)

Suopelto, L. 2002. Tuntematon tekijä. Runoja. Kajaanin Kirjapaino Oy. Kajaani.

Tilastokeskuksen ja työministeriön tilastojen vertailu. Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/til/tyti/tyti_2006-02-07_men_002.html (Viitattu 6.9.2007)

Tilastokeskus. Maakuntien välinen muuttoliike muuton suunnan mukaan maakunnittain 1987- 2006.

http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=muutl_tau_001_fi&ti=&path=../Database/StatFin/vrm/muutl/&lang=3&multilang=fi (Viitattu 5.9.2007)

Tolonen, E. 2007. Haastattelu 26.10.2007.

Tuovinen, M.2007. Yksityiset kotityöpalvelut ja kotitalousvähennys. Valtiovarainministeriö. Kansantalousosasto. Saatavilla:

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/04_tutkimukset_ja_selvitykset/20070605Yksity/kotitalousvahennys2007.pdf (Viitattu 4.9.2007)

Työllisyyskatsaus. Työministeriö.

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/08_tyollisyyskatsaukset/07_2007/HEINA07.pdf (Viitattu 6.9.2007)

Työministeriö, informaatiopalvelut. Työttömyystietoja maakunnittain keskimäärin vuonna 2006. Saatavilla:

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/07_tilastot/02_aluekeskiarvot/maakun06.pdf (Viitattu 5.9.2007)

Työvoima- ja Elinkeinokeskus, Kainuu. Työllisyys ja työttömyys Kainuussa, heinäkuu 2007. [http://www.update.te-](http://www.update.te-keskus.fi/Public/download.aspx?ID=8229&GUID={E5357E1A-6912-45AD-9927-DE97E93DAF82})

[keskus.fi/Public/download.aspx?ID=8229&GUID={E5357E1A-6912-45AD-9927-DE97E93DAF82}](http://www.update.te-keskus.fi/Public/download.aspx?ID=8229&GUID={E5357E1A-6912-45AD-9927-DE97E93DAF82}) (Viitattu 5.9.2007)

Using the PESTEL Analysis Tool. <http://echenard.wordpress.com/2007/03/06/using-the-pestel-analysis-tool/> (Viitattu 2.10.2007)

Uusitalo, R. 2005. Kasvattiko kotitalousvähennys todellakin työllisyyttä. Työpoliittinen aikakausikirja 2/2005. Saatavilla:

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/aikakausi/tak/2005/02/TAK_2005_2_8.pdf (Viitattu 24.8.2007)

- Valta- ja vastavirtaan- tutkimus. Selvitys maassamuuttajien elinoloista, uuteen kiinnittymisestä ja arvotaustasta Suomessa. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 14/2003. Saatavilla:
[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/5025750D34312754C2256DCC0026B956/\\$file/sm14_2003.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/5025750D34312754C2256DCC0026B956/$file/sm14_2003.pdf) (Viitattu 5.9.2007)
- Varjonen, J. & Aalto, K. & Leskinen, J. 2005. Kotityön markkinat. Sitran raportteja 45. Edita Prima Oy. Helsinki. Saatavilla:
<http://www.sitra.fi/Julkaisut/raportti45.pdf> (Viitattu 5.8.2007)
- Verohallitus. Veromenettely-yksikkö. 13.11.2006. Kotitalousvähennys 2005, asiakkaittain.
- Volk, R. & Laukkanen, T. 2007. Palvelusetelin käyttö kunnissa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:38. Saatavilla:
<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2007/06/ka1181808001802/passthru.pdf> (Viitattu 12.9.2007)
- Väestö. Maakuntien pinta-ala, väestö ja bruttokansantuote, 2006. Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#bruttokansantuote (Viitattu 25.8.2007)
- Väestöennuste 2007 – 2040. Tilastokeskus.
http://tilastokeskus.fi/til/vaenn/2007/vaenn_2007_2007-05-31_tie_001.html (Viitattu 27.8.2007)
- YTJ-tietopalvelu. <http://www.ytj.fi/>. (Viitattu 9.9.2007)

LIITTEIDEN LUETTELO

LIITE 1: KYSELYLOMAKE YKSITYISILLE KOTIPALVELUYRITYKSILLE

LIITE 2: AVOIMIEN KYSYMYSTEN VASTAUKSET

LIITE 3: SPSS-OHJELMAN TAULUKOT

KYSELYLOMAKE YKSITYISILLE KOTIPALVELUYRITTÄJILLE

Hei!

Olen Kajaanin ammattikorkeakoulun opiskelija ja teen opinnäytetyötä ”Kotitalousvähennyksen vaikutus yksityisten kotipalveluyrittäjien lisääntymiseen Kainuussa.” Kotitalousvähennyksen tiedetään vaikuttaneen myönteisesti yrittäjyyteen Suomessa. Haluan ottaa selville, kuinka kotitalousvähennys on vaikuttanut *Kainuun* kotipalveluyrittäjyyteen. Tämä kysely lähetetään ryhmälle kainuulaisia kotipalveluyrittäjiä. Jokainen vastaus on kallisarvoinen Kainuun tilanteen kartoittamisessa. Vastausaikaa on 12.9.07 asti.

Toivon lämpimästi, että Teillä olisi muutama minuutti aikaa vastata kyselyyn. *Sujautta-
kaa vastaukset mukana olevaan kirjekuoreen – postimerkki on jo valmiina!* Vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti, eikä yrityksiä voi tunnistaa vastausten perusteella. Kaikille vastaajille lähetetään tiivistelmä kyselyn tuloksista loppuvuodesta 2007. Kiitos avustanne!

Ystävällisin terveisin

Laila Okkonen

Lisätietoja: puh. 040 543 7396

tai sähköposti: laila.okkonen@pp.inet.fi



VASTATKAA SEURAAVIIN KYSYMYKSIIN, OLKAA HYVÄ:

Valitkaa yksi vaihtoehto, jos toisin ei ole mainittu. Jos yrityksessä on *useita yrittäjähenkilöitä*: Yrittäjä joka vastaa kyselyyn, valitsee vaihtoehdon oman henkilökohtaisen näkökulmansa mukaan.

1. Yrityksenne muoto on:

1. Toiminimi
2. Osuuskunta
3. Avoin yhtiö
4. Kommandiittiyhtiö
5. Osakeyhtiö

2. Yrityksenne perustettiin vuonna _____.

3. Sukupuoli: 1. Mies 2. Nainen

4. Ikä: 1. –20 vuotta
 2. 21 –30 vuotta
 3. 31 –40 vuotta
 4. 41 –50 vuotta
 5. 51 –60 vuotta
 6. yli 60- vuotta

5. Ylin koulutustasonne ennen yrittäjäksi ryhtymistä:

1. Peruskoulu
2. Ylioppilastutkinto
3. Toisen asteen ammatillinen tutkinto
4. Ammattikorkeakoulu
5. Yliopisto
6. Muu, mikä? _____

6. Työkokemuksenne ennen yrittäjäksi ryhtymistä: (Voitte halutessanne vastata useampaan kohtaan)

1. Ei aikaisempaa työkokemusta
2. Hoiva- tai hoitotyö
3. Kotitalous- tai ravintola-ala
4. Siivoustyö
5. Vammaistyö
6. Lastenhoito
7. Muu, mikä/mitkä? _____

7. Paikkakunta (pääpaikka), jolla yrityksenne toimii Kainuun alueella:

8. Miksi aloititte yritystoiminnan kotityöpalvelualalla? (valitkaa 3 tärkeintä)

1. Oman itsensä pomona oleminen
2. Oman luovuuden käyttäminen
3. Asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen
4. Itsensä työllistäminen
5. Rahoituksen järjestyminen
6. Halu menestyä
7. Alanvaihto kiinnostasi
8. Halu auttaa toisia
9. Kotitalousvähennys tuo asiakkaita
10. Hankkeiden/Projektien antama tuki, mikä? _____
11. Jokin muu syy _____

9. Yrityksenne työllistää tällä hetkellä (itsenne mukaan luettuna) _____ henkilöä,
joista 1. kokoaikaisia työntekijöitä _____ henkilöä
2. osa-aikaisia työntekijöitä _____ henkilöä

10. Arvioikaa, kuinka paljon seuraavat asiakasryhmät tuovat liikevaihtoa (Yhteensä 100 %)

1. Kainuun Maakunta kuntayhtymä _____
 2. Työnantajat työntekijöilleen _____
 3. Kotitaloudet _____
 4. Yritykset _____
 5. Jokin muu, mikä _____
- Yhteensä 100 %

11. Mikä on mielestänne yrityksenne tärkein asiakaskohderyhmä? (Tällä hetkellä)

1. Eläkeläiset
2. Lapsiperheet
3. Vammaisryhmät
4. Yritykset
5. Jokin muu, mikä? _____

12. Mitä palveluita yrityksenne tarjoaa? (Voitte halutessanne vastata useampaan kohtaan)

- | | |
|-------------------|----------------------------|
| 1. Siivoustyö | 6. Asiointipalvelut |
| 2. Ruoanvalmistus | 7. Omaishoitajan sijaisuus |
| 3. Hoivatyö | 8. Pihatyöt |
| 4. Vammaispalvelu | 9. Remontointi |
| 5. Lastenhoito | 10. Jokin muu, mikä _____ |

13. Oletteko käyttäneet verotuksessa huomioitavaa kotitalousvähennysmahdollisuutta markkinoidessanne yritystänne?

1. Kyllä, miten? _____

2. En, miksi? _____

14. Onko kotitalousvähennys mielestänne vaikuttanut yrityksenne palvelujen kysyntään?

1. Kyllä, huomattavan paljon.
2. Kyllä, paljon.
3. Kyllä, jonkin verran.
4. Ei ole lisännyt kysyntää.
5. En osaa sanoa.

15. Arvioikaa, kuinka paljon teillä on tietoa kotitalousvähennyksestä.

1. Erittäin paljon.
2. Paljon.
3. Tyydyttävästi.
4. Vähän.
5. Erittäin vähän.

16. Arvioikaa, kuinka paljon asiakkaillanne on tietoa kotitalousvähennyksestä.

1. Erittäin paljon.
2. Paljon.
3. Tyydyttävästi.
4. Vähän.
5. Erittäin vähän.

17. Jos mielestänne teillä on liian vähän tietoa kotitalousvähennyksestä, mitä tietoa haluaisitte saada?

Mitä tietoa? _____

Mitä kautta? / Millä tavalla? _____

18. Jos mielestänne asiakkaillanne on liian vähän tietoa kotitalousvähennyksestä, mitä tietoa arvelisitte heidän haluavan?

Mitä tietoa? _____

Mitä kautta? / Millä tavalla? _____

19. Kotitalousvähennyksen kehittäminen yrittäjän näkökulmasta: Miten suhtaudutte kotitalousvähennystä koskeviin väittämiin?

Valitkaa lähinnä omaa mielipidettänne oleva <i>yksi</i> vaihtoehto	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa mieltä, eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Kotitalousvähennys on lisännyt kotitalouspalveluiden määrää.	☐	☐	☐	☐	☐
Kotitalousvähennyksen euromäärää tulisi nostaa.	☐	☐	☐	☐	☐
Vähennysoikeus pitäisi laajentaa useampiin palveluihin ja töihin.	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan olisi saatava kotitalousvähennysetu heti maksaessaan.	☐	☐	☐	☐	☐
Nykyinen kotitalousvähennysjärjestelmä on hyvä ja riittävä	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaani tuntevat ja osaavat käyttää kotitalousvähennystä.	☐	☐	☐	☐	☐
Kotitalousvähennys on vähentänyt harmaata taloutta.	☐	☐	☐	☐	☐

20. Millaisia uhkia ja mahdollisuuksia näette tulevaisuudessanne?

Lämmin kiitos vastauksestanne! Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.
Hyvää syksyn jatkoa!

AVOIMIEN KYSYMYSTEN VASTAUKSET

Kysymys 13. "Oletteko käyttäneet verotuksessa huomioitavaa kotitalousvähennysmahdollisuutta markkinoidessanne yritystänne?"

"Kyllä, miten? "

"Esitteessämme on lyhyt tietoisku kotitalousvähennysmahdollisuudesta. "

"Esitteissä maininta kotitalousvähennyksestä, mainoksissa. "

"Kertomalla asiakkaille työtä tilattaessa. "

"Mm. esimerkkilaskelmilla kotitalousvähennyksen vaikutuksesta lopulliseen kustannukseen ja jakamalla nykyisille ja potentiaalisille asiakkaille tietoa kotitalousvähennyksestä. "

"Antamalla opastusta kotitalousvähennyksestä ja siitä miten sen saadakse täytyy toimia. "

"Olen jakanut itse painettuja mainoksia postilaatikoihin, joissa muistutetaan kotitalouksia, että hoivapalvelut ovat kotitalousvähennyskelpoisia, jopa 2300 euroa/vuosi. "

"Lehtimainoksen yhteydessä. "

"Tiedottamalla henkilökohtaisesti asiakkaille. "

"En, miksi? "

"Kaikki osaavat kysyä itse. "

"Töitä ollut. "

"a. Asiakasryhmä: yritykset. (Kysytään kotisiivouksia, joita teen hyvin vähän. Satunnaisesti.)

b. En ole markkinoinut mitenkään, täystyöllisyys on ollut alusta alkaen. "

"Emme ole markkinoineet itseämme. Yksityiset asiakkaamme, jotka palveluitamme kysyvät/käyttävät, kerromme heille jos palvelu on kotitalousvähennyskelpoinen. "

Kysymys 17. "Jos mielestänne teillä on liian vähän tietoa kotitalousvähennyksistä, mitä tietoa haluaisitte saada?"

"Konkreettiset esitykset asiakkaille koko vähennyksestä. "

"Mitä kaikkea vähennyksen piiriin kuuluu. "

"Kokonaisuus. "

"Mitä kautta? / Millä tavalla? "

"Verohallinnon tiedote yrittäjille, mahdollisille käyttäjille. "

"Lappunen postilaatikkoon. "

"Infolehdellä. "

Kysymys 18. "Jos mielestänne asiakkaillanne on liian vähän tietoa kotitalousvähennyksestä, mitä tietoa arvelisitte heidän haluavan?"

"Miten vähennys tehdään ja paljonko se vaikuttaa lopulliseen verotukseen. "

"Mitä kaikkea vähennyksen piiriin kuuluu. "

"Kaikkia. "

"Perustietoa, kuka vähennystä saa ja mistä palveluista vähennystä. Sekä mistä vähennystä voi hakea. "

"Minkä verran ja miten voi saada vähennyksen. "

"Esimerkkilaskelmia, joissa tulisi konkreettisesti esille minkä verran kotitalousvähennys esim. vuodessa tekisi. "

"Miten käytännössä hyöty tulee esille esim. veroprosentti. "

"Monille on vielä epäselvää mistä työstä kotitalousvähennyksen saa, esim. usein luullaan, ettei kesäasunnolla teetetystä työstä voi kotitalousvähennystä saada. Tarkempaa tietoa siitä, mistä veroista vähennyksen saa tehdä. "

”Mitä kautta? / Millä tavalla? ”

”Veroesimerkit selkeämmin. ”

”Lappunen postilaatikkoon. ”

”Minulta. ”

”Maakunta lehdistä. Esim. Ylä-Kainuu tulee useampaan talouteen kuin Kainuun Sanomat. Joka talouteen jaettava tietolehtinen olisi tietenkin hyvä, mutta voi tulla kalliiksi... ”

”Veroilmoituksen yhteydessä voisi esim. olla jonkinlainen selvä infopaketti kotitalousvähennyksestä, sekä esimerkkilaskelmia. ”

”Tiedon perille saaminen onkin ongelma. Monet vanhukset epäilevät kotitalousvähennyksen saamista, pelkäävät tulevansa petetyksi turhilla lupauksilla. ”

Kysymys 20. ”Millaisia uhkia ja mahdollisuuksia näette tulevaisuudessanne? ”

”Kotitalouksissa on vieläkin ns. ”tuttavan tuttava” siivoojia, opiskelijoita, jotka saavat palkansa pimeästi. Nostamalla prosentuaalista vähennysoikeutta. Ns. pienituloiset eivät hyödy kotitalousvähennyksestä.

”Vähävaraisilla ei yhtä isot mahdollisuudet ostaa palveluja, ne jotka niitä palveluja eniten tarvitsevat. ”

”Vanhustyö lisääntyy tulevaisuudessa: on sekä uhka, mutta mahdollisuus. ”

”Jos esim. kotitalousvähennyksen saisi asiakas heti maksassaan, mahdollistaisi se monen talouden parempaa ostovoimaa esim. hoivapalveluista tarvittaessa. Samalla oman toiminnan /yrityksen tulos varmaankin kasvaisi. ”

”Ensin perustelu ed. vastauksen toisen kohdan vastaukseen: nykyinen euromäärä riittää hyvin kodin perustöiden, kuten siivouksen ym. yleensä ostettavien kotitöiden osalta hyvin. Nii- den töiden ostamiseen vaikuttaisi enemmän omavastuuosuuden poistaminen, nykyisellään-

hän kotitalousvähennystä saa vasta 167 €n ylimenevästä osasta vuodessa – pienestä eläkkeestä se on jo iso maksu kokonaan itse maksettavaksi. Uhkana meidänlaisen osuuskunnan toiminnan jatkumiselle näen kuntayhtymän suuntauksen siirtää nykyisin autettavia, kotona asuvia vammaisia ja vanhuksia yhä enemmän laitoshoitoon. Myös omaishoitajien lakisääteisten vapaiden sijaisuuksien keskittämällä laitoksiin vähennetään kotona sijaisuuksia hoitavien töitä sekä huononnetaan asiakkaiden valinnan mahdollisuuksia. Mahdollisuuksina näemme mm. sen, että yhä enemmän kotitaloudet ostavat itse kotiapupalveluja, eikä esim. siivouspalvelun ostamista enää koeta ylellisyshankintana. ”

Frequencies

Statistics

		1. Yritysmuoto	2. Yrityksen perustamisvuosi
N	Valid	12	12
	Missing	0	0

1. Yritysmuoto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Toiminimi	5	41,7	41,7	41,7
	Osuuskunta	4	33,3	33,3	75,0
	Avoin yhtiö	2	16,7	16,7	91,7
	Osakeyhtiö	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

2. Yrityksen perustamisvuosi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1995	1	8,3	8,3	8,3
	1997	1	8,3	8,3	16,7
	1998	1	8,3	8,3	25,0
	1999	3	25,0	25,0	50,0
	2002	1	8,3	8,3	58,3
	2004	3	25,0	25,0	83,3
	2006	2	16,7	16,7	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
4. Ikä * 3. Sukupuoli	12	100,0%	0	,0%	12	100,0%

4. Ikä * 3. Sukupuoli Crosstabulation

			3. Sukupuoli	
			Nainen	Total
4. Ikä	31 - 40	Count	5	5
		% of Total	41,7%	41,7%
	41 - 50	Count	4	4
		% of Total	33,3%	33,3%
	51 - 60	Count	3	3
		% of Total	25,0%	25,0%
	Total	Count	12	12
		% of Total	100,0%	100,0%

Frequencies**Statistics****5. Ylin koulutustaso ennen yrittäjäksi ryhtymistä**

N	Valid	12
	Missing	0

Frequency Table**5. Ylin koulutustaso ennen yrittäjäksi ryhtymistä**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Peruskoulu	1	8,3	8,3	8,3
	Ylioppilastutkinto	1	8,3	8,3	16,7
	Toisen asteen ammatillinen tutkinto	8	66,7	66,7	83,3
	Ammattikorkeakoulu	1	8,3	8,3	91,7
	Muu	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Multiple Response**Case Summary**

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
\$Työköe	12	100,0%	0	,0%	12	100,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

\$Kok Frequencies

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
\$Kok ^a 6. Hoiva- tai hoitotyö	6	40,0%	50,0%
6. Siivoustyö	2	13,3%	16,7%
6. Lastenhoito	1	6,7%	8,3%
6. Muu	6	40,0%	50,0%
Total	15	100,0%	125,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Frequencies**Statistics**

7. Yrityksen pääpaikkakunta Kainuun alueella

N	Valid	12
	Missing	0

7. Yrityksen pääpaikkakunta Kainuun alueella

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hyrnsalmi	1	8,3	8,3	8,3
	Kajaani	6	50,0	50,0	58,3
	Puolanka	1	8,3	8,3	66,7
	Sotkamo	3	25,0	25,0	91,7
	Suomussalmi	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Multiple Response**Case Summary**

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Miksi ^a	12	100,0%	0	,0%	12	100,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

8. Miksi aloititte yritystoiminnan kotityöpalvelualalla? (3 tärkeintä)

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Miksi ^a	8. Oman itsensä pomona oleminen	2	6,5%	16,7%
	8. Oman luovuuden käyttäminen	2	6,5%	16,7%
	8. Asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen	6	19,4%	50,0%
	8. Itsensä työllistäminen	12	38,7%	100,0%
	8. Rahoituksen järjestyminen	1	3,2%	8,3%
	8. Halu menestyä	2	6,5%	16,7%
	8. Alanvaihto kiinnosti	1	3,2%	8,3%
	8. Halu auttaa toisia	3	9,7%	25,0%
	8. Jokin muu syy	2	6,5%	16,7%
Total		31	100,0%	258,3%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Frequencies

Statistics

		9. Yritys työllistää tällä hetkellä (itse mukaan luettuna)	joista 1. kokoaikaisia työntekijöitä	joista 2. osa-aikaisia työntekijöitä
N	Valid	12	10	10
	Missing	0	2	2

Frequency Table

9. Yritys työllistää tällä hetkellä (itse mukaan luettuna)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	2	16,7	16,7	16,7
	2	4	33,3	33,3	50,0
	3	1	8,3	8,3	58,3
	5	1	8,3	8,3	66,7
	6	2	16,7	16,7	83,3
	8	1	8,3	8,3	91,7
	12	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

joista 1. kokoaikaisia työntekijöitä

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	2	16,7	20,0	20,0
	1	3	25,0	30,0	50,0
	2	3	25,0	30,0	80,0
	7	1	8,3	10,0	90,0
	11	1	8,3	10,0	100,0
	Total	10	83,3	100,0	
Missing	System	2	16,7		
Total		12	100,0		

joista 2. osa-aikaisia työntekijöitä

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	2	16,7	20,0	20,0
	1	4	33,3	40,0	60,0
	2	1	8,3	10,0	70,0
	4	1	8,3	10,0	80,0
	5	2	16,7	20,0	100,0
	Total	10	83,3	100,0	
Missing	System	2	16,7		
Total		12	100,0		

Frequency Table**10. Kainuun maakunta-kuntayhtymältä liikevaihtoa arvioiden %**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	4	33,3	33,3	33,3
	6	1	8,3	8,3	41,7
	10	1	8,3	8,3	50,0
	20	1	8,3	8,3	58,3
	50	2	16,7	16,7	75,0
	60	1	8,3	8,3	83,3
	80	1	8,3	8,3	91,7
	85	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

10. Työnantajilta liikevaihtoa arvioiden %

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	12	100,0	100,0	100,0

10. Kotitalouksilta liikevaihtoa arvioiden %

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	1	8,3	8,3	8,3
5	2	16,7	16,7	25,0
10	2	16,7	16,7	41,7
15	1	8,3	8,3	50,0
22	1	8,3	8,3	58,3
40	1	8,3	8,3	66,7
74	1	8,3	8,3	75,0
80	1	8,3	8,3	83,3
90	1	8,3	8,3	91,7
100	1	8,3	8,3	100,0
Total	12	100,0	100,0	

10. Yrityksiltä liikevaihtoa arvioiden %

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	3	25,0	25,0	25,0
10	3	25,0	25,0	50,0
15	1	8,3	8,3	58,3
20	1	8,3	8,3	66,7
50	1	8,3	8,3	75,0
80	1	8,3	8,3	83,3
90	1	8,3	8,3	91,7
95	1	8,3	8,3	100,0
Total	12	100,0	100,0	

10. Joltain muulta liikevaihtoa arvioiden %

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	11	91,7	91,7	91,7
8	1	8,3	8,3	100,0
Total	12	100,0	100,0	

10. Arvioikaa prosentteina, kuinka paljon seuraavat asiakasryhmät tuovat liikevaihtoa (Yhteensä 100 %)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	11	91,7	91,7	91,7
Kunta	1	8,3	8,3	100,0
Total	12	100,0	100,0	

Frequencies

Statistics

11. Mikä on mielestänne yrityksenne tärkein asiakaskohderyhmä? (Tällä hetkellä)

N	Valid	12
	Missing	0

11. Mikä on mielestänne yrityksenne tärkein asiakaskohderyhmä? (Tällä hetkellä)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Eläkeläiset	7	58,3	58,3	58,3
	Vammaisryhmät	2	16,7	16,7	75,0
	Yritykset	3	25,0	25,0	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Multiple Response

Case Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
\$Palv ^a	12	100,0%	0	,0%	12	100,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

12. Yritysten tarjoamat palvelut

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
\$Palv ^a	12. Siivoustyö	11	20,4%	91,7%
	12. Ruoanvalmistus	5	9,3%	41,7%
	12. Hoivatyö	9	16,7%	75,0%
	12. Vammaispalvelu	4	7,4%	33,3%
	12. Lastenhoito	2	3,7%	16,7%
	12. Asiointipalvelut	9	16,7%	75,0%
	12. Omaishoitajan sijaisuus	7	13,0%	58,3%
	12. Pihatyöt	3	5,6%	25,0%
	12. Jokin muu	4	7,4%	33,3%
Total		54	100,0%	450,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Frequencies

Statistics

13. Oletteko käyttäneet verotuksessa huomioitavaa kotitalousvähennysmahdollisuutta markkinoidessanne yritystänne?

N	Valid	12
	Missing	0

13. Oletteko käyttäneet verotuksessa huomioitavaa kotitalousvähennysmahdollisuutta markkinoidessanne yritystänne?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kyllä	8	66,7	66,7	66,7
	En	4	33,3	33,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Frequencies

Statistics

14. Onko kotitalousvähennys mielestänne vaikuttanut yrityksenne palvelujen kysyntään?

N	Valid	12
	Missing	0

14. Onko kotitalousvähennys mielestänne vaikuttanut yrityksenne palvelujen kysyntään?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kyllä, huomattavan paljon	1	8,3	8,3	8,3
	Kyllä, paljon	1	8,3	8,3	16,7
	Kyllä, jonkin verran	5	41,7	41,7	58,3
	Ei ole lisännyt kysyntää	5	41,7	41,7	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Frequencies

Statistics

		15. Arvioikaa, kuinka paljon teillä on tietoa kotitalousvähennyksestä.	16. Arvioikaa, kuinka paljon asiakkaillanne on tietoa kotitalousvähennyksestä.
N	Valid	12	12
	Missing	0	0

Frequency Table

15. Arvioikaa, kuinka paljon teillä on tietoa kotitalousvähennyksestä.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Erittäin paljon	3	25,0	25,0	25,0
	Paljon	4	33,3	33,3	58,3
	Tyydyttävästi	4	33,3	33,3	91,7
	Vähän	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

16. Arvioikaa, kuinka paljon asiakkaillanne on tietoa kotitalousvähennyksestä.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Paljon	3	25,0	25,0	25,0
	Tyydyttävästi	7	58,3	58,3	83,3
	Vähän	2	16,7	16,7	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Frequencies

Statistics

19. Miten suhtaudutte kotitalousvähennystä koskeviin väittämiin? Valitkaa lähinnä omaa mielipidettänne oleva yksi vaihtoehto Kotitalousvähennys on lisännyt kotitalouspalveluiden määrää.

N	Valid	12
	Missing	0

19. Kotitalousvähennys on lisännyt kotitalouspalveluiden määrää.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Täysin samaa mieltä	5	41,7	41,7	41,7
	Jokseenkin samaa mieltä	2	16,7	16,7	58,3
	Ei samaa mieltä, eikä eri mieltä	2	16,7	16,7	75,0
	Jokseenkin eri mieltä	2	16,7	16,7	91,7
	Täysin eri mieltä	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Frequencies

Statistics

19. Miten suhtaudutte kotitalousvähennystä koskeviin väittämiin? Valitkaa lähinnä omaa mielipidettänne oleva yksi vaihtoehto Kotitalousvähennyksen euromäärää tulisi nostaa.

N	Valid	12
	Missing	0

19. Kotitalousvähennyksen euromäärää tulisi nostaa.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Täysin samaa mieltä	7	58,3	58,3	58,3
	Jokseenkin samaa mieltä	2	16,7	16,7	75,0
	Ei samaa mieltä, eikä eri mieltä	2	16,7	16,7	91,7
	Jokseenkin eri mieltä	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Frequencies

Statistics

19. Miten suhtaudutte kotitalousvähennystä koskeviin väittämiin? Valitkaa lähinnä omaa mielipidettänne oleva yksi vaihtoehto Vähennysoikeus pitäisi laajentaa useampiin palveluihin ja töihin.

N	Valid	12
	Missing	0

19. Vähennysoikeus pitäisi laajentaa useampiin palveluihin ja töihin.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Täysin samaa mieltä	7	58,3	58,3	58,3
	Jokseenkin samaa mieltä	4	33,3	33,3	91,7
	Ei samaa mieltä, eikä eri mieltä	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Frequencies

Statistics

19. Miten suhtaudutte kotitalousvähennystä koskeviin väittämiin? Valitkaa lähinnä omaa mielipidettänne oleva yksi vaihtoehto Asiakkaan olisi saatava kotitalousvähennysetu heti maksaessaan.

N	Valid	12
	Missing	0

19. Asiakkaan olisi saatava kotitalousvähennysetu heti maksaessaan.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Täysin samaa mieltä	8	66,7	66,7	66,7
	Jokseenkin samaa mieltä	4	33,3	33,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Frequencies

Statistics

19. Miten suhtaudutte kotitalousvähennystä koskeviin väittämiin? Valitkaa lähinnä omaa mielipidettänne oleva yksi vaihtoehto Nykyinen kotitalousvähennysjärjestelmä on hyvä ja riittävä

N	Valid	12
	Missing	0

19. Nykyinen kotitalousvähennysjärjestelmä on hyvä ja riittävä

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Jokseenkin samaa mieltä	2	16,7	16,7	16,7
	Ei samaa mieltä, eikä eri mieltä	2	16,7	16,7	33,3
	Jokseenkin eri mieltä	7	58,3	58,3	91,7
	Täysin eri mieltä	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Frequencies

Statistics

19. Miten suhtaudutte kotitalousvähennystä koskeviin väittämiin? Valitkaa lähinnä omaa mielipidettänne oleva yksi vaihtoehto Asiakkaani tuntevat ja osaavat käyttää kotitalousvähennystä.

N	Valid	12
	Missing	0

19. Asiakkaani tuntevat ja osaavat käyttää kotitalousvähennystä.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Täysin samaa mieltä	1	8,3	8,3	8,3
	Jokseenkin samaa mieltä	3	25,0	25,0	33,3
	Ei samaa mieltä, eikä eri mieltä	3	25,0	25,0	58,3
	Jokseenkin eri mieltä	4	33,3	33,3	91,7
	Täysin eri mieltä	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

Frequencies**Statistics**

19. Miten suhtaudutte kotitalousvähennystä koskeviin väittämiin? Valitkaa lähinnä omaa mielipidettänne oleva yksi vaihtoehto Kotitalousvähennys on vähentänyt harmaata taloutta.

N	Valid	12
	Missing	0

19. Kotitalousvähennys on vähentänyt harmaata taloutta.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Täysin samaa mieltä	1	8,3	8,3	8,3
	Jokseenkin samaa mieltä	3	25,0	25,0	33,3
	Ei samaa mieltä, eikä eri mieltä	4	33,3	33,3	66,7
	Jokseenkin eri mieltä	3	25,0	25,0	91,7
	Täysin eri mieltä	1	8,3	8,3	100,0
	Total	12	100,0	100,0	

